

HATÁRRENDÉSZETI TANULMÁNYOK

XXII. évfolyam 2. szám

2025/2. SZÁM

B U D A P E S T

- 2025-

**A MAGYAR RENDÉSZETTUDOMÁNYI TÁRSASÁG
HATÁRRENDÉSZETI TAGOZAT
TUDOMÁNYOS, SZAKMAI KIADVÁNYA**

Szerkesztőbizottság:

Dr. Balla József, Dr. Gaál Gyula, Görbe Attiláné Dr. Zán Krisztina,
Dr. Vedó Attila, Prof. Dr. Sallai János, Vájlok László

Főszerkesztő:

Dr. Balla József

Felelős szerkesztők:

Vájlok László

Dr. Vedó Attila

Szakmai lektor:

Prof. Dr. Fórizs Sándor

Képszerkesztő:

Bényei Szilvia

A megjelent publikációk szerzői vélemények, melyek nem feltétlenül esnek
egybe a szerkesztőbizottság megközelítésével.

Felelős kiadó:

Dr. Balla József r. ezredes

Magyar Rendészettudományi Társaság

Határrendészeti Tagozat Elnöke

HU ISSN 2061-3997 (Online)

Tartalomjegyzék

Bartus Gábor: A mélységi ellenőrzés tartalmi elemzése.....	5
Bevezetés.....	5
A mélységi ellenőrzési terminológia konceptualizálása	5
A mélységi ellenőrzés eredete	7
Határőrségi szabályzatok, parancsok, utasítások.....	10
Összegzés.....	14
Felhasznált irodalom	14
Fórizs Sándor: Balassagyarmat 1973	17
Bevezetés.....	18
Az okmányokról.....	18
Az aznapi esemény	20
A pártbizottság titkáráról	21
A kerületnél fennállt állapotok.....	23
Zárógondolatok	25
Felhasznált irodalom	26
Pulics János: Az integrált határigazgatás nemzeti ellenőrzési mechanizmusának képzése Magyarországon	27
Bevezetés.....	27
A képzés jelentősége	28
A képzési anyagok kidolgozása, összetétele, a témakörök rövid ismertetése	30
A minősített képzés megszervezése.....	34
Az online és a jelenléti képzés első fázisának tapasztalatai, adatok, észrevételek, módszerek	34
Összefoglalás	36
Felhasznált irodalomjegyzék	36
Ritecz György: A rendészettudomány kutatási akadályai	37
Bevezető gondolatok.....	37
Ok és okozat	38
a) Nemzetbiztonsági, állam- és üzleti titok körébe tartozás	38
b) Tudományosan értékelhetetlenné, vagy hiteltelenné válás	39
c) Módszertan, szakmai igények, érdekek változása.....	44
d) Politikai okok, társadalmi érzékenység változása.	46
Egyfajta konklúzió.....	50

Ritecz György: A magyar határőrség schengeni felkészülését támogató programok	52
PHARE.....	52
Orosz államadóság terhére végrehajtott fejlesztések.....	54
NATO	55
COP 55	
Schengen Alap	59
További támogatások	60
Konklúzió	62
Felhasznált Irodalom	63
Felhasznált internetes források.....	65
Varga János: A határőr kultúra jelentősége.....	66
A határőr kultúra meghatározása	66
Nyelvében él a nemzet	67
A honfoglalók hagyatéka	68
Balassi Bálint és a végvári vitézek hagyatéka	72
Tuzson János és honvédei hagyatéka.....	74
Felhasznált irodalomjegyzék	77

Bartus Gábor:

A mélységi ellenőrzés tartalmi elemzése

Bevezetés

A mélységi ellenőrzési tevékenység jogforrási hierarchia szerinti szabályozási környezetét korábbi tanulmányaimban¹ feltártam, ugyanakkor adós maradtam a mélységi ellenőrzési tevékenység, mint szolgálati feladat konceptualizálásával. A fogalmi értelmezés és szervezeti kitekintés mellett fontosnak tartottam a rendészettudományi kutatások alapján feltárni a mélységi ellenőrzés határrendészeti vonatkozású gyökereit és eredetét. A határrendészeti feladatellátás keretében több olyan típusú feladatcsoportot sikerült azonosítanom, amelyek visszatekintve 120 év távlatából sem változtak olyan jelentős mértékben, mint elsőre gondolnánk.

Bármennyire is egyértelműnek tűnhet a mélységi ellenőrzés definiálása és tartalmi meghatározása, szükségesnek tartottam jelen tanulmányban több nézőpontból is megközelíteni a mélységi ellenőrzési szakterminológiát. A kutatásom során megállapítottam, hogy a mélységi ellenőrzés nem csak a rendőrség szempontjából releváns kifejezés jelenleg, tartalmi elemzését tekintve pedig érdekes következtetéseket vontam le a múltbéli és jelenlegi értelmezhetősége kapcsán.

A mélységi ellenőrzési terminológia konceptualizálása

A mélységi ellenőrzés szemantikája² nagyon fontos kérdéseket vet fel, amelynek megválaszolása nélkül nem várható el a mélységi ellenőrzési feladat egységes és magas szakmai színvonalon történő végrehajtása. A mélységi ellenőrzés fogalmát a Rendészettudományi szaklexikon³ tartalmazza, amely fogalommal összefüggésben nem feltétlenül értek egyet egyetlen pontban, mégpedig hogy a schengeni egyezményrel és a schengeni végrehajtási egyezményrel jelent meg ezen határrendészeti szakkifejezés. Felteszem azon hipotézist, hogy ezen feladat nem a schengeni joganyaggal honosodott meg hazánkban, hanem már korábban is jelen volt és arra mindvégig kiemelt hangsúlyt fektetett az arra kijelölt szervezet. A kutatásomat a határőrség szervezetére koncentráltam, amely során

¹ Bartus Gábor (2024): A mélységi ellenőrzés szabályozása I. In: Határrendészeti Tanulmányok 21/1. pp. 5–12; Bartus Gábor (2025): A mélységi ellenőrzés szabályozása II. In: Határrendészeti Tanulmányok 22/1. pp. 5–13.

² Szemantika: A jelentéstan tudománya, a nyelv szavainak jelentésével, azok árnyalataival és változásaival foglalkozik. Forrás: <http://www.kislexikon.hu/szemantika.html> [2025.10.09]

³ Boda József et al. (2019): Rendészettudományi szaklexikon. Dialóg Campus, Budapest p. 385.

áttanulmányoztam a kronológiai sorrendben az elérhető, kutatási téma szempontjából releváns határőrségi szabályzatokat, parancsokat és utasításokat.

A mélységi ellenőrzés egzakt definíciójának nem tekinthető a rendőrség szolgálati szabályzatában foglalt jelenlegi meghatározás, ugyanis az a rendelet alkalmazásában foglalt értelmezést jelöli.⁴ Sokkal inkább tekinthető a tevékenység tartalmi meghatározásának, amely viszont megfelelő részletességgel és közérthetően tükrözi a rendőrség nézőpontjából történő értelmezést. A szakirodalmi kutatásaim alapján a „mélységi” szót szókapcsolatként elődlegesen valamilyen tevékenység melletti jelzőként, vagy pedig annak térbeli elhelyezkedésére utaló információként találtam meg. A mélységi ellenőrzés terminológiája leggyakrabban a komplex, szűrő és háló szavak kombinált alkalmazásával tevődött össze.

A rendészeti és katonai célú megközelítésben egyaránt nagyon fontos a „mélységi” tevékenység térbeli elhelyezkedésének vizsgálata. A Hadtudományi lexikon⁵ a mélységi terület fogalmát tartalmazza, amely területet a harcterület előtt helyezi el, hogy lehetőséget teremtsen az ellenség erőnek akadályoztatására, azaz a megelőző jellegű intézkedések alkalmazására. Összehasonlítva a rendészettudományi és hadtudományi szempontból értelmezett mélységi területet a két szemlélet egymással pont ellentétes fogalmat jelöl. A hadtudományi értelemben a mélységi terület a megelőző intézkedések lehetőségeinek helyszíne, ettől eltérően a mélységi terület a rendészeti értelemben a „harcterület” mögötti területet jelenti, amennyiben a határterületre, mint a határőrizeti feladatok végrehajtására kijelölt helyszínre tekintünk. Tehát rendészettudományi szempontból nem megelőzési lehetőségről beszélünk, hanem már egy megvalósult, vagy folyamatban lévő jelenség utólagos, ugyanakkor egyben reaktív⁶ és proaktív⁷ jellegű cselekvési helyszínére.

Vizsgáltam, hogy a mélységi ellenőrzési terminológiát a rendőrségen kívül alkalmazza-e más hatóság és azt milyen tartalommal. Megállapítottam, hogy a Nemzeti Adó- és Vámhivatal, mint államigazgatási és fegyveres feladatokat ellátó központi költségvetési szerv a *„jogszámban meghatározott ellenőrzési kötelezettségeinek és jogosultságainak végrehajtása egyik formájaként mozgó egységekkel végzi Magyarország területén – az EU külső határán működő határátkelőhelyek kivételével – a mélységi ellenőrzési tevékenységet”*⁸. A jelenleg hatályos

⁴ 30/2011. (IX. 22.) BM rendelet a rendőrség szolgálati szabályzatáról 2. §.

⁵ Krajnc Zoltán (2019): Hadtudományi lexikon Új kötet. Dialóg Campus, Budapest, p. 765.

⁶ A reaktív kifejezés a latin re (=vissza) előtag és agere (=cselekszik) szó összevonásából származik, utalva arra, hogy egy reaktív esemény valami korábbi történésre adott válaszcselekedet. Forrás: <https://lexiq.hu/reaktiv> [2025.10.08.]

⁷ A proaktív latin eredetű szó, jelentése kezdeményező, tevékeny, előrelátóan cselekvő. Forrás: <https://lexiq.hu/proaktiv> [2025.10.08.]

⁸ 2010. évi CXXII. törvény a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról 13. § (7) bekezdés.

jogszabályban nem szerepel a mélységi ellenőrzés fogalma és értelmezése, azonban a korábban hatályos jogszabály alapján a mélységi ellenőrzés a Vám- és Pénzügyőrségnek a jogszabályban⁹ meghatározott ellenőrzési kötelezettségei és jogosultságai végrehajtásának mozgó egységekkel megvalósított formája volt, melyet a Magyar Köztársaság államterületének külön jogszabályban meghatározott részén végezte el a mélységi ellenőrzést (mobil ellenőrző csoportok felállításával az Európai Unió külső és belső határai mentén).

Vámszakmai értelemben a mélységi ellenőrzési terminológia először az Európai Unióhoz történő csatlakozásunk napján hatályba lépő a Vám- és Pénzügyőrségről szóló 2004. évi XIII. törvényben jelent meg a rendőrséggel és a határőrséggel történő együttműködési kötelezettség fejezet alatt, a korábban hatályos jogszabályok¹⁰ nem tartalmaztak erre vonatkozó rendelkezéseket. A vámszakmai értelmezésben a mélységi ellenőrzésnek értelemszerűen más a rendeltetése és fogalmi meghatározása a határőrség/rendőrség által értelmezett tevékenységtől, ugyanakkor közös eleme volt az illegális migráció visszaszorítása. A mélységi ellenőrző csoportok fő feladata volt a jövedéki termékek, vámáruk és veszélyes áruk, a fuvarozással összefüggő szabályok ellenőrzése is.¹¹

A mélységi ellenőrzési terminológia külföldi alkalmazására vonatkozóan a Rendészettudományi szaklexikon is tartamaz bejegyzést, angol megfelelője az „*inland check*”¹². A német nyelv vonatkozásában a „*Schleierfahndung*”¹³ kifejezés feleltethető meg a mélységi ellenőrzésnek, amely terminológiát értelmezve arra jutottam, hogy a határellenőrzések megszüntetésének ellensúlyozására ezen ellenőrzést tartották nélkülözhetetlennek a nemzetközi bűnözés elleni küzdelemben. Ennek érdekében ezeket az ellenőrzéseket nemcsak a legfeljebb 30 km mélységű határ menti területeken, repülőtereken, vasútállomásokon és egyéb létesítményekben engedélyezték, hanem kiterjesztették a nemzetközi forgalom által használt közlekedési útvonalakra is több szövetségi tartományban.

A mélységi ellenőrzés eredete

A XIX. században az Osztrák–Magyar Monarchia részeként Magyarország az egyre növekvő kivándorlás és az nőtsempészet miatt olyan biztonsági kihívásokkal szembesült, amelyek

⁹ 2004. évi XIX. törvény a Vám- és Pénzügyőrségről 2. § (4) d) pont, 30. § (1) b) pont.

¹⁰ 9/1966. (II. 5.) Korm. rendelet a vám- és pénzügyőrségről, valamint a vámjog szabályozásáról szóló 1966. évi 2. törvényerejű rendelet végrehajtásáról.

¹¹ Kaisinger Tibor (2005): A Vám- és Pénzügyőrség és a Határőrség együttműködése az EU tagság után, a külső- és belső határokon, valamint a mélységi ellenőrzés során. In: Határrendészeti tanulmányok 2/1. p. 41.

¹² Boda József (2019) op. cit. p. 385.

¹³ DPoIG: Verdachts- und anlassunabhängige Kontrollen ("Schleierfahndung"). Forrás: <https://www.dpolg.de/ueber-uns/positionen/verdachtsunabhaengige-kontrollen/> [2025.10.09.]

indokoltá tették a határokon történő ellenőrzést és felügyeletet, ezen feladatokat végző Magyar Királyi Határrendőrség felállítását.¹⁴ Az 1903. évi VIII. törvénycikk indokolásának általános részében Magyarország határszélének állandó felügyelet alatt tartása, az azon átirányuló forgalom folytonos ellenőrzése az állam egyik lefontosabb kötelességeként jelenik meg, függetlenül attól, útlevelel kötelezettség alá esett-e az adott határszakasz, vagy sem. A belnyugalom fenntartása érdekében határszéli rendőrkapitányságok jöttek létre, amely új szervezetek legfontosabb feladatát képezte a nőtsempészet és az állatcsempészet megakadályozása, a vasúti közlekedésben ki- és beutazók figyelemmel kísérése, valamint a bevándorlás és kivándorlás ellenőrzése a monarchia belső és külső határszakaszán egyaránt.

A kivándorlás tekintetében nem a megakadályozáson volt a hangsúly, hanem a felügyeleten és ellenőrizhetővé tételén.¹⁵ A határrendőrségről szóló 1903. évi VIII. törvénycikk elrendelte a Magyar Királyi Határrendőrség létrehozását, amely szervezet azonban csak 1906. január 15-én kezdte meg ténylegesen a működését.¹⁶ Az ellenőrzési módszerek hasonlóak voltak a monarchia belső és külső határszakaszán, „*gyanú esetén bárkit ellenőrizhettek*”¹⁷. A mélységi ellenőrzés tekintetében lényeges kiemelni, hogy az első kapitányságok és kirendeltségek nem csak a monarchia külső, hanem belső határszakaszain is létrejöttek.¹⁸ A létrehozott 12 határszéli rendőrkapitányságból mindösszesen 4 határszéli rendőrkapitányság helyezkedett el a monarchia külső határszakaszán, nevezetesen a magyar–szerb viszonylatban Pancsova (Панчево), a magyar–román viszonylatban pedig Orsova (Orșova), Brassó (Brașov) és Besztercze (Bistrița) határszéli rendőrkapitányság.

A 91000/1905. B.M. sz. rendelet alapján létrejött határszéli rendőrkapitányságokat térképen tüntettem fel a könnyebb áttekinthetőség érdekében az alábbiak szerint:

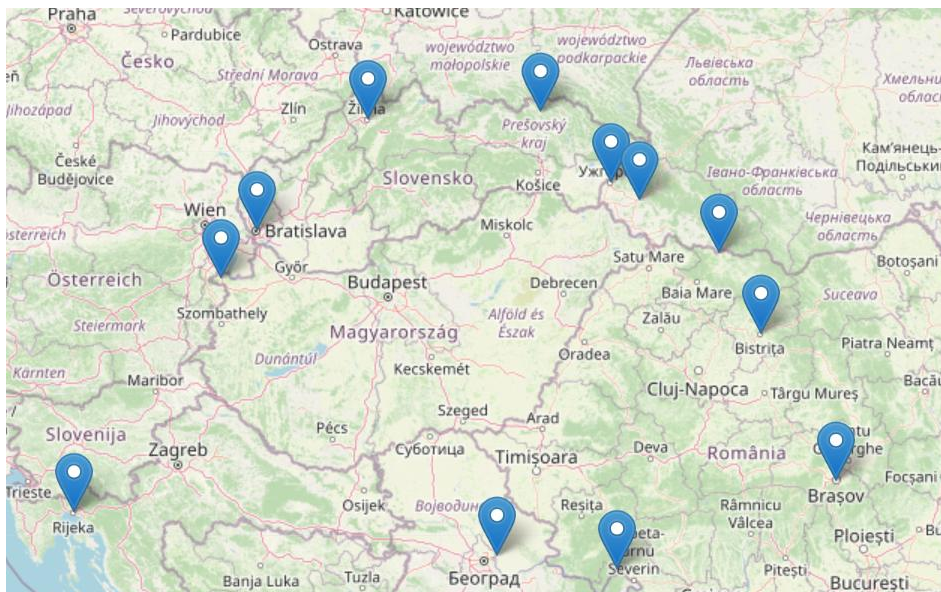
¹⁴ Nagy György (2013): A Magyar Királyi Határrendőrség felállításának okai, máig ható jelentősége. In: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): A modernkori magyar határrendészet százöt év. Magyar Rendészettudományi Társaság Határrendészeti Tagozat, Budapest, p. 15; Varga János (2016): A Magyar Királyi Határrendőrség hagyatéka maradandó értékünk. In: Határrendészeti Tanulmányok 13/2. p. 4.

¹⁵ Parádi József (2013): A dualizmus kori Magyar Királyság határrendőrsége. In: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): A modernkori magyar határrendészet százöt év. Magyar Rendészettudományi Társaság Határrendészeti Tagozat Budapest, p. 46; Sallai János (2013): A határrendészet első kézikönyve. In: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): A modernkori magyar határrendészet százöt év. Magyar Rendészettudományi Társaság Határrendészeti Tagozat, Budapest, p. 63.

¹⁶ A m. kir. ministerium 1905. évi 5692. M.E. számú rendelete a határrendőrségről szóló 1903. VIII. t.-cikk életbeléptetéséről; Parádi József (2013) op. cit. p. 18; Sallai János (2016): Út a Határrendőrségről szóló törvény megszületéséhez. In: Határrendészeti Tanulmányok 13/2. p. 18; Főrizs Sándor (2016): A Magyar Királyi Határrendőrség, az első rendészeti jellegű határőrizeti szerv. In: Határrendészeti Tanulmányok 13/2. p. 24.

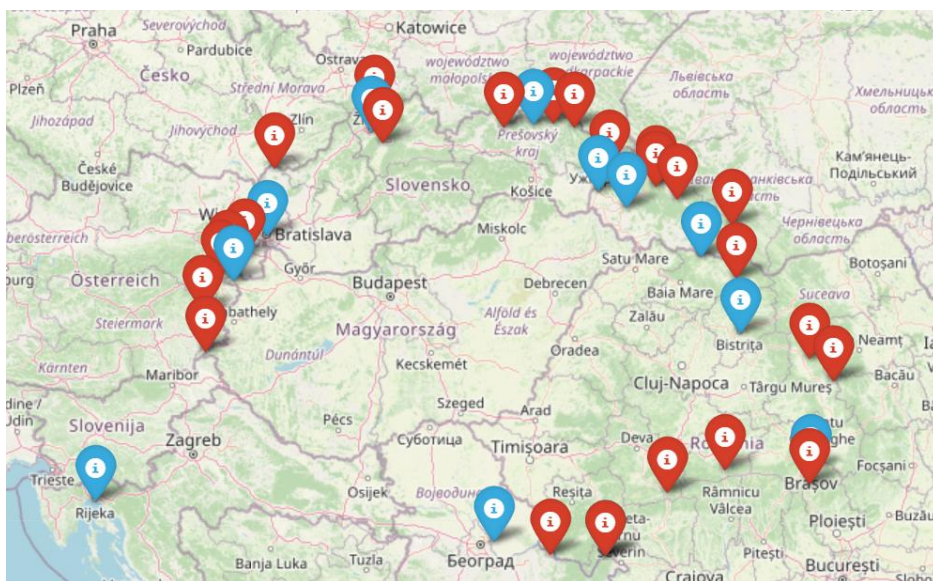
¹⁷ Nagy György (2013) op. cit. p. 20.

¹⁸ 91000/1905. B.M. sz. rendelet; Nagy György (2013) op. cit. pp. 18-19.

1. számú ábra: A határszéli rendőrkapitányságok. Forrás: A szerző saját szerkesztése a 91000/1905. B.M. sz. rendelet alapján.

A határszéli rendőrkapitányságok alárendeltségében létrejött kirendeltségek egyidejű térképes megjelenítése jobban szemlélteti az határrendészeti feladatot ellátó szervek elhelyezkedését, amelyet az alábbi ábra tartalmaz:

2. számú ábra: A határszéli rendőrkapitányságok (kék) és kirendeltségek (piros). Forrás: A szerző saját szerkesztése a 91000/1905. B.M. sz. rendelet alapján.

Levonom azon következtetést, hogy a határszéli rendőrkapitányságok túlnyomó részben az útlevélkényszer hatálya alá nem tartozó monarchia belső határszakaszán jöttek létre, feladatukat tekintve pedig nem az ellenőrzési, hanem sokkal inkább a felügyeleti tevékenységet látták el. Mindezen felügyeleti tevékenység teljes mértékben megfeleltethető a mai értelmezés szerinti

mélységi ellenőrzésnek, amelynek központi eleme a kockázatelemzés alapján és szűrőpróbaszerűen végzett ellenőrzés, továbbá a gyanúok alapján történő hatékony fellépés. Ezen szervezeti elemek gyakorlatilag a korabeli kihívásokra reagáló „mélységi ellenőrzést” valósítottak meg.¹⁹ Kockázatelemzés alapján végezték feladatukat és az Osztrák–Magyar Monarchia belső határain áthaladó tranzit- és távolsági határforgalom szűrőpróbaszerű ellenőrzését hajtották végre.²⁰

A vasúti közlekedéssel összefüggésben indokolt kiemelni, hogy a monarchia belső és külső határszakaszán egyaránt kiemelt szerepet töltöttek be a határrendészeti rendőri szervek életében a vasúti határállomások. A mobilizáció felgyorsulása elsősorban a vasúti közlekedési lehetőségekkel valósult meg az 1900-as évek elején, a belső határon jelentkező kivándorlás is jellemzően a vasúti közlekedési formához volt köthető. Megállapítható, hogy a viszonylattól függetlenül a vasúti határállomásokon jelentkező határrendészeti feladatok az aktuális biztonsági kihívásokra reagálva komoly kihívást és jelentős feladatot jelentettek a határrendészeti szervek részére.

Határőrségi szabályzatok, parancsok, utasítások

Kutatást végeztem a határőrségi szabályzatok feldolgozásával, hogy a mélységi ellenőrzési feladatok milyen módon lehettek fel a határrendészeti feladatrendszerben, egyáltalán találkozik-e ezirányú tevékenységet a múltban. A rendszerváltást megelőző időszakban nem a jogszabályok képezték elsődlegesen a szolgálati feladatellátás részletes leírását és meghatározását, hanem a tárgykörben kiadott szabályzatok, parancsok, intézkedések és utasítások.²¹

Az 1962-ben kiadott Határőrizeti Szabályzat alapján az illetékesség vonatkozásában a szolgálati feladat végrehajtása érdekében a határőrség állományát szolgálatban állónak tekintették az ország bármely részén olyan esetekben, amikor a határőrizet érdekében szolgálati intézkedés (határsértés megakadályozása, határsértő elfogása, gyanús személy előállítása) megtétele vált szükségessé. Ezekben az esetekben a szolgálati közegek kötelesek voltak fellépni

¹⁹ Balla József – Kui László – Szatmári Adrienn – Szele Tamás – Vájlók László (2020): A határellenőrzés ideiglenes visszaállításának követelményrendszere. Nemzeti Közsolgálati Egyetem, Budapest, p. 18.

²⁰ Vedó Attila (2016): A Magyar Királyi Csendőrség teendői a külföldiek ellenőrzésének szabály- és szervezetrendszerében 1881–1938. In: Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis,) 26/52. pp. 139–179.

²¹ Révész Béla (2003): Az állambiztonságtól a nemzetvédelemig. Acta Universitatis Szegediensis: acta juridica et politica 63/17. p. 23

és a szükséges intézkedéseket megtenni.²² Jelenleg a fentiek vonatkozásában az intézkedési kötelezettség²³ terminológiáját alkalmazzuk, fontosnak tartom kiemelni az „ország bármely részén” kifejezést, amely területileg nem korlátozta a határőrség ezirányú tevékenységét.

A határőrségnek joga volt a feladatok végrehajtása érdekében – az általánosan meghatározott 15 km-es illetékességen túl – 15 km-nél nagyobb mélységben is operációt folytatni, közegei szükség esetén bármilyen területen áthaladhattak, hivatalok és szervek hírközlési eszközeit szolgálati célból igénybe vehették. A hírközlési eszközök használata manapság nem tűnik jelentős előnynek, ugyanakkor igenis az volt, mivel az adott korszakban nem volt gyakori a vezetékes telefon, nem volt még mobiltelefon, így a kommunikációs eszközök használatának privilégiuma komoly segítséget jelenthetett a hatóságoknak. A határőröknek joga volt okmányokat ellenőrizni, polgári és katonai személyeket igazoltatni, külön intézkedés alapján egyes közutakon és vasútvonalakon a határvonaltól számított 15 km-nél nagyobb mélységben is.²⁴

Ezen feladatok csoportjába sorolnám a határövezet rendjének preventív betartását is. A határövezet rendjének betartását képezte a készülő határsértések elkövetőinek leleplezése, az államhatártól a határőrizetre veszélyes személyek távoltartása.²⁵ Mindez értelmezhető olyan aspektusból, hogy már egy belső mélységi területen történt előkészület megakadályozása is feladatként jelentkezett, amelyet mélységi ellenőrzésnek lehet értelmezni. Fontosnak tartom megjegyezni, hogy az értékelt időszakban az államhatár szabályzattól eltérő módon való átlépésének bizonyított előkészülete is már határsértésnek minősült.²⁶

Határsértőnek minősíthető személyek körébe alapvetően három egyenrangú elkövetési magatartás²⁷ tartozott:

- aki tiltott határátlépést követett el (befejezett stádium),
- aki a tiltott határátlépésre kísérletet tesz (kísérleti stádium),
- aki tiltott határátlépésre irányuló bizonyított előkészületi cselekményt hajt végre (előkészületi stádium).

Következtetésként levonható, hogy az intézkedés helyszínétől függetlenül a határsértők beazonosítása az 1967-es kiadású Határőrizeti Szabályzat szerint egyértelmű feladatként

²² Határőrizeti Szabályzat (1962), a Magyar Népköztársaság Belügyminiszterének 0025. számú parancsa. Belügyminisztérium, Budapest, p. 11.

²³ 30/2011. (IX. 22.) BM rendelet a rendőrség szolgálati szabályzatáról 4. §

²⁴ Határőrizeti Szabályzat (1962) op. cit. pp. 13-14.

²⁵ Határőrizeti Szabályzat (1967) Határőrizet általános elvei, alegységek tevékenysége. Határőrség Országos Parancsnokság, Budapest, p. 8.

²⁶ Ibid. pp. 11-12.

²⁷ Ibid. p. 12.

jelentkezett a határőrök részére. A jelenleg hatályos jogszabályok alapján a tiltott határátlépésnek befejezett és kísérleti stádiuma van szankcionálva²⁸.

Másik mélységi ellenőrzési típusú feladatnak tekinthető, hogy a határőrségnek joga volt a határsértést elkövető vagy megkísérlő személyek, továbbá egyéb büntettek elfogása céljából kutatást bevezetni 15 km-nél nagyobb mélységben is. Ennek során jogosult volt útvonalak, vagy terepszakaszok lezárására, épületek, területek átkutatására, közlekedési eszközök járőrökkel való kísérésére és ellenőrzésére.²⁹ A mélységi vonal a határszakasz mélységét határozta meg szervezeti szinten, amely őrsőknél 5 km-ig, zászlóaljknál 10 km-ig, kerületeknél 15 km-ig terjedt.³⁰

Az alkalmazott módszerek tekintetében a mélységi határőrizet elérését az erők és eszközök többvonalas alkalmazásával, a jelzőeszközök és berendezések lépcsőzetes elhelyezésével és a tartalék alegységek mélységben lépcsőzött, összehangolt együttműködésével érték el.³¹ A tartalék alegységek feladatát képezte a határőrizeti szempontból fontos mélységi területek, a határ felé vezető utak, forgalmas útsomópontok járőrszolgálatlalt történő őrzése.³² Több közös pontot vélek felfedezni a manapság is alkalmazott mélységi ellenőrzési gyakorlattal, ugyanis az alkalmazott módszerek most is hasonlóak, továbbra is kiemelt szerepe van az összehangolt, együttműködésalapú munkaszervezésnek.

Az okmányellenőrzésre leggyakrabban a forgalmas utakon került sor a határőrizetre veszélyes személyek, határsértők, körözöttek kiszűrése, elfogása céljából. Ezen feladatok ellátására a legjobb felkészültségű katonákat vezényelték.³³ A szűrő tevékenység a mai terminológiában is megjelenik, az illegális migrációs szűrőhálónál alkalmazzuk leggyakrabban. A legjobb felkészültségű katona manapság a speciális kompetenciával rendelkező személyi állománynak feleltethető meg.

A forgalom-ellenőrző pont (FEP) államhatár őrzésével kapcsolatos feladatát képezte a személyek határsávba való beutazásának és tartózkodásának ellenőrzése a meghatározott útvonalon és járműveken.³⁴ A FEP-nek nem volt határszakasza, feladatát működési területen látta el, amely lehetett a nemzetközi vonatokon és a mélységi területen lévő vasútállomáson

²⁸ 2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről 204. §

²⁹ Határőrizeti Szabályzat (1967) op. cit. pp. 19-20.

³⁰ Határőrizeti Szabályzat (1962) op. cit. p. 37.

³¹ Határőrizeti Szabályzat (1967) op. cit. pp. 29-31.

³² Határőrizeti Szabályzat (1962) op. cit. p. 23.

³³ Határőrizeti Szabályzat (1977) Hő/4.a Határőrség sorállománya részére. Határőrség Országos Parancsnokság, Budapest, p. 122.

³⁴ Határőrizeti Szabályzat (1977) op. cit. pp. 186-188.

is.³⁵ A vonaton utazók igazoltatása elsősorban a határőrizetre gyanús személyekre terjedt ki, hacsak azt másként nem rendelték el.³⁶ Mindezzel érvényesült a szűrőpróbaszerűen és kockázatelemzés alapján végzett ellenőrzési módszer alkalmazása.

Az együttműködés megszervezése kiemelt feladat volt a határőrizet első és második lépcsőjében tevékenykedő határőralegységeknek.³⁷ A határőrségnek nyújtandó segítség céljából – a határsértők kutatására és elfogására – bevonhatóak voltak a megye területén elhelyezett karhatalmi alegységek, együttműködésükről külön parancs rendelkezett.³⁸

A határőrség és a rendőrség határőrizetben történő együttműködésének tárgyában 1960. évben kiadott parancs alapján a határőr kerületeknek és az illetékes megyei rendőrfőkapitányságoknak meg kellett szervezniük az együttműködést, amelyben rögzítésre került, hogy a határesemények alkalmával – ha befelé történő határsértés, vagy kifelé irányuló határsértési kísérlete történt – a rendőrség a határőrség igényeinek megfelelően a lehető legnagyobb erővel nyújtson segítséget.³⁹ A párhuzamosságok elkerülése érdekében a tiltott határátlépési ügyekben a két szerv vezetői kölcsönösen tájékoztatták egymást, ilyen ügyekben a rendőrség önálló nyomozást nem végezhetett. A rendőrség által elfogott határsértőket kihallgatás végett az illetékes határőr kerületparancsnokságnak kellett átadni.⁴⁰ Amikor a rendőri szerveknek tudomására jutott határsértéssel kapcsolatos bűncselekmény –mielőtt operatív, vagy nyílt rendőri intézkedést tettek volna – egyeztetni voltak kötelesek a határőrség illetékes parancsnokával.⁴¹

Az együttműködés természetesen nem korlátozódott a rendőrségre, a munkásőrséggel történő együttműködés keretében is kiemelt figyelmet fordítottak a munkásőrök bevonására⁴² a feladatokba, továbbá gyakorlati felkészítésükre is, amelynek egyik eleme volt a mélységi határőrizet gyakorlati ellátása.⁴³

³⁵ Határőrizeti Szabályzat (1977) op. cit. p. 190.

³⁶ Határőrizeti Szabályzat (1977) op. cit. pp. 132-134.

³⁷ Határőrizeti Szabályzat (1967) op. cit. pp. 31-32.

³⁸ Határőrizeti Szabályzat (1962) op. cit. p. 28.

³⁹ A BM Határőrség országos parancsnokának és az Országos Rendőrfőkapitányság vezetőjének 01. sz. parancsa (50.1175/60.). Budapest, 1960. május 16. 2. pont

⁴⁰ Ibid. 8. pont

⁴¹ Ibid. 9. pont

⁴² A BM Határőrség országos parancsnokának és a munkásőrség országos parancsnokának 01. sz. közös parancsa (011582). Budapest, 1964. május 30.

⁴³ A BM Határőrség Országos Parancsnokság törzsfőnökének és a Munkásőrség Országos Parancsnokság Kiképzési és Szolgálati Főosztály vezetőjének 01. sz. közös utasítása. (10-1402/64). Budapest, 1964. június 2. II. fejezet 1. b) pont.

Összegzés

A mélységi ellenőrzés fogalmának eltérő értelmezése visszatérő problematika.⁴⁴ A határrendészeti feladatok a mindenkori határbiztonsági helyzethez igazodtak, amelyek változását jellemzően olyan külső hatások és változások váltottak ki, amelyek alapjaiban változtatták meg nemcsak a mélységi ellenőrzés tartalmát, hanem a határrendészeti feladathalmazban általános alapfeladatnak tekinthető határőrizet és határforgalom-ellenőrzés szerepét is. A mélységi ellenőrzés, mint tevékenységi forma vagy szolgálati feladat megjelenik nemcsak a rendőrség szervezetében, hanem ugyanúgy jelen van a Nemzeti Adó- és Vámhivatal mindennapi feladatellátásában is. Olyannyira kiemelt feladatként van jelen, hogy a Nemzeti Adó- és Vámhivatal tevékenységéről összeállított NAV évkönyvekben a hatósági tevékenység alatt külön pontban szerepelnek a mélységi ellenőrzési feladattal összefüggésben végzett éves tevékenységek és eredmények. Indokolt megjegyezni, hogy csak a terminológia azonos a rendészeti és vámszakmai értelmezésben, ugyanakkor a mélységi ellenőrzés alatt szereplő tevékenységek szervezetenként teljesen más tartalommal bírnak.⁴⁵

A szabályozási környezet alapján a határőrség tevékenysége nem korlátozódott teljes mértékben a határterületre, ugyanis az ország bármely részén kötelesek voltak a határőrök intézkedni meghatározott esetekben. A határsértők beazonosítása, a határsértések előkészületének felfedése folyamatos feladatot jelentett a határrendészeti szervek részére.

Az együttműködési megállapodások vizsgálata alapján levonom azon következtetést, hogy a határőrség nem egyedül végezte feladatait, hanem széles körben bevonta az akkori társhatóságokat is, amely együttműködési forma 42 évvel megelőzte az illegális migráció és az ahhoz kapcsolódó más jogellenes cselekmények elleni hatósági fellépés érdekében kiadott együttes utasítást.

Felhasznált irodalom

1. Balla József – Kui László – Szatmári Adrienn – Szele Tamás – Vájlok László (2020): A határellenőrzés ideiglenes visszaállításának követelményrendszere. Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapest, pp. 1-71
2. Bartus Gábor (2024): A mélységi ellenőrzés szabályozása I. In: Határrendészeti Tanulmányok 21/1. pp. 5–12

⁴⁴ Szabó C. Szilárd (2009): Sipos szerint áruló van a rendőrségben, Délvilág 65/14. p. 7.

⁴⁵ NAV évkönyv 2023. Forrás: <https://nav.gov.hu/kereso?query=%C3%A9vk%C3%B6nyv> [2025.10.20.]

3. Bartus Gábor (2025): A mélységi ellenőrzés szabályozása II. In: Határrendészeti Tanulmányok 22/1. pp. 5–13
4. Boda József et al. (2019): Rendészettudományi szaklexikon. Dialóg Campus, Budapest, pp. 1-694
5. Fórizs Sándor (2016): A Magyar Királyi Határrendőrség, az első rendészeti jellegű határőrizeti szerv. In: Határrendészeti Tanulmányok 13/2. pp. 20-29
6. Kaisinger Tibor (2005): A Vám- és Pénzügyőrség és a Határőrség együttműködése az EU tagság után, a külső- és belső határokon, valamint a mélységi ellenőrzés során. In: Határrendészeti tanulmányok 2/1. pp. 38-45
7. Krajnc Zoltán (2019): Hadtudományi lexikon Új kötet. Dialóg Campus, Budapest, pp. 1-1202
8. Nagy György (2013): A Magyar Királyi Határrendőrség felállításának okai, máig ható jelentősége. In: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): A modernkori magyar határrendészet száztiz éve. Magyar Rendészettudományi Társaság Határrendészeti Tagozat, Budapest, pp. 13-43
9. Parádi József (2013): A dualizmus kori Magyar Királyság határrendőrsége. In: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): A modernkori magyar határrendészet száztiz éve. Magyar Rendészettudományi Társaság Határrendészeti Tagozat Budapest, pp. 45-59
10. Révész Béla (2003): Az állambiztonságtól a nemzetvédelemig. Acta Universitatis Szegediensis: acta juridica et politica 63/17. pp. 1-91
11. Sallai János (2016): Út a Határrendőrségről szóló törvény megszületéséhez. In: Határrendészeti Tanulmányok 13/2. pp. 11-19
12. Sallai János (2013): A határrendészet első kézikönyve. In: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): A modernkori magyar határrendészet száztiz éve. Magyar Rendészettudományi Társaság Határrendészeti Tagozat, Budapest, pp. 61-66
13. Varga János (2016): A Magyar Királyi Határrendőrség hagyatéka maradandó értékünk. In: Határrendészeti Tanulmányok 13/2. pp. 4-10
14. Vedó Attila (2016): A Magyar Királyi Csendőrség teendői a külföldiek ellenőrzésének szabály- és szervezetrendszerében 1881–1938. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis,) 26/52. pp. 139–179.

Jogforrások

1. A m. kir. ministerium 1905. évi 5692. M.E. számú rendelete a határrendőrségről szóló 1903: VIII. t.-cikk életbeléptetéséről
2. 91000/1905. B.M. sz. rendelet

3. A BM Határőrség országos parancsnokának és az Országos Rendőrfőkapitányság vezetőjének 01. sz. parancsa (50.1175/60.). Budapest, 1960. május 16.
4. Határőrizeti Szabályzat (1962), a Magyar Népköztársaság Belügyminiszterének 0025. számú parancsa. BM Határőrség Országos Parancsnokság, Budapest, pp. 1-216
5. A BM határőrség országos parancsnokának és a munkásőrség országos parancsnokának 01. sz. közös parancsa (011582). Budapest, 1964. május 30.
6. A BM Határőrség Országos Parancsnokság törzsfőnökének és a Munkásőrség Országos Parancsnokság Kiképzési és Szolgálati Főosztály vezetőjének 01. sz. közös utasítása. (10-1402/64). Budapest, 1964. június 2.
7. Határőrizeti Szabályzat (1967) Határőrizet általános elvei, alegységek tevékenysége. Határőrség Országos Parancsnokság, Budapest pp. 1-178
8. 9/1966. (II. 5.) Korm. rendelet a vám- és pénzügyőrségről, valamint a vámjog szabályozásáról szóló 1966. évi 2. törvényerejű rendelet végrehajtásáról
9. Határőrizeti Szabályzat (1977) Hőr/4. a Határőrség sorállománya részére. Határőrség Országos Parancsnokság, Budapest, pp. 1-279
10. 2004. évi XIX. törvény a Vám- és Pénzügyőrségről
11. 2010. évi CXXII. törvény a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról
12. 30/2011. (IX. 22.) BM rendelet a rendőrség szolgálati szabályzatáról
13. 2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről.

Internetes források

1. DPoIG: Verdachts- und anlassunabhängige Kontrollen ("Schleierfahndung"). Forrás: <https://www.dpolg.de/ueber-uns/positionen/verdachtsunabhaengige-kontrollen/> [2025.10.09.]
2. Kislexikon. <http://www.kislexikon.hu/szemantika.html> [2025.10.09]
3. Lexiq. Forrás: <https://lexiq.hu/reaktiv> [2025.10.08.]
4. Lexiq. Forrás: <https://lexiq.hu/proaktiv> [2025.10.08.]
5. NAV évkönyv 2023. Forrás: <https://nav.gov.hu/kereso?query=%C3%A9vk%C3%B6nyv> [2025.10.20.]
6. Szabó C. Szilárd (2009): Sipos szerint áruló van a rendőrségben, Délvilág 65/14.

Fórizs Sándor¹:

Balassagyarmat 1973

Absztrakt

Balassagyarmat 1973

A publikáció Magyarország eddigi legsúlyosabb, Balassagyarmaton lezajlott túszzdrámájának a határőr laktanyai háttéreseményeivel foglalkozik a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára adatai alapján. A két elkövető testvér a határőr kerület pártbizottsága titkárának voltak a fiai. A szerző a határőr kerület dolgozóinak a történekről és a megelőző okokról alkotott véleményét dolgozza fel az utólagos meghallgatások alapján és az induló nap, 1973. január 7-e vasárnap délelőttjét érinti. Az olvasó betekintést nyer egy akkori katonai szervezet napi problémáiba és a konkrét esemény aznapi hátterébe.

Kulcsszavak: határőrség, fegyelmi helyzet, határőr kerület, országos parancsnok, országos parancsnokság, vezetői állomány

Abstract

Balassagyarmat, 1973

Based on data from the Hungarian National Archives, the publication discusses the background (at the border guard barracks) to the most serious hostage drama in Hungary to date, which took place in Balassagyarmat. The perpetrators were two brothers who were the sons of the secretary of the Hungarian Socialist Workers' Party committee of the border guard district. Drawing on subsequent interviews, the author presents the views of border guard district employees on the events and their underlying causes, and covers the morning of Sunday 7 January 1973, the day of the incident. The author also provides insight into the daily challenges faced by a military organisation at that time, as well as the context of the specific event that occurred on that day.

Keywords: border guard, disciplinary situation, border guard district, national commander, national command, leadership

¹ Ny. r. dandártábornok, ny. egyetemi tanár (CSc), professzor emeritus, a Nemzeti Közsolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészettudományi Doktori Iskola témavezetője. Honlap: forizs-sandor.hu
Police Brigadier General (ret.), Professor emeritus (CSc), supervisor at the Doctoral School of Law Enforcement, Faculty of Law Enforcement, Ludovika University of Public Service. Homepage: forizs-sandor.hu

Bevezetés

Publikáciomban a Balassagyarmaton 1973-ban lezajlott túszzdráma bizonyos háttérinformációit kívánom ismertetni. Nem érintem az akkori események lefolyását, a tusszerzés felszámolását, a kérdésnek széles irodalma van. A határőr kerület dolgozóinak a történetekről és a megelőző okokról alkotott véleményét kísérem meg összefogni az utólagos meghallgatások alapján és csak az induló nap, 1973. január 7-e vasárnap délelőttjét érintem. A két elkövető testvér, akik a határőr kerület pártbizottsága titkárának voltak a fiai, a tizenkilenc éves Pintye András és a tizenhét éves Pintye László a balassagyarmati Geisler Eta Leánykollégiumba 1973. január 7. vasárnap este 22 óra körül törtek be túszzokat ejteni, és január 12-én péntekig zajlott a dráma. A cselekményhez használt gépkarabély az apa szolgálati fegyvere volt, amelyet aznap délelőtt a határőr laktanyából hoztak ki. Az eredménytelen túsztárgyalásokat követően az idősebb testvért a mesterlövészek agyonlőtték. Testvérét a hatóságok őrizetbe vették, és 1973. február 19-én a megyei bíróság tizenöt évnyi szabadságvesztésre és tíz év közügyektől való eltiltásra ítélte, amely akkor a kiskorúak számára legmagasabb kiszabható büntetés volt.²

A most bemutatandó információk a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára Lánglilium utcai okmánygyűjteményének egyik „Balassagyarmat” feliratú iratgyűjtőjéből³ származnak. A hivatkozott levéltár őrzi a határőrség országos parancsnokság fennmaradt okmányait.⁴

A határőrségi dokumentumok érdekességét, fontosságát megítélésem szerint az képezi, hogy az ember betekinthesse egy akkori határőr kerület parancsnoksága mindennapjaiba, konkrétan a balassagyarmati állapotokba, jelentős tanulságokkal napjainkig és ízelítőt kaphat az ott dolgozóknak az ügryhöz kapcsolódó véleményéről.

Az események és utóhatásaik egyik irodalmát lásd Bedők-Halász.

Az okmányokról

A dosszié egy tartalomjegyzékkel kezdődik, amely szerint abban 96 darab okmány található. Valójában valamikor a legtöbb anyagot kiemelték belőle és azok további sorsára nem található utalás. A jelzett dokumentumok egy része határőrségi nyilvántartási számmal rendelkezett, és a címük azt mutatja, ezek voltak a jelentősebb iratok, pont ezek hiányoznak. A megmaradt 31 kisterjedelmű, esetenként egy-két lapos írásmű 64-től 95-ig sorszámozott, közülük több ugyanahhoz a személyhez tartozik, vagyis összesen 29 emberhez kapcsolódnak a papírok. A

² Ötven éve zajlott le Magyarország legsúlyosabb túszzdrámája. múlt-kor Történelmi Magazin, 2023.03.

³ MNL OL HOP XIX-B-10 1973. év 15. sz. doboz III/4. tárgykör 10. folyószám, II. kötet. „Balassagyarmat” feliratú dosszié.

⁴ Jelzetük: MNL OL HOP XIX-B-10

személyek meghallgatásáról készült jegyzőkönyvek különböző néven szerepelnek, „Nyilatkozat”, „Feljegyzés”, „Meghallgatási jegyzőkönyv”, „Jelentés”, „Igazoló jelentés”, részben kézzel, illetve részben géppel írva. Azonos számon esetenként két írás is szerepel, például „Feljegyzés” és „Kiegészítő jelentés” megnevezéssel, 13 esetben. A meghallgatottak, jelentést írók között 3 fő sorkatona, 6 fő hivatásos tiszthelyettes, 1 fő polgári dolgozó és 19 fő tiszt szerepel. Dátum szerint a legtöbb írás 01.17-18-19-én keletkezett.

A meghallgatottak beosztását nézve:

- magától a pártbizottság titkárától Pintye András alezredestől három különböző anyag is maradt, amelyeket a kivizsgálás folyamán írt. A fogalmazásból kitűnik, többet is készített, de azok nem szerepelnek itt.
- sorállományú kapuügyeletes 2 fő, és látogató ügyeletes,
- határügyi-kiképző tiszt,
- a kerület KISZ Bizottság titkára,
- alegységeknél dolgozó alapszervi titkárok, három fő,
- egy fő polgári dolgozó,
- a politikai osztály vezetője,
- a kerület aznapi határügyi szolgálatát ellátó alezredes,
- az aznapi csapatügyeletes törzsőrmester tiszthelyettes,
- a kerület parancsnoka, ezredes,
- a kerület törzsfőnöke, alezredes,
- a pénzügyi-anyagi főnök, őrnagy,
- egy pártbizottság tag tiszthelyettes,
- egy pártnyilvántartóként dolgozó tiszthelyettes,
- további öt fő őrnagy, és öt fő alezredes.

Az írások stílusuk és rendeltetésük szerint két nagyobb csoportra bonthatók. Részben meghallgatással keletkeztek, például a sorkatonák esetében. A másik csoportba az önállóan elkészített jelentések tartoznak. Ezek a kivizsgáláshoz kapcsolódó, utasításra született dokumentumok. Természetesen látszik, minél magasabb beosztásban dolgozott az érintett, annál nagyobb rálátása lehetett az eseményekre és ez egy reális megítélés alapjául szolgálhatott (volna). Ami viszont szerintem egyáltalán nem biztos. Most ezt a súlyos eseményt követően a magasabb beosztásúak pozícióját is fenyegette a várható végső megítélés. Kétszer is meg kellett gondolnia mindenkinek, mit mond és főleg mit ír le valaki. Ne felejtjük el, még nem zárult le a belső felelősség megítélése. Nyilván az is befolyásolhatta az akkori körülményeket, a szerzők

fogalmazását, hogy bizonyos mértékben utólagosan írtak és tudhatták, a kivizsgálásnál felelősséggel érintettek nem maradhatnak a beosztásukban. A kerületparancsnoktól 01.17-ei dátummal található egy „Jelentés”, 01.19-ei dátummal egy „Igazoló jelentés” megnevezésű okmány. Viszont 05.07-én egy anyagot már az új kerületparancsnok egy alezredes írta alá. Természetes, hogy a teljes kerület vezetése késpenge élén állt a történeteket követően, de kiemelten a törzsfőnök, a politikai osztály vezetője és a pénzügyi-anyagi főnök.

Az aznapi esemény

Január 7-én vasárnapon vagyunk. Ilyenkor természetesen kihalt az egész parancsnokság, a hivatásos állományt a különböző megnevezésű szolgálatok képviselik. Természetesen a sorállomány többsége a laktanyában tartózkodott. RJ alezredes előző nap 07.30-kor lépett HÜTI (határügyi ügyeletes tiszt) szolgálatba és most adta át a feladatokat a váltásnak. Két dokumentum szól a továbbiakról „RJ alez. jelentése” 01.08-ai dátummal és egy „Jegyzőkönyv” 01.19-ei keltezéssel.⁵ Megítélésem szerint bizonyos értelemben kulcsszerepe volt a további történetekben. A szolgálatot leadva és a folyosón menve egy fiatal civilt pillantott meg, akiben ráismert az idősebbig Pintye gyereke, aki rendszeresen bejárt a laktanyába. Kérdésére az elmondta, a tanulmányi szabadságon lévő apja az irodában maradt könyvekért küldte be, de a magával hozott kulccsal nem tudja kinyitni a vasrácsot. Az alezredes szolt a kapuügyeletnek, hogy a 12-es iroda kulcsát vigyék fel. Amikor azt nem találták, felvitték az összes kéttollú kulcsot, de addigra már sikerült bejutni az irodába. A jegyzőkönyvből kiderül, működött korábban a parancsnokság épületében egy kantin, ahol szeszesített is árultak. Korábban az utcáról nyílt ennek a bejárata, majd azt megszüntették, szintén a főkapun kellett bejönni, gyakran nem igazoltatták a bejövőket.

A sorállományú látogató ügyeletessel, aki 09.00-kor lépett szolgálatba, készített „Jegyzőkönyv” szerint ő igazoltatta a belépő Pintye gyereket, majd beengedte a parancsnoki épületbe.⁶ Ezt támasztja alá FS törzssőrmester jelentése, csapatügyeletes volt, ő igazította el a szolgálatokat, látta, hogy igazoltatták a belépőt. Emlékezett arra is, hogy a 12-es kulcs, (iroda vasrács) nem volt a helyén.⁷ Arról nincs szó, miért pont a látogató ügyeletes engedett be egy nem látogatás céljából érkező civilt.

⁵ 66. sorszámú anyag

⁶ 68. és 77. sorszámú anyagok

⁷ 69. és 81. sorszámú anyagok

A kapuügyeletet ellátó sorkatona határőr jelentése kézzel és géppel írva található az iratgyűjtőben.⁸ E szerint 10.30-kor bejött egy személy, akinek a nevét a látogató ügyeletestől tudták meg, az illető bement a parancsnoki épületbe.

10 perc múlva R alezredes szólt, hogy az iroda kulcsot adják oda a Pintye gyerekeknek, a katona azt felvitte, de ajtó és rács már nyitva volt. 15-20 perc múlva az érintett elment, csomag szerinte nem volt nála, de az ügyeletesszoba ablaka alatt takarásban is lehetett, derékon alul nem volt rálátása az elhaladókra.

A megkérdezettek nem tudták megmondani, hogy a laktanyát elhagyó Pintye gyereknél volt-e csomag. Mindenesetre a helyi ismereteit kihasználva az elkövető minden további nélkül bejőhetett és kimehetett. Amint az a rendkívüli események kivizsgálásánál lenni szokott, jelen esetben szintén sok minden felmerült. Többek között az objektumba történő be, illetve kilépés nem volt megfelelő utasításban szabályozva.

A pártbizottság titkáráról

Az események központi szereplője természetesen a kerület pártbizottságának titkára, Pintye András alezredes. Aki kerületnél dolgozott tudja, mi volt a beosztást betöltő szerepe, feladata. Azon kívül, hogy a hatalmon lévő párt politikáját, határozatait képviselte, alapvető kötelességeként a katonai rend, a fegyelem, a határőrizet eredményes ellátásának támogatása, segítése volt a legfőbb tennivalója, beosztásához kapcsolódó sajátos eszközei segítségével. Ennek ellátásához nagy önállósággal és széleskörű jogosultsággal rendelkezett. Megjelenhetett, a legtöbb esetben kötelezően meg is kellett hívni a különböző vezetői és egyéb rendezvényeken. Felvetésekkel, javaslatokkal élhetett, változtatásokat kezdeményezhetett. Háttérszervezetként rendelkezésére állt a politikai osztály teljes állománya anyagok kidolgozásához, adatok beszerzéséhez. Személyeket beszámoltathatott, jogosult volt az előljáró országos parancsnoksággal külön vonalon kapcsolatot tartani, információkat eljuttatni. A mi esetünkben egyébként tudjuk, hogy közte és a politikai osztály vezetője között jelentős feszültség volt.

Három általa készített okmány is található az iratgyűjtőben.⁹

Az elsőnél címzett az országos parancsnok, 01.15-ei dátummal. Pontokba szedte az eseménnyel kapcsolatos észrevételeit, a legfurcsábbakat emelem ki. „1./ Közvetlenül bűncselekményt nem követtem el. Mi van, ha nem páncélszekrény kulccsal, hanem feszítő vassal megy be a

⁸ 65. sorszámú anyag

⁹ 71. sorszámú anyag

laktanyába? Ugyanúgy beengedik ellenőrzés nélkül, mint így.” Mintha őt a fia bejárásáért, az azt lehetővé tevő körülmények kialakulásáért semmi felelősség sem terhelte volna.

„3./ Minden korábban tett nyilatkozatomat visszavonom, leszerelése nem kérem! Ha az illetékesek úgy látják csukjanak be, fosszanak meg rendfokozatomtól, bélyegezzenek meg úgy ahogy jónak látják. Én úgy látom, hogy a történetek ellenére méltónak érzem magam arra, hogy nyugdíjba helyezzenek.”

Ezek az általa jelzett nyilatkozatok itt nem találhatók. Írásmódja, helyesírása, fogalmazása jelentős problémákra utal. Hivatkozik a határőrségnél szerzett idegi alapú betegségére. Még az országos parancsnoknak készített jelentésében is tükröződik a mások által is jelzett agresszív alaptulajdonsága.

A második egy fejrész és dátum nélküli anyag, zavaros eszmefuttatás a felesége, aki szintén pártbizottsági dolgozó volt, és a saját munkájáról, tanulmányairól. Dicséri magukat, hogy folyamatosan és rendszeresen tanultak.

Ebben a szövegben szereplő utalás, „Bandi fiam 1972. november 30-i cselekménye után”, a levegőben lóg, nem kapcsolódik hozzá további magyarázat, nem tudhatjuk miről, milyen cselekményről van szó.

Elismeri, a páncél és az iroda kulcsot hazavitte, nem adta le a kulcsdobozzal, mint mondja, minden vezető így tette. Majd újra visszatér a fia problémájára: „Azt azonban el kell mondanom, hogy már 1965-ben felvettem, hogy Bandi fiamat javító nevelő intézetbe kellene adni...”. A gondolatot nem viszi tovább, miért nem történt lépés ebben az ügyben. A dátum amennyiben nem elírás mégis legalább hét évet lefed, ahol is végül neki kellett volna valamit tenni a fiával.

A következő papír a „Nyilatkozat” megnevezéssel 01.18. dátummal szerepel. Gépi aláírás, de az anyagok kézzel írva is itt találhatók. „Alulírott nyilatkozom arról, hogy 1973. január 15-én Szabó Gusztáv vezérőrnagy elvtársnak sajátkezűleg írt levelem tartalmát visszavonom, azt pillanatnyi idegállapotomban írtam.” A hivatkozott levél szintén hiányzik.

DZs alezredes jelentése a kerületen belüli korábbi jelentős feszültségekről árulkodik.¹⁰ Pintye munkáját megfelelőnek látta, szerinte sokat ivott. „Az italt szerette és nagymennyiségben fogyasztotta.” Leírja, 1972. decemberben betörték a lakásába, feljelentést tett, 2.500 Ft. készpénz, 6 pár női harisnya és 2 db borostyánkőves arany inggomb hiányzott. December második hetében Pintye megkereste, elmondta, a fia volt a tettes. Kérte, vonja vissza a

¹⁰ 78. számú anyag

feljelentést. Mint mondta „Továbbra, hogy most jött meg Budapestről, s az előjárói tanácsolták beszéljen velem s vonjam vissza a feljelentésemet. Ha ez nem megy, akkor más úton lesz intézkedés a feljelentés visszavonására. Elhatározásomban ez volt a döntő tényező, továbbá, hogy a Határőrség tekintélyét ne csorbítsuk.” Pintyéék még aznap kifizettek 3000 Ft-t. Később összeillesztve az emlékeket, úgy ítélték, hogy többször vittek el a lakásukból kisebb értékeket, amelyeknek az eltűnésekor a házaspár már egymást kezdte gyanúsítani.

A hivatkozás, hogy Pintye az országos parancsnokságon próbált valamit intézni problémás fia ügyében, többször is felbukkan, de a feljelentés visszavonására vonatkozó fenyegetésénél is a parancsnoksági javaslat bukkan fel, mint motívum, minden bizonyíthatóság nélkül.

A kerületnél fennállt állapotok

A balassagyarmati kerületnél kialakult állapotokra leginkább az „így szoktuk” és a kényelmességi helyzet mondható el. Nyilvánvalóan a jelentést írók kénytelenek voltak ezzel a magyarázattal indokolni a rendszeres mulasztásokat.

A politikai osztály vezetője RM alezredes 1967 szeptembere óta töltötte be beosztását. Az általa összefoglalt „Igazoló jelentés” és „Jelentés” című anyagban¹¹ megfogalmazott helyzet lesújtó állapotokra utal. Mint írja, a szervezet vezetésében helyi szokások érvényesültek:

- jogosulatlan fegyverhez hozzájutás könnyűszerrel megoldható volt,
- illetéktelenek bejutása a különböző objektumokba rendszeresen megtörtént,
- gépkocsik jogosulatlan igénybevétele és ebből adódó súlyos balesetek történtek,
- társadalmi tulajdon elleni lopás, sikkasztás következett be.

A „Jelentés” anyag alcíme: „Pintye András ...munkájával, magatartásával, családi életével kapcsolatban.” Mint írja személyes problémái voltak Pintyével. Rossz belső kapcsolat érvényesült a vezetésben. Pintye rendszeresen italozott, eladósodott, a kerület parancsnoka mégis magas kitüntetésre terjesztette fel. A gyereke erkölcstelen életmódját sokan látták.

A kerület parancsnoka szintén „Jelentés”-t és „Igazoló jelentés”-t készített.¹² Írása egy katasztrófagyűjtemény. Nyilvánvalóan már az események tükrében nem lehetett a körülményeket tagadni. Jelentése konkrétan országos parancsnoki utasításra Pintyéről szól. Szerinte, összességében megfelelően dolgozott, durva, arrogáns magatartás jellemezte, fiának

¹¹ 64. számú anyag

¹² 7o. számú anyag

betöréses lopási ügyéről tudott. A kerületi viszonyokat, problémákat az alábbiakban foglalta össze:

- beléptetés az objektum területére nem volt szabályozva, látogatás rendje nem volt szabályozva,
- a hivatásos állomány fegyver és lőszer tárolása nem volt szabályos,
- objektumőrízet, gépkocsi telephely rendje nem volt előírással, az őrizet sem megbízható,
- a titkos ügyvitel, kulcsok kezelése szabálytalan, nem léptek fel a megsértőkkel szemben, szabályzatok előírásai nem érvényesültek.

A legjelentősebb hibák egyike, hogy a tisztek fegyvereit, azokhoz tartozó lőszerkeket gyakran egyszerű faszekrényekben tartották, az irodák kulcsait rendszertelenül kezelték, hazavitték, a páncélszekrények kulcsait ugyanígy, az épületeket nem zárták és nem pecsételték.

A KISZ Bizottság titkárának feljegyzése szerint¹³, Pintye nem tartotta be a kiadott rendre vonatkozó intézkedéseket, elhanyagolta a családját. A gyerekekkel, család életvitelével kapcsolatba több észrevétel is található a jelentések között. E szerint a szülők gyakran késő éjszakáig elmaradtak, baráti összejöveteleken tartózkodtak. A két fiú felügyelet nélkül lődörgött, a pincében barátokkal buliztak, zavarták a környezetet. A nagyobbik fiú polgárpukkasztó módon viselkedett és öltözködött, cilindert hordott, amelynek a tetejét ezüst színűre festette. A rendőrségnek többször lett gondjuk velük, igyekeztek a szülőkre tekintettel lenni. A rendőrök látták a gyerekek ügyeit, kisebb lopásait. Az idősebbik Pintye gyerek egy év után otthagytá a szakközépiskolát. Apja elvitte Pestre és munkahelyet keresett neki, de onnan is azonnal visszajött.

Mivel a család lakása tiszti lakótömbben volt, a kollégák gyakorlatilag mindent láttak.

Az egyik főhadnagy feljegyzése¹⁴ azt tükrözi, néhányan korábban is jól érzékelték a körülményeket. Amint fogalmaz „a szerénység nem erős oldala”, rossz kapcsolata volt a politikai osztállyal, rendszeresen italozott. Nagy ismeretségi körrel rendelkezett, rendszeresen ápolta a kapcsolatokat, oda-vissza tettek különböző szolgálatokat. „Közölte {Pintye} továbbá, hogy fia azt a kijelentést tette, hogy ő nem szeret és nem fog dolgozni, addig nem nyugszik míg a „Kék fény” -be nem kerül. Panaszkodott, hogy e miatt ő aggódik, de nem tud semmit tenni, mert az orvosok szerint fia normális, csak antiszociális beállítottságú.”

¹³ 76. számú anyag

¹⁴ 80. számú anyag

„Pintye elvtárshoz, legidősebb fia lopása után kérdést intéztem, hogy mi a szándéka vele és javasoltam, hogy vigye pszichológushoz, vonultassa be katonának, vagy küldje büntető intézetbe.” A kialakult viszonyok ellenére magas kitüntetést kapott. Munkahelyéről rendszeresen eltűnt, nem tudták melyik szervezetnél tartózkodik, mikor jön vissza, nem volt elérhető. Úgymond a társadalmi kapcsolatokat építette.

A kerület törzsfőnöke „Igazoló jelentés” -ében¹⁵ minden mások által felvetett problémát elismert. „Pintye et. több esetben illetéktelen személyekkel, legénységi körletbe mozgott, és ezt én nem tettem szóvá, beosztása miatt.” „...a laktanyából fegyverek és lőszer jogtalan kikerülésével kapcsolatban az alábbiakat jelentem. A szabályzat előírásai nem voltak minden esetben megkövetelve a kulcs leadását, mi vezetők nem hajtottuk végre, csak a beosztottaktól követeltük meg.” Pintye maga igen agresszív, piás volt. Egy alkalommal amikor éjfél után jött vissza a sofőrrel és a sáros gépkocsit nem hozatta rendbe rákérdezett, merre jártak. Pintye durván kikérte magának, semmi köze hozzá, mikor hova mozog a „pártbizottság kocsija”. Mintha az nem is a kerület járműve lett volna.

Zárógondolatok

Az 1973 januárban Balassagyarmaton bekövetkezett túszerzés természetesen súlyosan érintette a határőrséget. A levéltárban a témában érintett iratgyűjtő sajnálatos módon hiányos, éppen a jelzetük szerint legfontosabb okmányokat emelték ki belőle. Esetleg a további kutatómunka során majd lehetőség nyílik a publikáció továbbfejlesztésére, új információk bemutatására.

Az események egyik vonulata a két elkövető fiatal nevelésének körülményei, viselkedésének okai. Ez külön pszichológiai-nevelésméleti tanulmányt érdemelne. Sajnos a családi tragédia egy határőr tiszthez kapcsolódik, de bekövetkezésében bizonyos mértékig, ki -ki ossza ezt le a saját szájíze szerint, a kollégáknak, munkatársaknak, főleg a gondokat látó kerületi vezetői állománynak is van felelőssége.

A minket igazából érdeklő terület a határőr kerületparancsnokság működési rendje, az ott akkor érvényesült körülmények. Erről a feldolgozott anyagok alapján semmi jót sem írhatunk. Aki dolgozott nyugati, vagy déli kerületnél, tudja milyen szigorú rezsim szerint zajlott a munka, az élet az 1970-es években. A jelentések alapján mintha Balassagyarmat ekkor nem is tartozott volna a határőrség kötelékébe. Mivel alacsony volt a határsértők mozgása, nem volt elektromos jelzőrendszer és a sok napi riadó sem kavarta fel a langyos vizet, sok mindent megengedett

¹⁵ 93. számú anyag

magának a vezetés. És a jelek szerint nem is volt senki, aki ezt szóvá tette volna, mindenki elfogadta az állapotokat.

Felhasznált irodalom

1. Ötven éve zajlott le Magyarország legsúlyosabb túszejtájája. múlt-kor Történelmi Magazin, 2023.03. <https://mult-kor.hu/otven-eve-zajlott-le-magyarorszag-legsulyosabb-tuszdramaja-20230308?fbrkMR=desktop> (Letöltés ideje 2025.07.18.)
2. Bedők Péter–Halász Tibor (2022): Rosszabb volt, mint 56 – A balassagyarmati túszejtája társadalmi hatásai című tanulmánya az Archívnet 22. évfolyamának 5–6. számában.
3. MNL OL HOP XIX-B-10 1973. év 15. sz. doboz III/4. tárgykör 10. folyószám, II. kötet. „Balassagyarmat” feliratú dosszié.

Pulics János:

Az integrált határigazgatás nemzeti ellenőrzési mechanizmusának képzése Magyarországon

Bevezetés

Az Európai Integrált Határigazgatás elemei a „Frontex” rendeletében jelentek meg, ahol a jogalkotók 12 elembe foglalták össze a határigazgatással kapcsolatos területeket és feladatokat, valamint 3 úgynevezett átfogó vagy horizontális elemet vázoltak fel, melyek mind a 12 alapelemre hatással vannak.

Az elemek közül kiemelendő a rendelet 3. cikk (1) bekezdésének k, pontja, amely rögzíti, hogy *„Az európai integrált határigazgatás a következő elemeket foglalja magában: k) határigazgatásra vonatkozó uniós jog végrehajtását biztosító minőségellenőrzési mechanizmus, különösen a schengeni értékelési mechanizmus, a sebezhetőségi értékelés és az esetleges nemzeti mechanizmusok.”*¹

A *„Magyar, szlovák minőségbiztosítási mechanizmus kidolgozása a határigazgatás területén”*² elnevezésű projekt, melynek rövid azonosítója a HSQA, célul tűzte ki Frontex rendeletben meghatározott esetleges nemzeti ellenőrzési mechanizmus kialakítását. A projektben az elmúlt években jelentős munkának köszönhetően összeállt a nemzeti ellenőrzési mechanizmus keretrendszere. Elkészült és próbaműködésre átadásra került a határigazgatási szerv részére a kidolgozott önértékelési mechanizmus. A projekt kidolgozása során a határrendészeti szolgálati ágnál végrehajtott önértékelés³ és az önértékelés tapasztalatai alapján végrehajtott intézkedések kiemelt jelentőséggel bírnak a hatékony, következetes és eredményes határellenőrzés megvalósítása érdekében. A határigazgatási szerv 2025. március és április hónapban végrehajtotta az első, a projekt alapján kidolgozott önértékelést, melynek eredményeit fel is terjesztette a szintén a projekt keretében létrehozott ellenőrző szerv részére.

Ahhoz azonban, hogy a nemzeti ellenőrzési mechanizmus eredményes és sikeres, az önértékelést végrehajtó személyek véleménye és értékelése hiteles, alkalmazható és a

¹ AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS (EU) 2019/1896 RENDELETE (2019. november 13.) az Európai Határ- és Parti Őrségről, valamint az 1052/2013/EU és az (EU) 2016/1624 rendelet hatályon kívül helyezéséről 3. cikk (1).

² Project száma: 101102709; neve: Hungarian, Slovak development of quality assurance mechanism on border management; rövidítése: HSQA. A pályázati felhívás: BMVI-2021-AG-TF1-NQAM-FRMM; téma: BMVI-2021-TF1-AG-NQAM

³ Balla, J., Vájlók, L., Vedó, A., Kakócz, K., Németh, G., Bartus, G., & Pulics, J. (2024). Önértékelés a határrendészeti szolgálati ágnál. Magyar Rendészet, 24(1), 57–73. <https://doi.org/10.32577/mr.2024.1.4>

döntéshozók részéről következetesen figyelembevehető legyen, szükséges az abban részt vevőket felkészíteni. Nem csak az önértékelést végrehajtó szakértők felkészítése és képzése szükséges, hanem a határigazgatás teljes spektrumában az integrált határigazgatás működtetésében részt vevő vezetői és végrehajtói állomány képzését is meg kell szervezni és végre kell hajtani.

A nemzeti minőségellenőrzési mechanizmus jelenlegi állása alapján a tanulmány készítésekor már többlépcsős képzési rendszert is kialakítottak, illetve megkezdték annak megvalósítását.

A képzés jelentősége

Ahhoz, hogy megfelelő színvonalú munkát tudjunk végezni értelemszerűen annak az elvégzésére fel kell készülni. Nem célom bemutatni a gyermekkorunktól vagy akár a születésünktől kezdődő megismerési és tanulási folyamatok jelentőségét, azonban nem szabad elmenni a mellett, hogy a társadalomban végbemenő generációváltás, változás jelentősen másként éli meg a tanulás, képzés, felkészültség folyamatát.

Schengen ellenőrként 2012-óta folyamatosan részt veszek a schengeni tagállamok külső határainak ellenőrzését végrehajtó szervek tagjai képzettségének, felkészültségének ellenőrzésében. Képzettség alatt a rendészeti szaklexikon a következőket érti: *„a rendvédelmi szerv hivatásos állományú tagjának a szolgálati beosztáshoz, továbbá szolgálati feladatai ellátásához kapcsolódó közoktatási, felsőoktatási és/vagy rendészeti oktatási intézményben megszerzett szakmai és egyéb kompetenciái, tudása, valamint képességei, összességében felkészültsége, amely a rendvédelmi szerveknél végzettséggel is párosul”* angol megfelelője a „*qualification*”⁴ E fogalom elemeit leképezve a határellenőrzést végrehajtó személyekre egy-egy ellenőrzéskor azt kell megállapítanunk, hogy az adott szolgálati helyen, adott beosztásban szolgálati feladatokat ellátó személy rendelkezik-e a feladatkör ellátásához megfelelő képzettséggel, a képzettsége alapján a konkrét feladat végrehajtásához a felkészültsége is elegendő ahhoz, hogy a követelményeknek megfelelően teljesítse azt. Ez esetben nem a képesítési követelményekről beszélünk, amely az érintett munkakör betöltéséhez előírt szabályok összessége, hanem a konkrét szolgálati feladat megvalósításához szükséges képzettségről és felkészültségről. Néhány konkrét példán keresztül megvilágítva egy külső légi határokat ellenőrző schengeni tagállam repülőterén dolgozó határforgalom-ellenőrzési tevékenységet ellátó személy képzettsége és felkészültsége megfelel-e arra, hogy a határátlépésre jelentkező személyek ellenőrzését olyan szinten végre tudja hajtani, hogy

⁴ Rendészeti Szaklexikon, 2019. 310.

kiszűrje a hamis, hamisított vagy esetleg fiktív okmányokat, a személycserével próbálkozókat, valamint észlelje az emberkereskedelem áldozataira vonatkozó gyanúokat stb. Egy repülőtéren az ott dolgozó útlevélkezelő képzettsége az interjú során megfelelt, hiszen a jogszabályi elvárásoknak eleget téve elvégezte a számára előírt képzéseket, azonban amikor a konkrét ellenőrzést hajtotta végre kiderült, hogy nem tudja mit miért hajt végre, milyen háttéranyagokat, információkat alkalmazhat, hogyan kell személyazonosítást végrehajtani, miért helyez el átléptető bélyegzőlenyomatot az útlevélben, vagy miért vesz éppen ujjlenyomatot a „C” egységes schengeni típusú vízummal átlépésre jelentkező személytől.⁵ Az a válasz, hogy a számítógép jelzi, hogy most mit kell csináljon nem utal arra, hogy bár a képzettsége megvan, a felkészültsége is megfelelő lenne.

A HSQA projekt keretében a nemzeti minőségellenőrzési mechanizmus kidolgozásának egyik fő célja éppen ez, hogy a határellenőrzést végrehajtó szervek milyen szinten vannak felkészülve az Európai Integrált Határigazgatás minden egyes területén. Ennek amellet, hogy a képzés horizontális elemként szerepel e rendszerben az egyik fontos eleme a határellenőrzés szakmai feladatainak megvalósítása, e szerint „a) határellenőrzés, beleértve a jogszerű határátlépések elősegítésével kapcsolatos intézkedéseket és adott esetben: a külső határokon a határokon átnyúló bűnözés – különösen a migránsok csempészése, az emberkereskedelem és a terrorizmus – megelőzésével és felderítésével kapcsolatos intézkedéseket; valamint a kiszolgáltatott személyek és kísérő nélküli kiskorúak azonosítására szolgáló mechanizmusok és eljárások bevezetését, illetve a nemzetközi védelemre szoruló vagy azt kérelmezni szándékozó személyek azonosításával, tájékoztatásával és továbbírányításával kapcsolatos intézkedéseket;”⁶. Természetesen minden egyes elem megvalósításához szükséges megfelelő képzettséggel és felkészültséggel rendelkezni.

Ahhoz tehát, hogy az integrált határigazgatás elemeit megfelelően meg tudja szervezni és végrehajtani az adott tagállamban ezért a tevékenységért felelős szerv megfelelő képzettséggel és felkészültséggel rendelkező személyi állományra van szükség. A HSQA projekt is abból indul ki, hogy nemzeti ellenőrzési mechanizmust vagy önértékelést csak úgy lehet végrehajtani, hogy azt arra felkészített megfelelő szakértelemmel és hozzáértéssel rendelkező személyek hajtják végre. A képzett és felkészült önértékelést végrehajtó szakértők következtetése,

⁵ A szerző személyes tapasztalata az egyik tagállam repülőterének schengeni típusú ellenőrzése során.

⁶ AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS (EU) 2019/1896 RENDELETE (2019. november 13.) az Európai Határ- és Parti Őrségről, valamint az 1052/2013/EU és az (EU) 2016/1624 rendelet hatályon kívül helyezéséről 3. cikk (1) bekezdés a) pont.

megállapításai és azok alapján készített javaslatok érvényesek, követhetők és a jövőre vonatkozó döntések előkészítésének alapjai lehetnek.

A HSQA projekt támogatási szerződésének szakmai megvalósítása keretében a Belügyminisztérium vállalta, képzési dokumentáció kidolgozását, elektronikus képzési anyagok elkészítését a felkészüléshez és az önértékelés végrehajtásának átadásához az érintett személyzet számára.⁷ Ugyan így tett a projekt megvalósításában közreműködő szlovák rendőrakadémia is azzal, hogy vállalta a képzési anyagok kidolgozását, terjesztését és a szlovák rendőrök felkészítését az önértékeléssel kapcsolatban.⁸

A projekt képzéssel kapcsolatos vállalásai alapján a magyar és a szlovák fél is készít egy teljes magyar (a szlovák fél értelemszerűen szlovák) nyelvű képzési dokumentációt, valamint minimum létszámként a magyar fél 70, még a szlovák fél 50 fő képzését fogja végrehajtani.⁹

A képzési anyagok kidolgozása, összetétele, a témakörök rövid ismertetése

A képzési anyagokat a HSQA projekt központi szakértői dolgozták ki. Alapvetően az volt a cél, hogy a képzési anyagok a mellett, hogy a projekt elmeinek bemutatását, eredményeit és a kidolgozás folyamatát ismertessék, koncentráljon az önértékelés végrehajtására, az értékelési módszerek összegzésére és a végrehajtott önértékelés ellenőrzésére is.

Természetesen egy ilyen volumenű projekt tekintetében a szakmai ismeretek és az alapvetően kapcsolódó jogszabályi rendelkezések ismertetése is szükséges.

A képzési anyagokat két nagy témakörbe foglalták.

Az első témakörbe, melynek átfogó címe: „A Rendőrség határrendészeti szolgálati ágának Nemzeti Minőségellenőrzési Mechanizmusa” a következő fejezetek tartoznak.

- A nemzeti minőségellenőrzési mechanizmus helye és szerepe az integrált határigazgatás rendszerében.

Ebben a fejezetben a határrendészeti szolgálati ághoz tartozó, a képzésben részt vevő személyek részére az Európai Integrált Határigazgatás szerepét, jelentőségét és annak elemeit dolgozzuk fel. Kiemelt figyelmet fordítunk három jogszabályra, melyek alapot és részben keretet is adnak a nemzeti ellenőrzés mechanizmusnak. E jogszabályok az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/1896 rendelete (2019. november 13.; az Európai Határ- és Parti Őrségről, valamint az

⁷ GRANT AGREEMENT Project 101102709 — HSQA, WP3, 11. 6. oldal.

⁸ GRANT AGREEMENT Project 101102709 — HSQA, WP4, 10; 12. 7. oldal.

⁹ Asylum, Migration and Integration Fund (AMIF) Internal Security Fund (ISF) Border Management and Visa Instrument (BMVI) Technical Description (Part B). 1.2. 7. oldal

1052/2013/EU és az (EU) 2016/1624 rendelet hatályon kívül helyezéséről), az EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS (EU) 2016/399 RENDELETE (2016. március 9.) a személyek határátlépésére irányadó szabályok uniós kódexéről (Schengeni határ-ellenőrzési kódex) és Magyarország Nemzeti Integrált Határigazgatási Stratégiája 2022-2028 (a Magyarország Nemzeti Integrált Határigazgatási Stratégiájának módosításáról szóló 1299/2024. (IX. 26.) Korm. határozattal elfogadott módosításokkal).

Ugyancsak a fejezetben belül ismertetjük részletesen Magyarország Nemzeti Integrált Határigazgatási Stratégiáját, valamint a határrendészeti szolgálati ág felépítését. Mindkettőnek kiemelt jelentősége van a projekt és a nemzeti ellenőrzési mechanizmus tekintetében. A nemzeti stratégiából fontos kiemelni, hogy az két fő részből áll, a stratégia leírásából és a táblázatos cselekvési tervből. A stratégia meghatározza a határigazgatási tevékenység kapcsán működtetendő minőségbiztosítási rendszer kialakítását és fejlesztését. A stratégiai célkitűzések 63. pontja konkrétan fogalmaz, e szerint: *„Kialakítani és bevezetni az új, akkreditált nemzeti minőségellenőrzési mechanizmus rendszerét.”*

A határrendészeti szolgálati ág ismertetése időszerű, tekintettel arra, hogy Románia teljes jogú schengeni csatlakozásával a külső határok és azok ellenőrzése, szervezeti felépítése jelentős változásokon ment keresztül.

- A nemzeti minőségellenőrzési mechanizmus kapcsolata a schengeni értékeléssel.

E fejezetben ismertetjük a schengeni ellenőrzési és monitoringmechanizmusban bekövetkezett változásokat az új európai uniós rendeletnek megfelelően, utalva a schengeni értékelés és a nemzeti ellenőrzési mechanizmus kapcsolatára. A rendelet megalkotásának átfogó céljai a következőkben foglalhatók össze. Erősíteni az ellenőrzés szerepét, egyszerűsíteni az ellenőrzés megszervezését és végrehajtását, gyorsítani az ellenőrzés teljes mechanizmusát (tervezés, végrehajtás, jelentés). Optimalizálni az ellenőrzésben részt vevő szakértőket és más szervezeteket, valamint optimalizálni az együttműködést uniós testületek és szervezetek között.¹⁰

- A nemzeti minőségellenőrzési mechanizmus intézményrendszerének felépítése és működtetése.

Ismertetésre kerül a nemzeti ellenőrzési mechanizmus kialakításának a folyamata, mint cél. A kiindulási helyzettől, a helyzetértékelésen, feladatmeghatározáson, alkalmazott módszereken keresztül a projekt részleteinek a bemutatása történik meg e fejezetben. Itt ki kell emelni a

¹⁰ A TANÁCS (EU) 2022/922 RENDELETE, A schengeni vívmányok alkalmazását ellenőrző értékelési és monitoringmechanizmus létrehozásáról és működéséről, valamint az 1053/2013/EU rendelet hatályon kívül helyezéséről.

vizsgált területek szintjeinek kialakítását, magát a vizsgált tevékenységeknek a meghatározását és a vizsgált folyamatok beazonosítását is.

Az önértékelés végrehajtásához készített „állapotfelmérő” adatlap tartalmi elemeinek kialakítását és azok indoklását is itt mutatjuk be. Részletesen ismertetjük a szempontokat, a kritériumrendszert és a megfelelőségi vizsgálatot. Röviden bemutatjuk a tapasztalatok megosztásának módszereit és szükségességét.

- Az ellenőrző szervezet feladatrendszere, működése, személyzete.

Egy, az ellenőrzések végrehajtására vonatkozó általános szabályokról szóló rövid bevezetést követően ismertetjük a nemzeti ellenőrzési mechanizmus ellenőrző szervére vonatkozó szervezeti követelményeket. Az ellenőrző szervezet felépítése és vezetési módja oly módon került kialakításra, hogy a pártatlanságát megőrizze. Az ellenőrző szervezet folyamatosan fenntartja az ellenőrzési tevékenység végzéséhez szükséges képességeit. Betagozódása a Belügyminisztérium szervezetébe lehetővé teszi, hogy szakmai képességeit megőrizze, kapcsolatot tartson az európai integrált határigazgatás más tagállami szereplőivel, valamint nyomon kövesse az európai uniós szakmai munkacsoportok tevékenységét.

Ismertetjük az ellenőrzés módszereit, valamint a kialakított irányítási rendszert.

- A Minőségirányítási Kézikönyv felépítése, releváns fejezeteinek ismertetése.

E fejezeten belül ismertetjük a Minőségirányítási Kézikönyv felépítését és itt mutatjuk be az integrált határrendészeti igazgatás a nemzeti ellenőrzési mechanizmus szempontjából lefedő keretmátrixot.

A magyar, szlovák minőségbiztosítási mechanizmus kidolgozása a határigazgatás területén (101102709 — HSQA) című projekt keretében kidolgozott, a nemzeti integrált határigazgatás minőségellenőrzési mechanizmusát működtető ellenőrző szervezet a rendszerszabvány követelményeivel összhangban létrehozta a minőségirányítási rendszerét (MIR), melyet dokumentumokban szabályoz.

A MIR dokumentációja tartalmazza a folyamatok hatékony működtetéséhez szükséges minőségirányítási eljárásleírásokat, módszerleírásokat, folyamatleírásokat, függelékeket, feljegyzéseket.

A Minőségirányítási Kézikönyv a szakirányítás folyamatára építve, a hatályos szabályozók szerint írja le és szabályozza a szakirányítási szakterületi folyamatokat és azok alapján megvalósítandó végrehajtási tevékenység megfelelőségét (melléklete a nemzeti minőségellenőrzési mechanizmus tevékenységi mátrix).

A második témakör „A határrendészeti szolgálati ág önértékelésének végrehajtása”, amely a következő fejezeteket tartalmazza.

- Az állapotfelmérő adatlap célja, rendeltetése, felépítése és kitöltésének szabályai.

Az állapotfelmérő adatlap célja a helyi, területi és központi szinten a jelenlegi helyzet felmérése a megadott szempontok szerint. Az állapotfelmérő adatlap rendeltetése a jelenlegi helyzetnek megfelelő adatok biztosítása az elemző-értékelő tevékenység végrehajtása és a következtetések levonása érdekében, valamint a megfelelőségi vizsgálat végrehajtásához. Ismertetjük az állapotfelmérő adatlap kitöltésének alapelveit az egységesség, következetesség és érvényesség érdekében. Majd az állapotfelmérő adatlap felépítését és kitöltésének szabályait ismertetjük az önértékelés végrehajtásához szükséges teljes részletességgel.

Itt csak röviden ismertetem az adatlap felépítését, amely a következő. Az adatlap 4 fő részből áll. Az első kettő a határigazgatás területén a határigazgatás jelenlegi helyzetének a felmérése (1a), valamint az idegenrendészeti (visszatérési) tevékenység megvalósítása (1b). A második (2) fő rész az EIBM horizontális elemeinek értékelése (képzés, alapvető jogok, innováció és kutatás-fejlesztés). A harmadik (3) fő rész a helyszíni látogatások során végrehajtott interjúk és a rendelkezésre bocsátott adatok alapján egy SWOT analízis végrehajtása, melynek elemzése, összefoglalása és értékelése egy külön fejezetben történik. Végül negyedik (4) fő rész egy szöveges értékelés végrehajtása a helyszíni látogatást végrehajtó szakértők részéről.

- Az állapotfelmérő adatlap kitöltésének és az adatlapok összesítésének módszertana.

A jól felvett és kitöltött adatlapok összesítése és értékelése fogja megadni az önértékelés eredményét, amely alapján következtetéseket lehet levonni, feladatokat lehet meghatározni és döntéseket lehet meghozni. Ehhez az erre a feladatra kijelölt szakértők kidolgozták az összesítések módszerét, melynek ismertetését mindenki részére megtartjuk, azonban azok mély és részletes ismerete és alkalmazása csak szűk körű központi szakértőt fog érinteni. A felvázolt és ismertetett többféle értékelési módszertanból a Manhattan normát javasoljuk a leginkább alkalmazhatónak az eredmények megállapítása és későbbi összehasonlíthatósága végett.

- Az önértékelés tapasztalatainak feldolgozása és hasznosítása.

E fejezet kidolgozása még folyamatban van, tekintettel arra, hogy első alkalommal, úgynevezett próbaönértékelést 2025. március és április hónapban hajtott végre a magyar integrált határigazgatásért felelős szerv, melynek eredménye és az önértékelés végrehajtásának ellenőrzése jelent tanulmány készítésének idején még folyamatban van.

A minősített képzés megszervezése

A képzés megvalósítására két formát dolgoztunk ki. Az egyik az online nagyobb, szélesebb tömegeket elérő képzés. A másik képzés pedig a személyes jelenléttel megvalósított képzés, amelynek célcsoportja a jövőben az önértékelés végrehajtását megvalósító szakértők lettek.

Mindkét képzés a Belügyminisztérium Vezetőképzési, Továbbképzési és Tudományszervezési Főosztály gondozásában szakmai továbbképzésként került megszervezésre. A továbbképzést a Belügyminisztérium irányítása alá tartozó szervek hivatásos állományú tagjainak továbbképzési és vezetőképzési rendszeréről, valamint a rendészeti utánpótlási és vezetői adatokról szóló 2/2013. (I.30.) BM rendelet alapján szerveztük.

A személyes jelenléttel megvalósított szakmai továbbképzési program tartalmazza a képzés célját, a követelményeket a továbbképzés elvégzését követően, valamint a tananyagot.

A tananyagot elméleti részben és gyakorlati részben is 4-4 órában, így összesen 8 óra időtartamban állapítottuk meg.

A tananyag részletes felépítésének főbb elemeit az előző fejezet tartalmazza, mely szerepel a továbbképzési programban.

A képzés nem zárul vizsgával, annak eredménye a képzés során végrehajtott ellenőrzések, visszacsatolások értékelésével kerül megállapításra. A képzés elvégzésével „Részt vett, a követelményeknek megfelelt” minősítéssel ellátott Tanúsítvány kerül kiállításra.

A személyes jelenléttel végrehajtott képzésért 8 központi képzésért járó továbbképzési pontot kapnak a résztvevők.

A képzés online formája egy rövidebb összefoglaló elektronikus formában elérhető és teljesíthető változat, melynek kidolgozását a szakmai továbbképzési program képzései alapján hajtották végre a kijelölt szakértők. E képzés két óra időtartamban az online platformon lett megszervezve és elvégzése ez esetben rövid vizsgával zárult, amelyért az azt teljesítő személyek 2 központi továbbképzési pontot kaptak.

Az online és a jelenléti képzés első fázisának tapasztalatai, adatok, észrevételek, módszerek

Az online képzésre¹¹ a Határrendészeti Kirendeltségek állományából összesen 2330 fő került bejelentésre. A képzés 2025. február 16. és 2025. március 31. között volt elérhető. A bejelentett létszámból 1471-en elvégezték. A képzés nem volt kötelező, így ez az eredmény jelentősnek mondható. Egyrészt a határigazgatás területén ekkora létszámhoz jutott el az integrált

¹¹ 1135/2025 számú „A nemzeti minőségellenőrzési mechanizmus jelentősége” szülő képzés.

határigazgatás nemzeti ellenőrzési mechanizmusának kidolgozása és jelentősége, másrészt az ezt elvégző kollégák a képzésen elsajátítottakat követően a feladataik végrehajtását egy kicsit más szemszögből is értékelik.

A személyes jelenléttel megvalósított képzéshez a projekt keretén belül 5 fő oktató került kijelölésre. A képzést az Országos Rendőr-főkapitányság központi szakértője a határrendészeti szolgálati ágnál szolgálatot teljesítő tisztek beosztásával két ütemre szervezte meg. Összesen 432 fő érintett a határrendészeti szolgálati ágon belül. Az első ütemben 2025 január -május hónapokban 13 képzést hajtottunk végre. A képzéseken eddig összesen 169 fő vett részt. A fennmaradó állomány képzését egy második ütemben 2025. szeptember – 2026. október hónapokban hajtjuk végre.

A képzéseket úgy terveztük, hogy havonta 2-3 képzésnél ne legyen több az oktatók és a képzésen részt vevő állomány leterheltségének elkerülése érdekében.

A jelenléti képzések helyszínei eddig a Nemzeti Közszolgálati Egyetem volt Budapesten a központi szakértők részére, valamint ide csatlakozott be az ORFK Határrendészeti Főosztály állománya és részben a Repülőtéri Rendészeti Igazgatóság (RRI) állománya is. Végrehajtottunk kihelyezett képzéseket az RRI-n, Szabolcs-Szatmár-Bereg Vármegyében, Nyírbátorban, Csongrád-Csanád Vármegyében Szegeden és Bács-Kiskun Vármegyében Kiskunhalason.

A képzéseken részt vevő állomány a határrendészeti szolgálati ág területén szolgálati feladatokat ellátó személyekből állt. Ez magában foglalta a kirendeltségek, országos és területi szakirányítás, valamint a mélységi ellenőrzéseket végrehajtó tiszti állománykategóriájú hivatásosokat.

A képzések megszervezésében és végrehajtásában a kijelölt vármegyék segítséget nyújtottak és a szükséges feltételeket minden esetben biztosították.

A részt vevő állomány érdeklődő figyelemmel kísérte az előadásokat, az oktatók törekedtek arra, hogy a száraz elméleti anyagokat interaktív módon kérdésekkel, példákkal szemléltessék. Általános tapasztalatként elmondható, hogy a képzésen részt vevők a projekt alapjait megértették, szakmailag elfogadták és több esetben javaslattal éltek. Bizakodásra ad okot, hogy a konzultációk, visszajelzések és kérdések építő jellegűek voltak. Mind a szakmai feladatok megvalósítása, mind az önértékelések eredményeinek hasznosítására vonatkozóan kaptunk visszajelzéseket.

A kétely, egyes esetekben nem a projekt szakmai jellegéből és az ellenőrzési mechanizmus szükségességéből, hatékonyságából merült fel, hanem az eredmények alapján várható intézkedések hatékonyságából. Mivel első alkalommal szembesült az állomány ilyen volumenű önértékeléssel és a képzések során annak jelentőségével és értékelésével még sokszor kifejezték

azt az aggályukat, hogy az irány nagyon jó, de az eredmények fognak konkrét válaszokat adni a jövőben.

Összefoglalás

A HSQA projekt keretében megszervezett képzések összességében tehát hozzájárultak ahhoz, hogy az érintett határigazgatás területén dolgozó hivatásos szolgálatot ellátó személyeket megismertessük a nemzeti ellenőrzési mechanizmussal, annak céljaival, szükségességével és a jövőbe mutató hatékonyságával.

A projekt által kidolgozott önértékelési módszer elsajátítása és alkalmazása a határigazgatás ellátásáért felelő személy részéről jelentős mértékben hozzájárulhat az eredményes és hatékony integrált határigazgatás megvalósításához.

Felhasznált irodalomjegyzék

1. AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS (EU) 2019/1896 RENDELETE (2019. november 13.) az Európai Határ- és Parti Őrségről, valamint az 1052/2013/EU és az (EU) 2016/1624 rendelet hatályon kívül helyezéséről 3. cikk (1).
2. HSQA projekt: project száma: 101102709; neve: Hungarian, Slovak development of quality assurance mechanism on border management; rövidítése: HSQA. A pályázati felhívás: BMVI-2021-AG-TF1-NQAM-FRMM; téma: BMVI-2021-TF1-AG-NQAM Balla, J., Vájlok, L., Vedó, A., Kakócz, K., Németh, G., Bartus, G., & Pulics, J. (2024). Önértékelés a határrendészeti szolgálati ágban. Magyar Rendészet, 24(1), 57–73. <https://doi.org/10.32577/mr.2024.1.4>
3. Rendészeti Szaklexikon, 2019. 310.
4. GRANT AGREEMENT Project 101102709 — HSQA,
5. Asylum, Migration and Integration Fund (AMIF) Internal Security Fund (ISF) Border Management and Visa Instrument (BMVI) Technical Description (Part B).
6. A TANÁCS (EU) 2022/922 RENDELETE, A schengeni vívmányok alkalmazását ellenőrző értékelési és monitoringmechanizmus létrehozásáról és működéséről, valamint az 1053/2013/EU rendelet hatályon kívül helyezéséről.
7. 1135/2025 számú „A nemzeti minőségellenőrzési mechanizmus jelentősége” szülő képzés.

Ritecz György:

A rendészettudomány kutatási akadályai

Bevezető gondolatok

A tudományos kutatásban meghatározó lépés a felismerés, vagyis a mentális folyamat, melyet viszont – nemcsak a természet-, hanem a társadalomtudományok terén is – alapvetően a megismerés alapozhat meg. A megismerés megalapozott és objektív azáltal lehet, ha (megismételhetően) mérhető adatokra támaszkodik.¹ Ezért is fontos, hogy hiteles és elérhető legyenek a tudományos kutatásokat lehetővé tevő adatok.

Civilizációnk alapja az írás, az adatok, szabályok, ötletek, események feljegyzése tette lehetővé a nyilvántartást, a kormányzást és a kultúra megőrzését. Talán egy kicsit leegyszerűsítve, a tudomány, az emberi tudás szisztematikus, igazolt ismeretekre épülő rendszere.² Másképpen fogalmazva a tudomány a természet, társadalom és gondolkodás törvényszerűségeitől, valamint a környező világ megismeréséről és tervszerű befolyásolásának módjairól szóló igazolható ismeretek rendszere.³ Az említett igazolt, illetve igazolható ismeretekhez többek között mérhető, hiteles adatokra van szükség, a szisztematikus, a tendenciákat, folyamatokat, irányokat érzékelhetővé tevő kutatáshoz viszont az is kell, hogy az adatok időben és térben viszonyíthatók, összevethetők legyenek. Ez nincs másképpen a rendészettudomány⁴ területén sem, mivel a rendészettudomány⁵ „az állam- és jogtudományoknak azon ágazata, amelynek kutatási tárgya a rendészet szervezete, működése és a rendészeti jog. A rendészettudomány sajátos módszertana azoknak a társadalomtudományi metodikáknak az összessége, amelyek alkalmasak a kutatási tárgy feltárására.”⁶

Az elmúlt időszakban a tudományos kutatásaim során nem egyszer megnehezítette a kutatást, hogy a kutatás tárgyát érintő objektívnek tekinthető, tudományosan elfogadott adatok, vagy

¹ Angyal, Ádám (2007) *A felismerés és annak 23-féle támogatása*. Vezetéstudomány - Budapest Management Review, 38(12). 2-17. old. DOI 10.14267/VEZTUD.2007.12.01

² Horváth Tibor – Palló Gábor – Z. Karvalics László: A tudományról közgazdasági képzésben résztvevő hallgatóknak a Tanulás- és kutatómódszertan tantárgyhoz - https://konyvtar.uni-eszterhazy.hu/public/uploads/tudomanyrol-kozgazdaszoknak-2013_56bc5660ed122.pdf -

³ <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-magyar-nyelv-ertelmezo-szotara-1BE8B/t-4D5B8/tudomany-507F8/> - letöltve: 2024. 11.04.

⁴ Sallai János: A rendészettudomány etablációja és akkreditációja Magyarországon. Rendőrség Tudományos Tanácsa. Budapest, 2021.

⁵ Lippai Zsolt – Sallai János: Helyet kér a rendészettudomány. In: Belügyi Szemle 70/ 9. 2022. 1829-1852. old.

⁶ Boda József (szerk.): Rendészettudományi Szaklexikon. Dialóg Campus, Budapest, 2019. 480. old

legalábbis azok bizonyos része a nyílt kutatás során elérhetetlennek bizonyultak, illetve nem egy esetben – tudományosan is bizonyíthatóan – az adatok mögöttes tartalma változott meg. Jelen tanulmány arra vállalkozik, hogy ezen tapasztalatokat feldolgozza és közreadja a tudományos közélet okulására.⁷

Ok és okozat

A tudományos igényesség megkívánja, hogy rendszerben, illetve adott esetben, folyamatában vizsgáljuk meg a kutatás tárgyát. A kauzalitás elvére építve sok esetben az okozatok ismeretében, azokat elemezve tárhatjuk fel a kiváltó okot. Az átláthatóság és a közérthetőbb megközelítés érdekében célszerűnek tűnik egyfajta kategorizálás.

A nyilvános tudományos adatokhoz való hozzáférés akadályainak lehetséges okai:

- a) nemzetbiztonsági, állam- és üzleti titok körébe tartozás,
- b) tudományosan értékelhetetlenné, vagy hiteltelenné válás,
- c) módszertan, szakmai igények, érdekek változása,
- d) politikai okok, társadalmi érzékenység változása.

a) nemzetbiztonsági, állam- és üzleti titok körébe tartozás

A rendészettudomány a kutatási tárgyából eredően, illetve a biztonsághoz való viszonya folytán óhatatlanul olyan ismeretek, adatok feldolgozását is megkívánja, melyek a nemzet- és/vagy állambiztonság körébe tartoznak. Ebből kifolyólag ezen elemek nem nyilvánosak, ezek megismerésének, feldolgozásának nehézségét részletesen leírja Bakóczy Antal tanulmányában,⁸ ezért ezt nem kívánom tovább taglalni.

⁷ Az MTA Rendészeti Albizottsága is tervezi, hogy a közeljövőben, a tudományos kutatás korlátai témában egyfajta workshopot tart.

⁸ Bakóczy Antal (2015): Megismerési akadályok a terrorizmus kutatásában. Belügyi Szemle, 2015/7–8. 88-105.old. DOI: 10.38146/BSZ.2015.7-8.5

b) tudományosan értékelhetetlenné, vagy hiteltelenné válás

Ennek a kategóriának a bemutatására talán a legalkalmasabb példa az Interpol nyilvános, országokénti bűnügyi statisztikái. Utólag mondhatjuk, hogy az ezerkilencszáznyolcvanas évek vége felé a hidegháború enyhülése valahogy benne lehetett a levegőben. Talán ennek is köszönhetően többen gondolhatták, hogy a nemzetközi együttműködés és bizonyos értelemben a „nemzetek feletti”, a közös jólétért való gondolkodás lehetősége nyílnak meg. Ennek része lehetett, hogy az Interpol nem csak bekérte az egyes tagállamok bűnügyi statisztikáit, de azokat évente közre is adta, egy jól szerkesztett formában. A kiadvány minden adata, illetve magyarázata francia, angol, spanyol és arab nyelven is látható, elemezhető volt.

Az alábbi bűncselekményekre⁹ tért ki:

1. gyilkosság,
2. szexuális bűncselekmények,
 - 2.1 – nemi erőszak,
3. súlyos testi sértés,
4. lopás,
 - 4.1 nagy értékű lopás,
 - 4.1.1 rablás és erőszakos lopás,
 - 4.1.2 betöréses lopás,
 - 4.2 gépjárműlopás,
 - 4.3 egyéb lopások,
5. csalás,
6. valutahamisítás,
7. kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények,
8. összes bűncselekmény.

A cselekmények adatainál (nagyon helyesen) odaírták, „a rendőrség tudomására jutott”, kifejezést. Nemcsak a (ismertté vált) cselekmények számát (minden fentebb jelzett kategóriában), hanem a kísérletek arányát is kimutatta, ahogy a felderítettség, illetve a 100 ezer lakosra jutó arányt is a kiadvány. Az elkövetők vonatkozásában a számukon kívül a férfiak, fiatalok és a külföldiek arányát is érzékeltette. Egy-egy adott ország bűnügyi mutatóit egész jól összefogták ezek a táblázatok, adatsorok. Éppen ezért a nyolcvanas évek végén ezek

⁹ Igyekeztem a magyar terminológia szerinti kifejezéseket használni, saját fordítás alapján.

publikálása, a tagállamoknak való megküldése és nyilvánosan elérhetővé tétele akkoriban a bizalom erősítését is szolgálhatta. Tudomásom szerint a Rendőrtiszti Főiskola (RTF) könyvtárában 1987-es évi kiadványtól megtalálható volt egészen 1995-ös évig.¹⁰ Meg kell jegyezni, ebben az időben az internet, illetve a digitális kapcsolatok kiépítettsége még „gyerekcipőben” járt, így papír alapúak voltak a kiadványok és alapvetően az adott tagállamban a bűnügyi statisztikai adatok feldolgozásával, tudományos kutatásával potenciálisan foglalkozó intézményekhez juttatták el ezeket. Így kerülhetett az RTF könyvtárába is. Az ezredfordulón, amikor az internet egyre szélesebb körben használatossá vált¹¹ és a nemzetközi intézmények egyre inkább ezen a felületen is megjelentek. Az Interpol is elkezdte ezeket a kiadványokat pdf formátumban elérhetővé tenni, 2000 és 2003 közötti adatok 2008-ban még elérhetők voltak az Interpol honlapján. Az éves adatokat rendszeresen 120-150 ország szolgáltatta. Viszont 2003-at követően mintha a tagállamok elszántsága, precizitása visszaesett volna, egyre kevesebb ország küldött adatot, illetve amelyek küldtek, egyre hiányosabban küldték a táblázatokat. Megemlítendő, hogy ekkor már folyt az afganisztáni és az iraki háború is, ebből (is) adódóan az arab és ázsiai országok viszonya a fejlett nyugattal finoman szólva is egyre feszültebbé vált, a bizalom csökkent. Az ezekben az években végrehatott NATO és EU bővítést több kívülálló (úgynevezett harmadik) ország nem igazán nézte jó szemmel. Talán ezen események fémjelezték, hogy a korábban várt „világbéke” és a nemzetközi együttműködés szélesebb megvalósulása, még várat magára és ez rányomta a bélyegét a nemzetközi bűnügyi együttműködésre is, így az Interpol statisztikákra is. Az adatok egyre hiányosabbak és bizonyos értelemben értékelhetetlenné váltak, mivel egyes tagállamok különböző értelmezéseket¹² (ezek merőben eltérő tartalomra utaltak), kiegészítéseket tettek, vagy egyszerűen nem szolgáltattak adatot. Ennek végeredménye lett, hogy az Interpol Rio de Janeiróban 2006 őszén megrendezett 75. közgyűlése határozatot hozott a bűnügyi statisztikakészítési gyakorlat megszüntetéséről, amivel a tagállamok mentesültek a bűnügyi statisztika Főtitkárság felé történő eljuttatásának kötelezettsége alól.¹³ Ezt követően már nem érhető el, ennyi országot érintően, ilyen széles spektrumú és összehasonlításra és időbeni változások, tendenciák kimutatására alkalmas adatbázis. Megjegyzendő az Interpol jelenleg is gyűjt és elemez adatokat és adatbázisokat¹⁴

¹⁰ International Crime Statistics - INTERPOL 1987-88, 1989-90, 1991-92, 1995 - RTF könyvtár.

¹¹ Ritecz György (2003): Az illegális migráció és az EU csatlakozás hatása a magyar határőrizetre – Határőrségi Tanulmányok 2003/1. különszám.

¹² Egyre inkább szembetűnővé váltak az egyes tagállamok eltérő büntetőjogi szabályozásai és módszertani eltérései, mely a statisztikai adatok tudományos igényű összevethetőségét is akadályozta.

¹³ Forrás, az Országos Rendőr-Főkapitányság Nemzetközi Együttműködési Központ IRM/RFTFO/1070/2009. hivatkozási számú levele.

¹⁴ 143 millió rekordot, lásd: <https://www.interpol.int/How-we-work/Databases/Our-19-databases> - letöltve: 2024. 11.11.

üzemeltet, de ezek inkább személyes adatok és ezért nem is nyilvánosak, a fentebb jelzett és tudományos kutatás számára hasznosítható statisztikai adatokat jelenleg nem publikál.

Ugyanebbe a kategóriába tartozó szituáció a német bűnügyi statisztikán belül a külföldi bűncselekményt elkövetők tartózkodási jog szerinti megoszlásának adatai. Manapság a közérdeklődésére számot tartó információ a „migránsok” által elkövetett bűncselekmények. Még napjainkban is sokan keverik az egyes fogalmakat, az elkövetői kategóriákat. Ezek kifejtésére, értelmezésére területi okokból sem térünk ki, de meg van ennek a megfelelő irodalma.¹⁵ Lényeg az, hogy a Német Szövetségi Köztársaság, már a szocialista világrendszer összeomlása előtt, amikor az ismert illegális migráció (sőt még a legális migráció is) még nagyságrendekkel alacsonyabb szinten volt, mint az elmúlt években, az (ismertté vált) külföldiek által elkövetett bűncselekmények vonatkozásában a tartózkodási jogcím szerint elkülönítetten jelenítette meg a statisztikai adatokat.

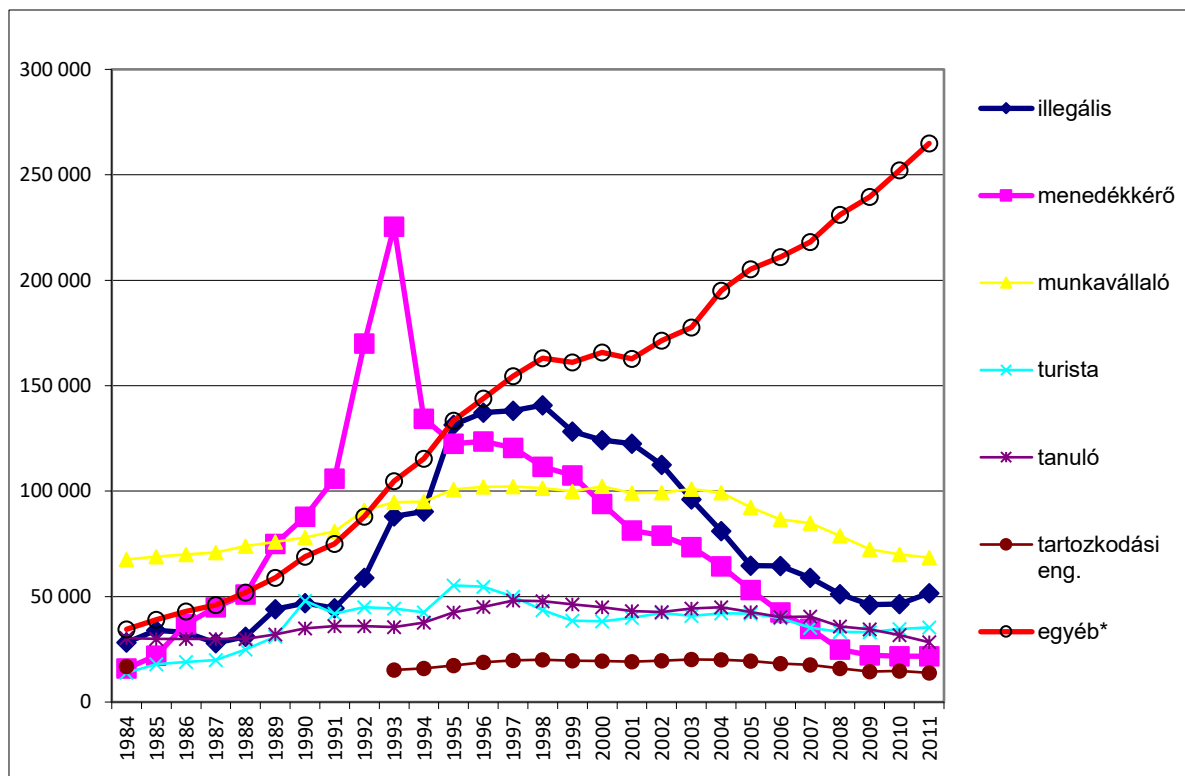
Az alábbi főbb tartózkodási jogcímekbe kategorizálta az „elkövetőket”:

- illegális (belépés, vagy tartózkodás szerint),
- menedékkérő,
- munkavállaló,
- turista,
- tanuló,
- tartózkodási engedéllyel rendelkező,
- egyéb.

Az általam ismert és feldolgozott statisztikák szerint a német bűnügyi statisztikák,¹⁶ már 1986-tól rendszeresen és következetesen vezették és nyilvánossá tették ezeket az adatokat. Az adatok és adatsorok meglepte nagyban segítették az elemző munkáját, hogy vizsgálhassa és tudományosan is bemutathassa, igazolhassa, hogy az egyes tartózkodási jogcímmel rendelkezők bűnügyi érintettsége, kockázata milyen módon változott és a társadalmi változásokkal milyen korrelációban vannak. (lásd 1. sz. ábra)

¹⁵ Lásd, például Ritecz György (2016): Minden legyen az ami, a krumplileves legyen krumplileves ... In: Szerk.: Gaál Gyula - Hautzinger Zoltán: Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XVII. Pécs. 2016. 119-126. old. és Hautzinger Zoltán (szerk.): A migráció bűnügyi hatásai. Magyar Rendészettudományi Társaság Migrációs Tagozat, Budapest, 2016.

¹⁶ Polizeiliche Kriminalstatistik. Bundesrepublik Deutschland – Bundeskriminalamt éves kiadványai.

1. sz. ábra: NSZK-ban bűncselekményt elkövető (ismertté vált) külföldiek tartózkodás szerinti megoszlása. Forrás: Polizeiliche Kriminalstatistik. Bundesrepublik Deutschland - Bundeskriminalamt, ISSN 0943-4674, kiadványai. (a szerző szerkesztése)

Ahogy az az 1. sz. ábrán is jól érzékelhető az ezredfordulót követően, de főleg az úgynevezett „tízek”¹⁷ 2004-es európai uniós csatlakozását követően az „egyéb” kategóriába tartozók köre egyre magasabb lett, míg a bűnügyi és idegenrendészeti és más eljárásjogi szempontból érdekes illegálisan tartózkodók, menedékkérők száma és aránya jelentősen csökkent. 2011-re már az (ismertté vált) külföldiek által elkövetett bűncselekmények vonatkozásában az „egyéb” kategória részaránya elérte az összes regisztrált cselekmény több mint felét (54,7%). Ez egyben azt is jelentette, hogy tudományos kutatásra, érdemi elemzésre ez a kategorizálás már nem volt megfelelő. Vélhetően ennek okán – bár a kiadványban nem indokolták – a német kollégák a következő évtől (2012) már nem jelenítették meg külföldiek által elkövetett bűncselekmények vonatkozásában a tartózkodási jogcímet. Ezzel nagyban megnehezítve az ez irányú tudományos kutatásokat végzők munkáját. A precíznek tartott németek a továbbiakban az egyes bűncselekményi kategóriában megjelentették ugyan, hogy német, vagy nem német (külföldi)

¹⁷ Magyarországgal együtt tíz új tagállam vált az EU és a Schengen Egyezmény tagjává.

az ismertté vált elkövető, de a tartózkodási jogcímre nem tértek ki és a származási állampolgárság is csak az összesített adatoknál jelent meg.

2015 viszont (mint sok mindenben) a statisztikák vonatkozásában is jelentős változást hozott. Az EU-t, illetve tagállamait (azon belül is leginkább Németországot) érintő tömeges illegális migrációs válság, egyértelműen szakmailag szükségessé tette a korábban meglévő és időszakosan szüneteltetett kategorizálás visszahozását. Ilyenformán viszont a tanulmány elején jelzett b) kategória (tudományosan értékelhetetlenné, vagy hiteltelenné válás) 2011-ben egyértelműen megalapozott, viszont 2015-ben már a d) kategóriában jelzett, politikai okok, társadalmi érzékenység változása eredményezte az újbóli bevezetést. Vagy akár mondhatjuk, hogy a c) kategórián belül (módszertan, szakmai igények, érdekek változása), a szakmai igények változása generálta azt, hogy ismét bevezetésre került a statisztikákban a tartózkodási jogcímek feltüntetése. Tanulva a korábbi hibákból két főkategóriát hoztak létre, legálisan, illetve illegálisan tartózkodók, valamint az eddigi felosztáson túl megjelent a kereskedő/szállító,¹⁸ „megtűrt”,¹⁹ polgárháborús menekültek,²⁰ illetve menekültek.²¹ Mindez²² nagyon jónak tűnik, de csak 2015 és 2016 év adataiban jelent meg ez a felosztás,²³ a későbbiekben megint elmaradt.²⁴ Pedig nemcsak szakmai igény²⁵ lenne rá, hanem a politikai²⁶

¹⁸ Gewerbetreibender.

¹⁹ Duldung – menedéket kérő, de menekültstátuszra nem jogosult, viszont a nemzetközi jog alapján nem kiutasítható személy.

²⁰ Kontingent/Bürgerkriegsflüchtlinge

²¹ Flüchtlinge.

²² Polizeiliche Kriminalstatistik (PKS) 2015. 78. old. - https://www.bka.de/DE/AktuelleInformationen/StatistikenLagebilder/PolizeilicheKriminalstatistik/PKS2015/pks2015_node.html - letöltve: 2017. 02.25.

²³ Főrizs Sándor (2018): *Németország 2016 évi rendőrségi bűnügyi statisztikája*. In: Dobák Imre - Hautzinger Zoltán (szerk.): SZAKMAISÁG, SZERÉNYSÉG, SZORGALOM Ünnepi kötet a 65 éves Boda József tiszteletére Dialóg Campus kiadó, Budapest, 2018. 219-232. old. ISBN: 978-615-5889-51-6

és Főrizs Sándor (2017): *A Német szövetségi belügyminisztérium 2015. évi bűnügyi statisztikája*. In: Boda József - Felkai László - Patyi András (szerk.): Ünnepi Kötet a 70 éves Janza Frigyes tiszteletére, Dialóg Campus kiadó, Budapest, 2017. 177-188. old.

²⁴ Lásd PKS 2018-2023 közötti kiadványokat - https://www.bka.de/DE/AktuelleInformationen/StatistikenLagebilder/PolizeilicheKriminalstatistik/PKS2023/pks2023_node.html - Letöltve 2024. 11.05. Természetesen a menedékkérők által elkövetett jogsértéseket nyilvántartják a statisztikák, de nem az általános (PKS) statisztikákban, hanem a direkt külföldiekre vonatkozóban (lásd, Kriminalität im Kontext von Zuwanderung - https://www.bka.de/DE/AktuelleInformationen/StatistikenLagebilder/Lagebilder/KriminalitaetImKontextVonZuwanderung/KriminalitaetImKontextVonZuwanderung_node.html - letöltve: 2024.11.06.), de itt sem jelenik meg az elkövetők tartózkodási jogcím szerinti megoszlása.

²⁵ Főrizs Sándor (2023): Migránsok, menedékkérők a 2021. évi német rendőrségi bűnügyi statisztikában. Magyar Rendészet, 2023/3. 89–99. old. DOI: 10.32577/mr.2023.3.5, és Ritecz György (2020): A migráció és a bűnözés viszonya a külföldiek által Németországban elkövetett bűncselekmények tendenciái alapján – 1. rész In: Hadtudomány XXIX. évf. 2019/4. sz. 80-88. old., illetve a 2. rész In: Hadtudomány XXX. évf. 2020/1. sz. 53-66. old.

²⁶ Vagy talán az is lehet, hogy éppen a politikai szenzibilitás okán maradnak ki ezen adatok?

és társadalmi érdeklődés igen magas a „migránsok” vonatkozásában, amit jól érzékeltet, hogy az európai parlamenti és az USA elnökválasztáson is kiemelt kérdés volt a migráció és annak kezelése. Az adott társadalmi jelenség, a kockázat megfelelő, illetve hatékony kezelése csak akkor megvalósítható, ha reális képpel, ismeretekkel rendelkezünk, az viszont hiteles és tudományosan elfogadható adatok nélkül aligha kivitelezhető.

c) Módszertan, szakmai igények, érdekek változása

Ennek a kategóriának a bemutatására talán egy hazai statisztikai rendszer változásainak bemutatása a leegzekletésőbb. Az Egységes Nyomozóhatósági és Ügyészségi Bűnügyi Statisztika (ENyÜBS) részét képezte a külföldi állampolgárok és a bűnözés kapcsolata című kiadvány, melyet 1986-tól külön nyomtatványban adott ki a Legfőbb Ügyészség Számítástechnikai-alkalmazási és Információs Főosztálya.²⁷ A kiadványok 50-70 oldalon részletes adatokkal, táblázatokkal és rövid szöveges elemzéssel mutatták be az adott időszakban ismertté vált külföldiek által elkövetett bűncselekmények, elkövetők és sértetti adatait, valamint a külföldön magyarok által elkövetett (regisztrált) bűncselekmények alakulását. A számítástechnikai fejlődés és az internetes felületek fejlődésének eredményeként 2006-tól már elektronikusan is elérhetővé váltak a kiadványok.

2012-ben viszont új büntető törvény²⁸ született hazánkban, érdekes módon, még ezt megelőzően kiadásra került a 12/2011. BM rendelet az egységes nyomozó hatósági és ügyészségi bűnügyi statisztikáról. Mindenesetre tény, hogy a külföldiekkel kapcsolatos bűnözést részletes adatokkal prezentáló kiadvány 2013-tól már nem jelenik meg.²⁹ Kérdéses, hogy a fent jelzett jogszabályi változások, és ebből eredő módszertani változás, vagy más tényezők eredményezték azt, hogy innentől nem igazán érhető el nyilvános formában, hazánkban a külföldieket érintő bűnügyi statisztika. Érdekes egybeesésnek tűnik, hogy szinte ugyanekkortól szűntek meg a németek vizsgált statisztikái is.

Gondolhatnánk, a statisztika trendek hozták el az adott adatcsoport érdektelenné válását és ezért nem kerültek rögzítésre, illetve publikálásra. Megnézve a németeknél (ahogy a legtöbb nyugati fejlett országban és hazánkban is) az ezredforduló környékétől folyamatosan elkezdett csökkenni az ismertté vált bűncselekmények száma, ahogy az elkövetők száma is. Az

²⁷ Illetve jogelődjei, ISSN 1418-7493.

²⁸ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről.

²⁹ 2013. szeptember 16-án volt utoljára frissítve, lásd: <https://ugyeszseg.hu/az-ugyeszsegrol/statisztikai-adatok/a-kulfoldi-allampolgarok-es-a-bunozes-kapcsolata-magyarorszagon/> - letöltve: 2024. 11.11.

elkövetőkön belül a külföldiek száma is csökkent, de érdekes módon 2009-ben volt az „alj”, vagyis innen már emelkedni kezdett a (ismertté vált) nem németek által elkövetett bűncselekmények száma, mely alapján már akkor is látható kellett, hogy legyen, a külföldi elkövetőkről való részletes adatokra továbbra (sőt egyre inkább)³⁰ szükség lehet, így 2012-es adatsor nem publikálása inkább szakmai hiba, mint célszerűség. Még mindig a németeknél maradv a betelepülők száma³¹ az egyesülés (1992) óta folyamatosan csökkent évente, a legalacsonyabb érték a külföldieket érintően³² 2006-ban volt, ekkor 558.467 külföldi települt be Németországba, ekkortól viszont emelkedett³³ a számuk és arányuk. 2012-ben már 965.908 külföldi betelepülőt regisztráltak³⁴. A Németországba menedéket kérők száma is csökkenő tendenciát mutatott az NDK³⁵ megszűnése óta, ebben a kategóriában viszont 2007-ben volt a legkisebb érték (19.164 fő), ezután viszont a menedékkérők száma is emelkedni kezdett évről évre, 2012-ben már az említett több mint háromszorosa volt (64.539 fő). Ezek alapján nem látszik szakmai oka az adat hozzáférése akadályozásának a németeknél. Egyedül a jelzett „egyéb” kategória dominánssá válása kívánt volna egyfajta módszertani finomítást, de a teljes elhagyás nem igazán érthető.

Ezek után nézzük meg, hogy a magyarországi adatok indokolták-e a külföldiekre vonatkozó adatsorok negligálását. Érdekes módon az ezredforduló³⁶ óta történő regisztrált bűncselekményszám csökkenés – hasonlóan a németekhez – 2009-ben tört meg és innen emelkedni kezdett 2012-re 19,8%-os emelkedést produkált. Eközben a regisztrált külföldiek által elkövetett bűncselekmények száma, igaz, hogy enyhén csökkent, de sem hazai, se a külföldi elkövetők száma nemigen változott. Magyarországon a menedékkérők számának alakulása némileg eltér a németeknél tapasztalt tendenciától, mivel az ezredfordulótól jelentkező csökkenés nálunk csak 2004-ig tartott, utána emelkedés kezdődött, de csak 2009-ig innen ismét csökkenő trend alakult ki, melynek „alja” éppen 2011-ben volt, de 2012-ben már ismét emelkedni kezdett. Az illegális migráció, pontosabban a tiltott határátlépések (THS) számában jóval dinamikusabb és egyértelműbb tendencia mutatkozott (2. sz. ábra)

³⁰ A 2011-es úgynevezett „arab tavasz” és folyamányai okán az EU irányába várható volt a migráció növekedése.

³¹ Nem az illegálisan belépők.

³² Megjegyzendő, hogy évente – a hivatalos statisztika szerint – 6-800 ezer volt a betelepülők száma, és ebből 20-30%-uk németnek minősült.

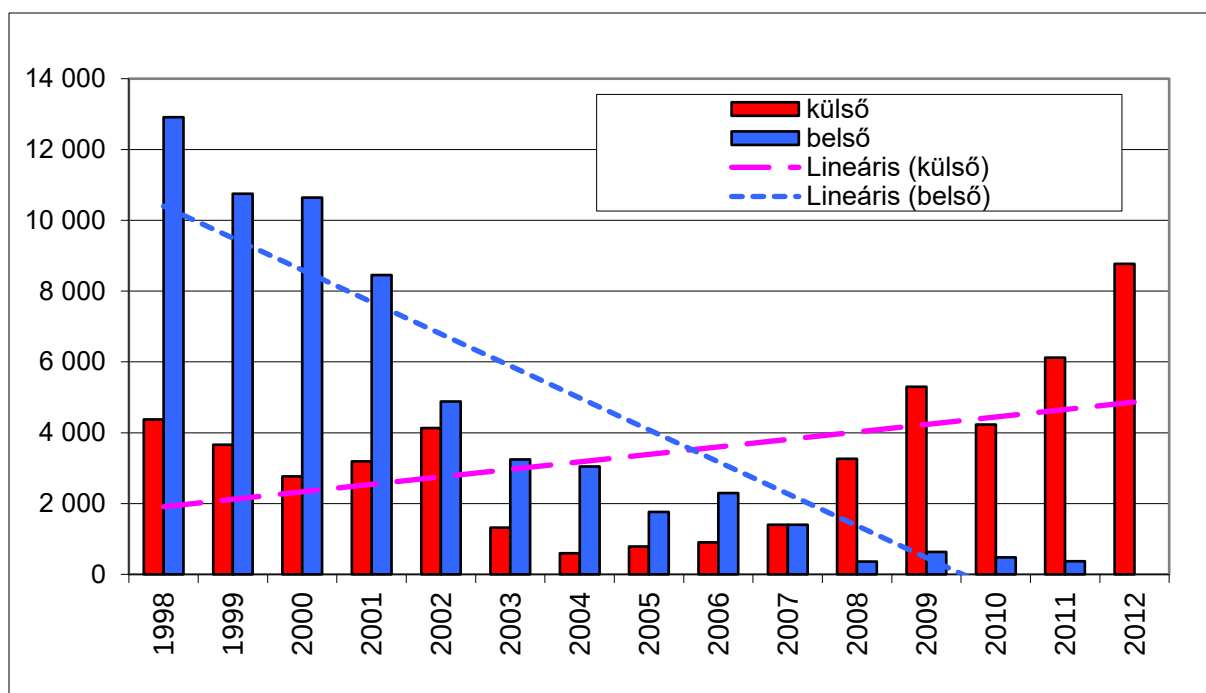
³³ Egészen 2015-ig.

³⁴ Migrationsbericht -

<https://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/DE/Forschung/Migrationsberichte/migrationsbericht-2022.html?nn=282388> - letöltve: 2024. 11.11.

³⁵ Német Demokratikus Köztársaság.

³⁶ Hazánkban 1998-ban volt a csúcspont.

2.sz. ábra: Felfedett THS alakulása Magyarország külső és a belső határain. Forrás: Határőrség Országos Parancsnokság és ORFK éves Határrendészeti Helyzetképei (a szerző szerkesztése)

A koszovói háborút követően (1999) csökkenni kezdett a felfedett THS-ek száma, főleg a (majdani) belső határokon. Az országban regisztrált THS-ek száma a teljes jogú Schengen csatlakozásunk (2007) évében volt a legalacsonyabb, ekkortól viszont a külső határokon (főleg a szerb viszonylatban) dinamikus növekedés kezdődött. Eszerint igazán nem támasztják alá az idevonatkozó statisztikák a külföldiekkel kapcsolatos bűnügyi adatokhoz való hozzáférés említett jellegű akadályozását sem a németeknél, sem nálunk.³⁷

d) Politikai okok, társadalmi érzékenység változása.

A negyedik kategória példáira nem kell messzire mennünk, csak folytatni az előbb már megkezdett idősort. Pontosabban a 2015-ös tömeges illegális migrációval nem kívánok itt foglalkozni, de a német adatoknál már említettük, hogy időszakosan ezen események hatására ismét feltűntették a statisztikákban a külföldi elkövetők esetében a tartózkodási jogcímet. De valamilyen oknál fogva 2017-től ebben a formában már megint nem jelenítették meg az adatokat, pedig a szakmai igény meg lett volna rá és a társadalmi érzékenység is megvolt. Ez

³⁷ Nem is beszélve a 2012-öt követő években megjelenő migrációs mozgásokról, bár senkitől sem várható el a jövőbe látás képessége, de a múlt és a jelen adatainak reális elemzése, értékelése igen.

utóbbit jól érzékelteti, hogy a már említett választásokon a migráció, a bevándorlás sarkalatos kérdéssé vált, ez bizonyítja az AfD³⁸ elmúlt években mutatkozó előretörése is. Ebből adódóan azt a hipotézist lehet felállítani, hogy a regnáló német kormány és politikai elit éppen a politikai érzékenység miatt azt támogatta, hogy a külföldiekkel kapcsolatos bűncselekmények vonatkozásában lehetőleg minél szűkebb spektrumú adatok kerüljenek a nyilvánosság elé.

Érdekes, hogy az európai külső határokon a határrendészeti szervek gyakorlati együttműködésért felelős szerv, a Frontex³⁹ is 2016 utolsó negyedéves jelentése óta nem ad ki negyedéves részletes jelentést,⁴⁰ melyet 2008 óta rendszeresen megtett, sőt az éves jelentések is igen csak késve találhatók meg a honlapjukon, például a 2022-ről szóló 2023.09.18-án került fel⁴¹ és a 2023-ról szóló – jelen tanulmány írásakor, 2024.11.12. – sem lelhető fel. Kérdés, hogy ez milyen okra vezethető vissza, miközben az egy évben benyújtott menedék kérelmek száma az EU tagállamokban ismét meghaladta az egymilliót 2023-ban,⁴² vagyis azonos szinten van, mint a nevezetes 2015-ös évben, pedig az ukrán háború miatt elmenekülők nem is szerepelnek ezen adatokban. Az évente az EU területére érkező (ismert) irreguláris migránsok száma a Covidos 2020-as év óta (126.310 fő) folyamatosan nő és 2023-ban már megközelítette a 400 ezer főt (385.771 fő).⁴³ Mindezen adatok, illetve tendenciák arra utalnak, nem igazán szakmai, sokkal inkább politikai okai lehetnek annak, hogy a részletes, a tudományos kutatást, elemzést lehetővé tevő adatok, információk nem kapnak nyilvánosságot.

A fentiekkel összezseng és hasonlóan szakmailag, tudományos megközelítésben érthetetlen a magyarországi statisztika, a külföldiekkel kapcsolatos bűnügyi adatok, illetve az úgynevezett illegális migráció vonatkozásában. 2018-ban, amikor a tömeges illegális migrációs hullám már lecsengeni látszott, de a politikai közbeszédben továbbra is meghatározó maradt a migráció, a migránsok kérdése,⁴⁴ új szabályozás született az ENyÜBS vonatkozásában.⁴⁵ Az új szabályozás

³⁸ Az Alternatíva Németországért (németül: Alternative für Deutschland) szélsőjobbboldali párt, melynek egyik legfontosabb politikai üzenete a bevándorlás ellenzése.

³⁹ Jelenlegi hivatalos megnevezése, European Border and Coast Guard Agency (Európai Határ és Partvédelmi Ügynökség).

⁴⁰ FRAN Quaterly.

⁴¹ Lásd: <https://www.frontex.europa.eu/publications/> - letöltve: 2024.11.12.

⁴² Lásd: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/migr_asyappctza/default/table?lang=en - letöltve: 2024.11.12.

⁴³ Lásd: Frontex Migratory Map, <https://www.frontex.europa.eu/what-we-do/monitoring-and-risk-analysis/migratory-map/> - letöltve: 2024.11.12.

⁴⁴ Érdekes az is, hogy a TÁRKI miért hagyta abba 2017-ben az idegenellenesség mérésére vonatkozó tudományos felméréseit?

⁴⁵ 12/2018. (VI. 7.) BM rendelet az egységes nyomozó hatósági és ügyészégi bűnügyi statisztikai rendszerről, az adatgyűjtés és -feldolgozás részletes szabályairól.

nem hozta vissza a külföldieket érintő bűnügyi statisztikai adatok könnyebb megismerhetőségét, sőt egy nem igazán felhasználóbarát webes felületen⁴⁶ érhetők el, illetve szűrhetők le különböző statisztikai adatok.⁴⁷ Miközben a kormánypártok hangoztatják a bevándorlás ellenességüket, közben az általuk katalizált új munkahelyek munkaerőigénye megkívánja a „vendégmunkások” bejövetelét, mely viszont már politikailag érzékeny kérdés, így lehetőleg a nyilvánosság kerülésére törekednek. Egyben felmerül a fogalmak keveredése, (részbeni) félremagyarázása is. Erre részleteiben nem térünk ki, inkább a rendőrség hivatalosan használt „illegális migráció” kifejezésére hívnám fel a figyelmet.

A határőrség a statisztikai rendszerének a többi tagállaméval való összehangolása érdekében, az akkor alakuló Frontex (és az egyik jogelőd a RAC)⁴⁸ iránymutatásait figyelembe véve pontosította a statisztikai rendszerét és annak fogalmi struktúráját. Ennek megfelelően 2004-től, vagyis hazánk EU csatlakozásától a határrendészeti helyzetképekben szerepel az „illegális migrációhoz kapcsolódó jogellenes cselekmények” kifejezés, mely az alábbi jogsértő cselekményeket tartalmazza:

- embercsempész és jogellenes tartózkodás elősegítése bűncselekmények,
- beutazási és tartózkodási tilalom megsértése bűncselekmény,⁴⁹
- illegális migrációhoz kapcsolódó közokirat-hamisítás bűncselekmények,
- tiltott határátlépés és kísérlete szabálysértés (THS),
- külföldiek rendészetével kapcsolatos szabálysértések.

A fogalmon, illetve kifejezésen belül a THS volt a domináns, 2015 előtt az illegális migrációhoz kapcsolódó jogellenes cselekmények 50-80%-át tették ki. Egyben összhangban is volt a közbeszéddel, mivel a köznyelvben a „migráns” = „illegális migráns”⁵⁰ alatt alapvetően azt értetik, aki illegális (tiltott) módon lépte át az államhatárt és úgy jutott az országba. 2015 viszont ebben is fordulatot hozott. Pontosabban 2014 novembere és 2015 októbere között az összes (regisztrált) illegális migrációhoz kapcsolódó jogellenes cselekményen belül a THS-ek már 90-99%-ot tettek ki. 2015 szeptemberében viszont a fenti lista kiegészült a „határázárral kapcsolatos

⁴⁶ Lásd, <https://bsr.bm.hu/> - letöltve: 2024.11.12.

⁴⁷ Nekem még egyszer sem sikerült külföldiekre vonatkozó statisztikákat leszűrni.

⁴⁸ Risk Analysis Center.

⁴⁹ Ezt 2013 óta, az új Btk. kapcsán nem szerepel a statisztikában.

⁵⁰ Téves e két kifejezés szinonimként való alkalmazása, sőt az illegális migráns megfogalmazást tudományos fórumokon nem használjuk, helyette az irreguláris migráns kifejezés a célszerű. Lásd, Hautzinger Zoltán (szerk.): A migráció bűnügyi hatásai. Magyar Rendészettudományi Társaság Migrációs Tagozat, Budapest, 2016.

bűncselekményekkel”. Pontosabban a Btk. 352/A.§ 2015. szeptember 15-től hatályos,⁵¹ de a statisztikákban csak 2016. januárjától jelenik meg. De nem ez jelenti az elemezhetőségben a legnagyobb nehézséget. 2016. július 5-étől⁵² ugyanis bevezetésre kerül a statisztikai rendszerbe⁵³ a „megakadályozások és átkísérések”, illetve a „8 km-es sávban és az ország mélységében⁵⁴ feltartóztatott és átkísért személyek” kifejezés (későbbiekben átkísért), melyek nem a jogsértést, hanem intézkedést takarnak. Mindezeknek azért van jelentősége, mert innentől a szerb határszakaszon – amelyen az irreguláris migránsok 80-90%-a érkezik –, vagyis az Ideiglenes Biztonsági Határázaron (IBH) átjutottak már nem THS-ként szerepelnek a statisztikában, hanem határázárral kapcsolatos bűncselekményt elkövetőként,⁵⁵ illetve (majd) átkísért személyként. A határázárral kapcsolatos bűncselekménynek való minősítés és statisztikai értékelés elvileg nem is jelentett problémát, mivel a határhelyzetkép statisztikában a (már jelzett) illegális migrációhoz kapcsolódó jogellenes cselekmények sorába bekerült. Viszont az átkísérések megjelenésével, a határázárral kapcsolatos bűncselekmények regisztrációja gyakorlatilag megszűnt. Ez nem azt jelenti, hogy ezen jogsértő (Btk-ban leírt) cselekmény nem került volna megvalósításra, vagyis az irreguláris migránsok továbbra is az IBH-t megmászva, vagy átvágva jutottak át azon és jutottak be az országba, de nem ez, hanem az került a statisztikákba, hogy visszakísérték őket az IBH-hoz és annak kapuján átküldték őket Szerbia területére. Miért baj ez? Ugyanis az átkísérés nem került be az „illegális migrációhoz kapcsolódó jogellenes cselekmények” statisztikai körébe. Vagyis a statisztika már nem a valós képet mutatta, mert a legjellemzőbb és legnagyobb számú illegális migrációs cselekményt már nem mutatja ki.⁵⁶ Az átkísérések száma nem is kerülhetett-e körbe, mert nem a cselekményt, illetve az elkövetők számát, hanem a határrendészek által alkalmazott intézkedések számát mutatja. Mely érték nagyságrenddel tér el a ténylegesen tiltott módon az államhatárt átlépők számától, mivel egy-egy irreguláris migráns többször próbálkozik, illetve jut át az IBH-n és kísérik vissza. Nem véletlen, hogy a témában doktori értekezés⁵⁷ és több tanulmány⁵⁸ is készült.

⁵¹ A 2015 évi CXL törvény 31.§-a alapján.

⁵² 2016. évi XCIV. törvény a határon lefolytatott menekültügyi eljárás széles körben való alkalmazhatóságának megvalósításához szükséges törvények módosításáról. 3.§

⁵³ Pontosabban a kifejezések és az intézkedések ekkortól kerültek alkalmazásra, a statisztikákban először a 2016. decemberi határhelyzetképben jelentek meg.

⁵⁴ Ez a jelenlegi megnevezési formátum, mely az átkísérés az ország teljes területéről való megvalósulásától (2017. március) használatos.

⁵⁵ A statisztikákban lényegében csak a 2016. január és július közötti időszakban.

⁵⁶ Az elmúlt két évben a THS-ek az összes illegális migrációval kapcsolatos cselekménynek mindössze a 2-7%-át tették ki a határhelyzetképek szerint.

⁵⁷ Szép Ferenc (2024): Magyarország illegális migrációs trendjei a szerb–magyar államhatáron 2008–2023 között. NKE RDI 2024 (kézirat).

⁵⁸ Például, Kakócz, Krisztián: A rendkívüli események korai felismerésére irányuló technikai fejlesztés célja, szakmai követelményei a külföldiek idegenrendészeti célú fogva tartása során. MAGYAR RENDESZET 22/2.,

Lényeg tehát, hogy a nyilvános (ORFK honlapján elérhető)⁵⁹ határhelyzetképben szereplő illegális migrációs cselekményeket kimutató adatok nem a valós hazai illegális migráció nagyságrendjét és tendenciáját tükrözik. A helyzetet még tetézi, hogy eközben szintén az ORFK honlapján belül⁶⁰ megtalálható az „illegális migráció alakulása” című adatsor, mely teljesen eltér a fentebb említettől, ugyanis nem más, mint a már említett megakadályozásokat, és az átkíséréseket tartalmazza.⁶¹ Nem megyünk bele a részletek be, de megjegyzendő, hogy ezen adatsor azért sem fedti a valóságot, mert a megakadályozottak, gyakorlatilag nem lépték át az államhatárt és többször ismételték meg (a határ megközelítése átlépés nélkül) tevékenységüket, vagyis többszörösen jelennek meg a statisztikában, ahogy az átkísérések is.⁶² Másrészt azért sem korrekt (tudományos elveknek nem megfelelő) ezen adatsorokat az illegális migrációt bemutató adatsornak tekinteni, mert az illegális migráció más formáit nem tartalmazza.⁶³ Felmerülhet a kérdés, hogy e fogalmi és „adatzavart” szakmai, vagy politikai okok⁶⁴ katalizálták? A rendelkezésre álló információk az utóbbira utalnak, többek között az is, hogy politikai szintről érkezett az a szóbeli (normatívában nem rögzített) rendelkezés, mely szerint a határárral kapcsolatos bűncselekményeket nem kell vizsgálni, illetve ennek minősíteni.

Egyfajta konklúzió

Sajnálatos módon még számtalan példát tudnék hozni arra, hogy a tudományos kutatást, elemzést az adatok hiánya, torzulása milyen mértékben nehezíti és nemcsak a rendészettudomány területén. Pedig nem véletlen, hogy a felvilágosodás, a tudományos gondolkodás egyik megteremtője Galileo Galilei, így fogalmazott „Ami mérhető, mérd meg, ami nem mérhető, tedd mérhetővé!” Ugyanis a tudományos kutatásokban a kutatási eredmények nagyobb része mérhető, kvantitatív adat, illetve azokra alapozott elmélet. Azt is

2022. 141-155. old., Kakócz Krisztián (2023): Az idegenrendészeti fogvatartás végrehajtásának speciális kockázati tényezői. 24. old. In: Határrendészeti tanulmányokban 19/2., 2022. 22-53. old. és Ritecz György: Irregularis migrációval kapcsolatos adatok és a biztonság. In: Gaál Gyula és Hautzinger Zoltán (szerk.): A biztonság védelme a rendészetben, MHTT Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport, Pécs, 2023 219-226. old.

⁵⁹ <https://www.police.hu/hu/a-rendorsegrol/statisztikak/hatarrendeszet> - letöltve: 2024.11.13.

⁶⁰ <https://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/hatarinfo/illegalis-migracio-alakulasa> - letöltve: 2024.11.13.

⁶¹ Ezen adatok is szerepelnek a határhelyzetképekben a III/7. alfejezetben, de nem képezik az illegális migrációhoz kapcsolódó cselekmények részét.

⁶² Kakócz Krisztián (2024): Impact of the Temporary Security Border Barrier on Police Activities in the Field of Policing and Detaining Aliens. In: Internal Security 2024/1. 43-57. old.

⁶³ Nem véletlen, hogy Szép Ferenc erre is ajánl egy modellt az említett disszertációjában.

⁶⁴ Ez nem lenne újdonság, mivel a politikai dezinformáció nem a modern kor találmánya, a történelem alakítói már az ókorban is igyekeztek félretájékoztatni a közt saját céljaik érdekében. Lásd, Alex Loktionov: Ramesses II, victor of Kadesh: a kindred spirit of Trump? - <https://www.theguardian.com/science/blog/2016/dec/05/ramesses-ii-victor-of-kadesh-a-kindred-spirit-of-trump> - letöltve: 2024.11.17.

látnunk kell, hogy az adat (nem csak a személyes), illetve annak birtoklása nem csak üzletet, de hatalmat is jelent.⁶⁵ Az adat, az információ birtokosa, annak kezelője az adott területet érintően képes lehet a valós képtől eltérő ismereteket közvetíteni, adott esetben egy alternatív valóságot érzékeltetni. Talán jól érzékelteti ezt egy klasszikus Hofi idézet: „Büszkén jelenthetem, Magyarországon analfabéta nincs! ...Összeírva.”⁶⁶ Láthatjuk, tapasztalhatjuk, hogy az adatokhoz, információkhoz való hozzáférés akadályai, illetve azok tartalmának megváltozásának többféle oka lehet, de a tudományos gondolkodás és kutatás az objektív valóság megismerésére,⁶⁷ megismertetésére törekszik, vagy legalábbis erre kell törekednie. Ehhez viszont a valós állapotot hűen tükröző adatokra van szüksége. Kérdés, hogy a digitalizálódó, adat és információözzönrel jellemezhető világunkban erre egyre több, vagy egyre kevesebb az esélyünk?

⁶⁵ Molnár Edina - Bozorádi János (2019): Információ = hatalom. Gradus 6/3., 2019. 35-43. old.

⁶⁶ https://hu.wikiquote.org/wiki/Hofi_G%C3%A9za – letöltve: 2024.11.10.

⁶⁷ Ahogy már fél évszázada is leírták, a (valós) tények és adatok ismerete, a bizalom erősítés része lehet, egyben a rémhírek (dezinformációk) terjedésének gátja is. Lásd, Szabó László (1963): A rendőrség és a sajtó. Belügyi Szemle I/9. 1963. 16-25. old.

Ritecz György:

A magyar határőrség schengeni felkészülését támogató programok

Manapság – a Schengen Megállapodás (SA)¹ 40., a Schengeni Végrehajtási Egyezmény (SVE) 30., illetve hazánk EU csatlakozásának² 21. évfordulójának évében – amikor azon folynak a viták, hogy az Európai Unió jogszerűen/igazságosan tart-e vissza hazánktól forrásokat,³ avagy milyen EU támogatásra érdemes Ukrajna,⁴ talán érdemes visszaemlékezni, hogy milyen, illetve mekkora támogatásokat, forrásokat is kapott a magyar határőrség a schengeni felkészüléshez. Jelen tanulmány a 2025. május 20-án az Határőr Kultúráért Alapítvány által szervezett Schengen 40-35-30 konferencián elhangzott előadás írásos verziója. A tanulmány arra vállalkozik, hogy vázlatosan áttekinti a schengeni felkészülés európai uniós forrásait és a kapcsolódó projekteket.

PHARE

Talán a legismertebb támogatás abban az időben az úgynevezett PHARE támogatások voltak, de haladjunk sorjában. A PHARE rövidítés nem mást takart, mint Poland and Hungary: Assistance for Restructuring their Economies,⁵ vagyis a lengyel és magyar gazdaság szerkezetátalakításához nyújtott segítség, mely létrehozásáról még 1988-ban született döntés.⁶ Vagyis még a rendszerváltás előtt úgy döntöttek a nyugat-európai országok vezetői, hogy segíteniük kell a szovjet érdekszférából kiszakadni készülő⁷ országokat. Később a programot megnyitották a többi közép- és kelet-európai ország számára is.⁸

A magyar határőrség számára a PHARE támogatás a COP'97 -el nyílt meg. Sokan azt gondolták, hogy a PHARE és a COP az két külön program, így nem árt tisztázni, hogy a COP (country operational programme) a PHARE része és az adott ország, adott időszaki operatív (végrehajtási) programját jelöli. Itt jegyzendő meg, hogy ezen programok és a későbbi EU-s

¹ Schengen Agreement.

² Nem mindenki van vele tisztában, hogy 2004. május 1-én hazánk egyben a SVE-hez is csatlakozott, igaz még nem teljes jogú tagként. Lásd Csatlakozási okmány 3. cikkelyét és I. mellékletét.

³ <https://24.hu/belfold/2025/04/15/miert-fagvasztotta-be-a-magyar-penzeket-eu/> – Letöltve: 2025.04.20.

⁴ <https://kormany.hu/hirek/varjuk-a-magyarok-velemenyet-ukrajna-unios-csatlakozasarol> – Letöltve: 2025.04.20.

⁵ Heil Péter: A Phare-program Magyarországon. Marketing & Menedzsment 1998/6. p. 8-13.

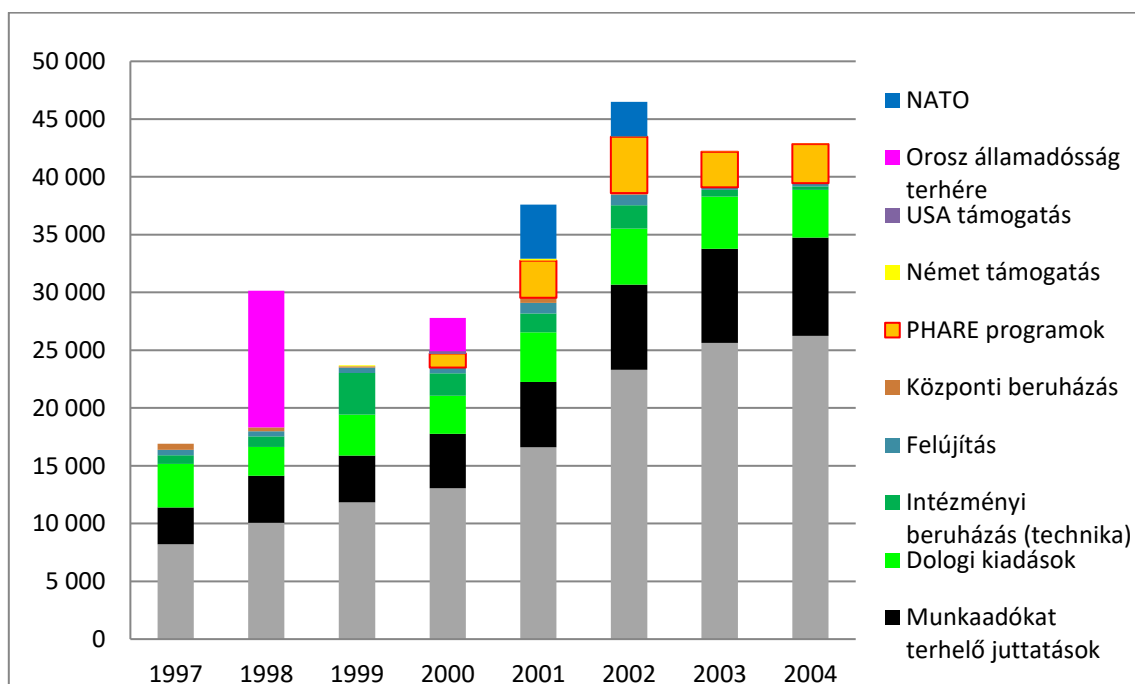
⁶ Council Regulation (EEC) No 3906/89 on economic aid to the Republic of Hungary and the Polish People's Republic (18. December 1989) - Letöltve: 2025.05.20.

⁷ Akkor még egyáltalán nem volt biztos, hogy összeomlik a szocialista világrendszer és hazánk, ahogy a többi szocialista ország kapitalista termelési módra vált és demokratikus jogállammá formálódik. Lásd: <https://retorki.hu/olvasoszoba/grosz-karoly-feherterroros-beszede> – Letöltve: 2025.04.20.

⁸ <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2000:0183:FIN:EN:PDF> – Letöltve: 2025.04.20.

programok esetében is az elnevezésben szereplő (év)szám lényegében a forrásról való döntés időpontját jelzi, a végrehajtásra ezt követően 2,5-3,5 év állt rendelkezésre. Ebből adódóan egyes programok részben egymásra is csúsztak.

A határőrségi programokat egy úgynevezett „Phisibility study”, megvalósíthatósági tanulmány alapozta meg. EU-s szakértői delegáció egyhetes magyarországi látogatása, a hazai hatóságokkal, szakértőkkel folytatott egyeztetések és természetesen a határőrizeti, határforgalmi és idegenrendészeti szervek tevékenységének tanulmányozása alapján született meg a dokumentum, amelyre épültek a fejlesztések. Érdekes kiemelni, hogy az akkori belügyi és határőrségi vezetés a határellenőrzést egy szélesebb értelemben vett „rendszerben” gondolta és tervezte, majd szervezte meg. Mondhatni az IBM (Integrált Border Menedzsment), illetve a SAS (Schengen Acquis System)⁹ szellemében készültek a tervek, illetve valósultak meg a fejlesztések.

1. számú ábra: Határőrség felhasznált költségei (millió Ft-ban). Forrás: 1997-2004. évi költségvetés végrehajtásáról szóló törvények mellékletei és a szerző nyilvántartásai¹⁰ (szerző által készített ábra)

Az 1. sz. ábra jól érzékelteti, hogy az európai uniós és schengeni felkészülés időszakában (1997-2004) a határőrség költségvetésében a személyi állomány illetménye (személyi juttatás és munkaadókat terhelő juttatások) intenzíven emelkedtek. Bár ehhez meg kell említeni, hogy

⁹ Ritecz György (2014): IBM vagy nem IBM? Avagy gondolatok egy prédikátor nyomán. In: Magyar Rendészet 2014/3. p. - 55-75.

¹⁰ A szerző 1997-2006 között a Határőrség Országos Parancsnokságán különböző beosztásokban koordinálta a határőrség számára biztosított fejlesztési források felhasználását, 2007-15 között pedig a Külső Határok Alap Értékelő Bizottság elnöke volt.

1997-ben még 18,3% volt az éves infláció, mely 2004-ig fokozatosan 4,7%-ra csökkent.¹¹ Eközben a dologi kiadások, vagyis a működtetéshez szükséges források (üzemanyag, karbantartás stb.) nem, vagy alig növekedtek. A felújításra fordítható összegek és a központi (értsd BM) beruházások gyakorlatilag 1998-tól megszűntek. Az intézményi beruházásokra fordítható összegek is gyakorlatilag minimalizálódtak. Mondhatnánk ezek helyét voltak hivatottak kiváltani a támogatási programok. Itt jegyzendő meg, hogy a támogatások esetében annál az évnél kerültek feltüntetésre az ábrában a felhasznált összegek, amikor könyvelésre kerültek.

Orosz államadóság terhére végrehajtott fejlesztések

Ha kronologikus sorrendben haladunk, meg kell említenünk az úgynevezett „orosz államadóság terhére” biztosított támogatást. Ez többek között 68 db BTR-80 (páncélozott szállító jármű), páncéltörő (METISZ, RPG-7) eszközöket, éjjellátó (BN-2) és lövedékálló mellényeket tartalmazott.¹² Ehhez emlékezzünk arra, hogy amikor az orosz államadóság terhére beszerezhető termékekre, szolgáltatásokra vonatkozó tárgyalások folytak, akkor még javában tartott a dél-szláv háború,¹³ így a határőrség közvetlen érintettsége és amiatt is, mivel abban az időben a fegyveres erők része volt, célszerűnek tűnt ilyen jellegű eszközök, berendezések beszerzését tervezni. Ezt takarja a 1998-ban megjelenő 11,8 mrd Ft értékű „fejlesztés”. Azért került idézőjelbe a fejlesztés kifejezés, mivel szerencsére ezen eszközöket a határőrségnek soha nem kellett használni, még a koszovói (1999) háború időszakában sem. Ennél sokkal fontosabb volt a másik tétel, melyet 2000-ben érzékeltet az ábra. Ez nem más, mint 961 db Lada NIVA gépjármű. Ehhez tudni kell, hogy abban az időben a határőrség személyi gépjárműparkja 1200-as nagyságrendű volt, de a járművek jelentős része már elavult, amortizálódott és kimondottan magas fogyasztással rendelkeztek. Az akkori helyzetet jól illusztrálja az akkor (és mostani) BM közigazgatási államtitkárnak 2000 januárjában „a Határőrség 1999 évi tevékenységéről” szóló jelentésben megfogalmazottak: „... *javulás csak a terepjáró gépkocsik cseréjével, az évek óta húzódó LADA NÍVA kontingens szállításával várható. Amennyiben ez a program rövid időn belül nem valósul meg, meg kell keresni a fejlesztéshez szükséges forrásokat a végrehajtó szervek mozgásképtelenné válásának elkerülése érdekében.*” Ezen létfontosságú fejlesztés, vagy inkább amortizációs csere értéke 2,9 mrd Ft volt.

¹¹ A Magyar Nemzeti Bank közleménye a KSH által megújításra kerülő maginflációs mutatóról (mnb.hu)

¹² RV/534806031072 számú szerződés alapján.

¹³ 1993 szeptemberében adta le a határőrség az orosz államadóságra vonatkozó eszköz igényét a BM felé. Forrás: 4-3/1-93. számú ügyszer BM Műszaki Főosztálynak.

NATO

Mielőtt kitérnénk a PHARE programok részleteire egy másik, látszólag ide nem illő fejlesztésről, a NATO forrás felhasználásról is érdemes néhány szót ejteni. Tudvalevőleg hazánk 1999-ben¹⁴ csatlakozott a NATO-hoz és már akkor elvárás volt, hogy legalább a GDP 2%-át illetet volna a katonai kiadásokra fordítani. A határőrség akkor az Alkotmányban is rögzítettek szerint a fegyveres erők része volt, így a költségei (egy része) elszámolhatók voltak katonai kiadásként. Időközben jelentős feszültséget és gondot jelentett, hogy EU elvárások szerint a SVE elvek gyakorlati megvalósíthatósága érdekében a határőrség létszámát lényegében 14 ezres szintre kellett volna emelni, a 10 ezres szintről.¹⁵ A létszámfejlesztésre viszont nem állt rendelkezésre pluszforrás. Ezen dilemma megoldására született az a megoldás, hogy a költségvetési törvényben elkülönítetten „NATO fejlesztés” keretében biztosítottak 2001-ben 4,7, míg 2002-ben 3 mrd Ft összeget a határőrségi létszámfejlesztésre,¹⁶ ami gyakorlatilag azt jelentette, hogy a 2001-ben tiszthelyettes iskolákba végzett 789, és 2002-ben 774 fő iskoláztatási költségei mellett a személyi juttatásai (adókat is ide értve) is ebből a forrásból lettek biztosítva két éven keresztül.¹⁷ Ezzel nemcsak jelentős létszámfejlesztést tudtunk felmutatni, de a NATO 2%-os elvárásának is megfelelt akkor hazánk.

COP

A PHARE-COP programok nemcsak előre eltervezettek, de egymásra épülők is voltak. Kezdetben a COP'97-ben kislépésekben haladtunk, mert még nekünk is meg kellett tanulnunk ezt az új „rendszer” és szemléletet, mert addig nem volt divat a határőrségnél a projektszemlélet. Twinning projektek keretében (osztrák és német támogatással) a hazai szakértői gárdánk – kezdetben csak egy szűk része (532 fő) – ismerkedett meg a schengeni elvekkel, elvárásokkal, majd a „best-practice” -al, vagyis a legjobb gyakorlatokkal. Eközben az EU elvárások, előírások szerinti közbeszerzési eljárásokban határforgalom-ellenőrzést támogató eszközöket szereztünk be (okmányvizsgálók, sztereo-mikroszkópok, endoszkópok, CO mérők stb.).¹⁸ Már ekkor tudatosan igyekeztünk az állomány idegen nyelvű készségeit fejleszteni, ezért 854 fő vett részt ilyen jellegű képzésekben.¹⁹ A COP'97 keretében 1,7 mrd Ft értékben fejleszthettük a határőrség humánerőforrás és műszaki képességeit.

¹⁴ 1999. március 12.

¹⁵ 2000. január 01-én a határőrség tényleges létszáma 9994 fő volt.

¹⁶ Egyéb kisebb fejlesztésekre is ment néhány millió forint, de ezt itt nem részleteznénk.

¹⁷ A Határőrség középtávú fejlesztési koncepciója (2000-tól EU csatlakozásig) című dokumentum alapján.

¹⁸ Összesen 445 db eszköz és berendezés.

¹⁹ 2001-2002-ben további 500-500 fő idegen nyelvi továbbképzése lett finanszírozva, de az költségvetési forrásból.

A COP'98 keretében az előbbinek a több mint dupláját, 3,8 mrd Ft értékben tudtunk fejleszteni. A Twinning programok keretében, osztrák és holland kollégák segítségével a bűnügyi-felderítő kollégáink fejleszthették tudásukat, főleg a szervezett bűnözés elleni küzdelem területén. Megkezdődött az úgynevezett zöldhatár őrizetének technikai támogatásának fejlesztése is, melynek keretében a felderítés javítása érdekében 5 hőkamerás gépjármű és egy bevetés-irányító gépjármű is beszerzésre került. Az említett szárazföldi mobilitás (lásd Lada NIVA) mellett a határvizeken való gyors reagáló képesség biztosíthatósága érdekében 7 db I. kategóriájú és 3 db II. kategóriájú járőrhajó is beszerzésre és alkalmazásra került. Az informatikai fejlődés, illetve az ehhez kapcsolódó képességek biztosítása érdekében jelentős informatikai fejlesztések kerültek végrehajtásra. Ennek keretében, mind a 10 határőr igazgatóság és a külső határos kirendeltségek (35) szerverei kicserélésre kerültek, 1312 db asztali és hordozható számítógép került a kollégák asztalaira, és még számtalan „végeszköz” (nyomtató, fax stb.), természetesen friss szoftverekkel. Ezen forrás keretéből valósult meg mind az 557 forgalmi sávon²⁰ a határforgalmi regisztrációs rendszer.²¹ Az informatikai hálózat fejlesztése is megkezdődött és a rádióhálózat és kézi eszközök cseréje is megtörtént.

A COP'99-ben valamivel nagyobb összeg, 4,1 mrd Ft állt a határőrség rendelkezésére. Ebből folytatódott a határőrizet felderítő képességének fejlesztése, így 14 hőkamerás gépjármű és 100 kézi hőkamera került a végrehajtói állomány kezébe. A vizuális felderítés mellett úgynevezett lépés érzékelők kerültek rendszeresítésre (145 készlet), melyek infra-, szeizmikus és mágneses érzékelőkkel is rendelkeztek. Emellett az addig még nem alkalmazott speciálisan kialakított úgynevezett „schengen-busz” -ból 21 került rendszeresítésre a mélységi ellenőrzési és az ideiglenes határátkelőhelyi feladatok támogatására. A határforgalom ellenőrzését támogató eszközpark kiegészítésre került, hogy valamennyi külső határos átkelőhely kellő mennyiségű és minőségű eszközzel rendelkezzen. Bár ehhez meg kell jegyezni, hogy az akkori sajátosságokra tekintettel – a későbbi belső határokon akkor nagyobb volt a határforgalom és az illegális migrációs nyomás is, mint a későbbi külsővé váló szakaszokon – a belső határos kirendeltségek is kaptak eszközöket, azzal a kitéttel, hogy teljes jogú schengeni csatlakozásunkkor ezen eszközök átkerülnek a külső határos szervekhez. A felderítő szerveink számára fedett járművek és speciális eszközök is beszerzésre kerültek. A korábbi katonai jellegű felszerelések kiváltására, EU-konform járőrfelszereléssel lettek ellátva a járőrök

²⁰ A közúti határátkelőhelyeken stabil eszközökkel (ez a 557), a vízi és vasúti átkelőhelyeken mobil eszközökkel.

²¹ Míg az európai uniós határregisztrációs rendszer (EES) 2024-ben sem indult el. Lásd Pongó Krisztián (2025): Miért nem indult el 2024-ben az Európai Határregisztrációs Rendszer? Határrendészeti Tanulmányok 2025/1. p. 21-30.

(járőröv, bilincs, gázspray, rendőrbot, járőrlámpa, járőrtáska stb.). A járőrgépkocsik – akkor nívumnak számító – GPS-el lettek felszerelve. Az akkor (szerb viszonylatban) rendszeres gépjármű áttörések megakadályozására, illetve a közúti ellenőrzések biztosítására különböző fokozatú útzárrendszerek kerültek rendszeresítésre (összesen 333 készlet). Az informatikai és kommunikációs rendszerek fejlesztése is ütemezetten folytatódott a szervercserékkel, hálózat építésekkel és végeszközök beszerzésével, például ekkor kerültek kiépítésre a szünetmentes tápegységek (141) is.

A COP'2000 keretében a korábbiaknál kisebb (2,3 mrd Ft) forrás állt rendelkezésre, de ez abból is eredhetett, hogy akkor már fogalmazták a csatlakozási szerződést, melyben szerepelt az úgynevezett Schengen Alap, de erről majd később. A COP'2000 program folytatta és kiegészítette az addigi fejlesztéseket. Így a felderítőképesség fokozása érdekében további hét hőkamerás gépjármű és 84 kézi hőkamera és négy radar segítette a határőrizetet. A határforgalom-ellenőrzés támogatására is további eszközök (összesen 164 db) kerültek a végrehajtókhoz. A mobilitás érdekében 85 terepjáró képességgel rendelkező mikrobusz került beszerzésre, illetve valamennyi igazgatóság támogatására, illetve a gyors csapatmozgások biztosíthatósága érdekében speciálisan kialakított korszerű 14 VOLVO csapatszállító busz került használatba.

A PHARE programokkal egyidőben valósultak meg a német és USA támogatások is, melyek volumene szinte nem is érzékelhető a grafikonban, de érdekessége okán említésre méltó. Akkoriban Németország szava és súlya nem csak a gazdasági és politika téren volt erős, hanem SVE jogértelmezésében és a gyakorlati megvalósításában a németek voltak a meghatározók. Ennek szellemében tőlük igyekeztünk a legtöbb tapasztalatot átvenni és ellesni a nálunk is használható dolgokat. Éppen ezért rendszeresen odautaztak szakértőink tapasztalatcserékre, tanulmányutakra, illetve sok szakértőjüket fogadtuk, akik tanácsát igyekeztünk adaptálni a hazai viszonyokra. Talán a legfontosabb partnerünk Horst Eisel²² volt, aki 2000-2004 között lényegében, mint összekötő tanácsokkal látta el a határőrség országos és regionális vezetőit. Neki köszönhetően szereztünk be kilenc darab nagy teljesítményű, speciálisan kialakított „üldöző autót”, amikor felmerült ennek igénye, mert nem egy NIVA-nk felborult az embercsempészek üldözése közben. Még az „Eisel időszak” előtt a német támogatásból 70 (akkor korszerű Big-35 típusú) éjjellátót kaptunk és 1,5 hőkamerás gépjárművet. Furcsa lehet a

²² Ismereteinek, felkészültségének érzékeltetésére talán elég annyi, hogy egyike volt az SVE anyagát megfogalmazó csapatnak és a német BM-ben töltött be vezető beosztásokat. Eisel úr mellett még meghatározó személy volt Berndt Körner az Osztrák BM vezető szakértője, aki később a Frontex ügyvezető igazgatóhelyettese is volt.

1,5 db megjelölés, melynek története, hogy a korábbi német ígéret 3 db hőkamerás gépjárműre szólt, de az 1998-ban hazánkba látogató német delegáció eredetileg úgy gondolta örülnünk, ha kapunk valamit és elég lesz nekünk a 70 db éjjellátó. A magyar tárgyaló delegáció viszont meggyőzte őket, hogy ha mi magyarok kellő hatékonysággal őrizzük a határokat, akkor a német kollegáknak is könnyebb lesz és a német polgárok is biztonságosabb körülmények között élhetnek. Mivel a német delegáció felhatalmazása pénzügyi korlátos volt, így másfél hőkamerás gépjármű finanszírozását vállalták, a magyar belügy pedig hozzáadta a hiányzó felet, így két korszerű-(Zeiss kamerás) hőkamerás járművel gyarapodhatott a határőrség 2000-ben.

Az USA „pénz” is érdekes történet, ugyanis a koszovói háború (1999. 03.24 – 06.09.)²³ alatt a határőrség értékes információkkal látta el a NATO erőket. Ennek hálájaként 1999 nyarán az USA képviselői (akkori értéken) 192,5 millió forint értékű USD-t adtak a magyar határőrség vezetésének. Ebből a forrásból nem csak 2 hőkamerás gépjármű, de még további 2 „álca” jármű is beszerzésre, illetve kialakításra került. Az „álca jármű” némi magyarázatra szorul. Abban az időben is jól szervezettek voltak az embercsempészek, és mivel akkor még relatíve kevés hőkamerás gépjárművünk volt, rendszeresen megfigyelték, mikor, mely területre megy megfigyelni, felderíteni, hogy ők akkor inkább más határszakaszon próbálkozzanak az emberek be(át)csempészésével. Ezért kerültek kialakításra az úgynevezett álcajárművek, melyek külső kialakításra megegyeztek a hőkamerás gépjárművekkel, de a drága felszerelések nélkül. Ezeket egyszerű szállításra használtuk, ezenkívül rendszertelenül, de rendszeressé tettük a rendszámok cseréjét is, így sikerült kijátszani a csempészek információs hálózatát.

1997-2004 között a PHARE és az említett két nemzeti²⁴ támogatás keretéből 16,2 mrd Ft értékű fejlesztést tudott végrehajtani a határőrség. Lényegében így értük el az európai uniós csatlakozást. A felkészülés, ahogy említésre került nem csak technikai fejlesztésre korlátozódott, de a humán erőforrások fejlesztésére is, illetve az itt nem említett szervezeti átalakításokra és az elengedhetetlen jogszabályi változtatásokra is. Mindezek ütemét, milyenségét talán jól érzékelteti, hogy a „tízek” közül elsőként hazánk zárhatta le a bel-és igazságügyi tárgyalási fejezetet.

²³ https://hu.wikipedia.org/wiki/Koszov%C3%B3_h%C3%A1bor%C3%BA – Letöltve: 2025.04.27.

²⁴ Az orosz államadóság terhére történt beszerzéseket nem számolva.

Schengen Alap

A csatlakozási okmány 35. cikkelye 2004-6 között minden évben évente 49,3 millió euró²⁵ támogatást²⁶ rögzített, az Unió új külső határain a schengeni vívmányok és a külső határellenőrzés végrehajtásának finanszírozásához való hozzájárulás érdekében. A három év alatt (akkori árfolyamon) 40,2 mrd Ft-ot használhatott fel hazánk. Természetesen a SAS komplexitásából eredően nem csak a határőrség használhatta fel ezt a forrást, hanem a külső határokhoz kapcsolódó feladatok folytán az érintett területekre a Külügyminisztérium, a rendőrség, a Nemzetbiztonsági Szakszolgálatok és a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal is. Részletesen itt leírni lehetetlenség az összes fejlesztést, tekintettel arra, hogy évente 200-300 tétel (termék és szolgáltatás) beszerzéséről, megvásárlásáról volt szó, köztük például szolgálati kutyák is. A három év alatt a külső határos határrendészeti kirendeltségek zöme új objektumot kapott, illetve az igazgatóságok objektumai is részlegesen felújításra kerültek és a Bevetési Főosztály is egy új budapesti objektumba költözhetett. Közös Kapcsolattartási Szolgálati helyek is kialakításra és berendezésre kerültek a belső és külső határos szomszédos országok határrendészeti szerveivel való szoros együttműködés biztosítása érdekében. A bevetési erők (határvadász századok) speciális felszereléseket kaptak. A teljes állomány új (kék) egyenruházatot kapott. A határforgalom-ellenőrzésben az okmányvizsgálati ellenőrző és kutató eszközök legújabb generációja váltotta le a korábbi eszközöket, berendezéseket.²⁷ Ami korábban nem volt biztosítható, a tiszthelyettesi és tisztképző intézmények is el lettek látva a végrehajtásban használt eszközökkel, így a képzések aktuálisabb, direkter módon voltak biztosíthatók. Gyakorlatilag az IT és kommunikációs eszközpark is lecserélődött, a hálózat fejlesztések tovább folytak, illetve a szoftverfrissítésekkel (interface kialakítás) együtt a SIS II-hez való csatlakozást készítették elő. A határőrizetben a stabil hőkamerák ekkor kerültek telepítésre, későbbiek folyamán a mobil hőkamerákkal és egyéb rendszerekkel való rendszerintegrációja történt meg, a későbbi EUROSUR²⁸ rendszer alapjait mi ekkor már megteremtettük. A mobilitás érdekében gyakorlatilag a NIVA-k lecserélésre kerültek új korszerű terepjárókra (Mitsubishi Pajero), a mikrobuszokat is új korszerűek váltották ki, ahogy a személygépkocsi (Skoda Oktavia) park is megújult. Ekkor lett kialakítva az egységes „határőr

²⁵ 1999-es árfolyamon.

²⁶ A csatlakozási okmány hivatalosan Schengen Támogatást nevesít.

²⁷ Csak mobil okmányolvasóból 461 db került beszerzése.

²⁸ European Border Surveillance system (EUROSUR) - https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/schengen/old-border-crossing/eurosur_en - Letöltve: 2025. 04. 27.

zöld” színű jármű park. Az akkori igényeknek megfelelően kényszerszállító mikro- és nagy buszok is kialakításra kerültek.²⁹

Természetesen tovább folyt, de inkább mondhatnánk intenzív szakaszába lépett az állomány továbbképzése is. A teljes állomány részt vett egy legalább 40 órás „Schengen képzésen”. Ezen kívül évente 4-600 fő idegen nyelvi felkészítése, továbbképzése folyt,³⁰ az egyes szakterületek szerinti szaktovábbképzések, speciális felkészítések is megtörténtek, az útlevelkezelőktől az okmányszakértőkön keresztül, a hőkamera-kezelőig, a kutyavezetők és a bűnügyi elemzők, a KKSZH állomány, összekötő tisztek speciális képzése és még hosszan sorolható.

A teljes jogú schengeni csatlakozás 2007 végén (december 21.)³¹ meg is történt, ami azt is mutatta, hogy jól használtuk fel az addig rendelkezésre bocsájtott forrásokat. De ahogy jeleztem, a Schengen Alapból nemcsak a határőrség hajthatott végre fejlesztéseket. A fejlesztések úgymond „feladathoz kötöttek” voltak, vagyis a külső határok ellenőrzését kellett, hogy szolgálja. Ahogy a korábbi fejlesztéseket is időről időre ellenőrizte az EU, hogy valóban a megjelölt célra és megfelelő hatékonysággal alkalmazzák. 2008-ban³² a határőrség integrálódott³³ a rendőrségbe, így 2009-ben a rendőrséget monitorozta az EU és, mivel a Schengen Alapból finanszírozott eszközök jelentős részét nem találta, illetve nem határellenőrzési feladatokra használták, így hazánknak 4,6 mrd Ft értékben vissza kellett fizetni a támogatást.

További támogatások

A teljes jogú schengeni csatlakozásunkkal nem szűntek meg az uniós támogatások. Bizonyos mértékben már a Schengen Alap nagyságrendjében is érzékelhető volt az a logika, hogy az EU úgynevezett mag-országainak célszerű támogatni és fejleszteni a külső határokat ellenőrző³⁴ országok határrendészeti rendszerét, mert ez által a saját migrációkezelési³⁵ feladataik csökkenthetők. Ennek szellemében jöttek létre az úgynevezett „Szolidaritási Alapok”.³⁶

²⁹ A határőrség számára összesen 748 gépjármű beszerzése, rendszerbe állítása történt meg.

³⁰ Nem egy esetben a szakspecifikus képzés is angolul folyt.

³¹ Légi határok (repterek) vonatkozásában 2008. március 28.

³² 2008. 01. 01-ével.

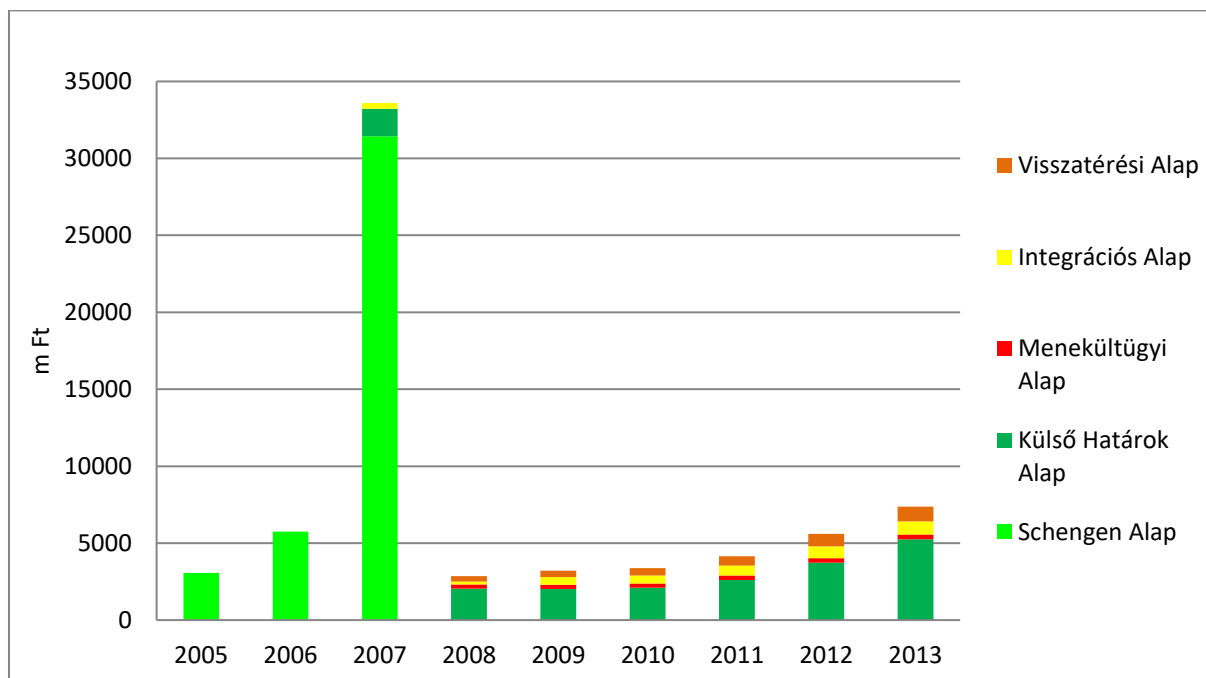
³³ Ritecz György (2017): Határőrizet a rendszerváltástól napjainkig. In: *Őrzők, vigyázatok a határra! Határvédelem, határőrizet, határavadászok a középkortól napjainkig.* (Szerk. PÓSÁN László, VESZPRÉMY László, BODA József, ISASZEGI János) Zrínyi Kiadó, Budapest, 2017. p. 642–673.

³⁴ Itt eltekintünk a nemzetközi repülőterek (légi határ) ellenőrzésétől, azért is, mert ennek kontrollálása nagyságrendileg kisebb feladat.

³⁵ Első sorban itt az illegális migrációra gondolva. A 2015-ös események jól mutatták, hogy ha a külső határokon, illetve a megelőző szűrők nem működnek, akkor mekkora terhelés éri az úgynevezett célországokat. Lásd: Ritecz György – Sallai János (2016): A migráció trendjei, okai és kezelésének lehetőségei 2.0 Hanns Seidel Alapítvány, Budaörs, 2016.

³⁶ <http://www.belugyalapok.hu/> és <http://solidalapok.hu/solid/> – Letöltve: 2025. 04. 27.

Tekintettel arra, hogy a további támogatások, illetve időszakuk már túllép jelen tanulmány célkitűzésein, így csak vázlatosan érzékeltetem ezeket. A Szolidaritási Alapok az EU hétéves költségvetési periódusához igazítva kerültek tervezésre, a forrásokat a közelmúlt adataira alapozva a várható feladatok nagyságrendjéhez igazítva igyekezett az EU biztosítani.³⁷ A Szolidaritási Alapok négy önálló alapból álltak, így a külső határok, a menekültügyi, az integrációs és a visszatérési. A megnevezésük jól jelzik az adott alap által támogatott területet. Mondhatnánk értelemszerűen a Külső Határok Alap (KHA) rendelkezett a legnagyobb forrással, hazai vonatkozásban a hétéves periódusban összesen a források 68%-a ezen területen került felhasználásra. A menekültügyi feladatokra (Európai Menekültügyi Alap – EMA), csak 5,9%, az integrációra (Európai Integrációs Alap – EIA) 13,5%, a visszatérésekre (**Európai Visszatérési Alap – EVA**) 12,6%.

2. számú ábra: Határrendészetet is érintő támogatások 2005-2013 között. Forrás: BM

A 2. számú ábrából jól érzékelhető, nemcsak a Szolidaritási Alapok közötti megoszlás és az évek során mutatózó változás, de az is, hogy nagyságrenddel kisebb, mint a Schengen Alapokból biztosított forrás. A hét év alatt, ami kimondottan határrendészeti feladatok végrehajtását támogatta (KHA) összesített értéke 19,5 mrd Ft, ami azt jelenti – ha figyelembe vesszük az időközben jelentkező inflációt is –, hogy némileg kevesebb, mint a korábbi PHARE támogatások. Ehhez azt is hozzá lehet tenni, hogy addigra egy korszerű határrendészeti rendszer, modern és hatékony technikailag támogatott módszertan alakult ki, ezt már csak

³⁷ Az Európai Parlament és a Tanács 2007/574/EK határozat 14. cikk.

működtetni és a mindenkori technikai színvonalon fenntartani kellett (volna).³⁸ 2013-2020 időszakban az úgynevezett Belügyi Alapok biztosítottak EU-s forrást a határrendészeti feladatokra. Ez már csak két alapból állt, a Menekültügyi Migrációs és Integrációs Alap (MMA) és a Belső Biztonsági Alapból (BBA). Ezen hét éves periódusban az MMA 9,9 mrd Ft, míg a BBA 19,7 mrd Ft felhasználást tett lehetővé. Ezekre viszont már nem térünk ki, akit részleteiben érdekel a téma, tájékozódhat a jelzett honlapokon és például Vedó Attila írásaiból.³⁹

Konklúzió

Az jól látható az adatokból, hogy az EU, illetve a nyugat-európai tagállamok már akkor megkezdtek hazánk segítségét, amikor még egészen nem volt biztos, hogy szövetségeseik, partnereik leszünk. Mondhatni egy megelőző bizalom alapján kezdték meg a támogatást, mely mögött azért ott volt az is, ha közép- és kelet-európában rend és biztonság uralkodik, akkor a nyugatnak is kevesebb problémával kell számolnia. Az uniós csatlakozási kérelem után már direkter módon jelentkezett a támogatás, érintve a határőrséget is. A fejlesztések célirányosan, fokozatosan egymásra épülve voltak tervezve és megvalósítva. Azzal együtt is, hogy az eredeti csatlakozási időpont (2002) két évet csúszott, illetve a teljes jogú schengeni csatlakozás az EU csatlakozást követően három évvel valósulhatott meg. Ezt a csúszást a Schengen Alap felhasználásával arra lehetett felhasználni, hogy egy valóban korszerű és hatékony magyar határrendészeti rendszer alakuljon ki és a SIS+-hoz, majd a SIS II-höz való csatlakozás is zökkenőmentes lehessen. A teljes jogú schengen csatlakozást követően sem állt le az EU határrendészeti területre irányuló támogatása, bár némileg csökkent a nominális értéke. A PHARE programokból sikerült a modern EU és Schengen konform határőrizeti rendszert kialakítani, majd a Schengen Alapból ezt még magasabb szintre emelni, a rendőrségbe történt integrációt követően ez a tendencia bizonyos mértékig megtört, de az évi 2-4 mrd Ft felhasználásával korszerű szinten lehetett tartani.⁴⁰ 2015-ben bekövetkezett változások, viszont

³⁸ Erről terjedelem hiányában nem térünk ki. Lásd: Ritecz György (2015): Külső Határok Alap projektjeinek hatékonysága. In: Határrendészeti Tanulmányok 2015/1. p 44-82., illetve Ritecz György (2017): Az irreguláris migráció kezelés fejlődése, fejlődés-e? In: Gaál Gyula - Hautzinger Zoltán (szerk.): Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XIX. MHTT, Pécs, 2017. p 287-292.

³⁹ Vedó, Attila - Szabó, Tamás (2025): Lezárult a Belső Biztonsági Alap 2014-2020. pénzügyi időszaka. HATÁRRENDÉSZETI TANULMÁNYOK 22. 2025/1. p 38-94.

Vedó, Attila - Tóth, Judit (2024): Európai uniós források a határellenőrzés fejlődésének szolgálatában. In: Szabó Csaba (szerk.) Kihívások kapujában I.: Tanulmányok a határigazgatási és vízügy-politikai eszköz hazai programjának előkészítéséhez. Belügyminisztérium, Budapest, 2024. p. 9-32.

⁴⁰ Balla, József - Kui, László (2017): A határőrizeti célú ideiglenes biztonsági határzár és határőrizetre gyakorolt hatásai. HADTUDOMÁNYI SZEMLE 10. 2017/ 1. p. 222-238.

teljesen átformálták a határőrizeti rendszert, melynek hatékonysága igen csak kérdéses⁴¹ és a ráfordított összegek (2015-ben 82 mrd Ft, 2016-ban 188 mrd Ft)⁴² sokszorosan meghaladják a korábbi fejlesztéseket, miközben a rendszer jogszerűsége is kérdéses, de határrendészeti elveknek, szakmai elvárásoknak sem felel meg,⁴³ a hatékonyatlanságát⁴⁴ pedig jól mutatják a hazánkon keresztülhaladó és a szomszédos országokban elfogott irreguláris migránsok számadatai.

Kérdés az, hogy a magyar határellenőrzési rendszer lesz-e és ha igen mikor ismét Schengen-konform?

Felhasznált Irodalom

1. Balla, József – Kui, László (2019): The temporary technical barrier at the hungarian border and its impacts on border surveillance. In: Lucia, Kurilovská et al. 100 rokov CeskoSlovenskij státnosti, právnicztva a bezpečnosti. Bratislava, Szlovákia, Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2019. p. 20-28.
2. Balla, József (2017): Határőrizeti intézkedések a migrációs válság kezelésére és megszüntetésére. In: Tóth, Péter (szerk.): Magyarország és a 2015-ös európai migrációs válság. Budapest, Magyarország, Dialóg Campus Kiadó, 2017. p. 83-100.
3. Balla, József – Kui, László (1998): A határőrizeti célú ideiglenes biztonsági határzár és határőrizetre gyakorolt hatásai. HADTUDOMÁNYI SZEMLE 10. 2017/ 1. p. 222-238.
4. Heil Péter (1998): A Phare-program Magyarországon. Marketing & Menedzsment, 1998/6. p. 8-13.
5. Pongó Krisztián (2025): Miért nem indult el 2024-ben az Európai Határregisztrációs Rendszer? Határrendészeti Tanulmányok 2025/1. p. 21-30.

⁴¹ Balla, József: Határőrizeti intézkedések a migrációs válság kezelésére és megszüntetésére (2017). In: Tóth, Péter (szerk.) Magyarország és a 2015-ös európai migrációs válság. Budapest, Magyarország, Dialóg Campus Kiadó, 2017. p. 83-100.

Szép, Ferenc (2022): Magyarország a tömeges méretű illegális migráció időszakában és a fizikai határzár létesítése. RENDŐRSÉGI TANULMÁNYOK 5. 2022/2. p. 80-103.

⁴² Kormányzati nyilatkozatok alapján. Lásd: <https://hirado.hu/belfold/belpolitika/cikk/2021/11/02/orban-viktor-brusszel-teritse-meg-a-hatarvedelem-koltsegeit>, és <https://2015-2019.kormany.hu/hu/miniszterelnokseg/hirek/a-kormany-fenntartja-a-tomeges-bevandozlas-okozta-valsaghelyzetet> - Letöltve: 2025. 04. 27.

⁴³ Balla, József – Kui, László (2019): The temporary technical barrier at the hungarian border and its impacts on border surveillance. In: Lucia, Kurilovská et al. 100 rokov CeskoSlovenskij státnosti, právnicztva a bezpečnosti . Bratislava, Szlovákia: Akadémia Policajného zboru v Bratislave (2019) pp. 20-28.

⁴⁴ Szép, Ferenc (2024): A Magyarországra irányuló illegális migráció trendjei 2008–2023 között. MAGYAR RENDÉSZET 24. 2024/2. p. 17-37.

Ritecz György (2023): Irreguláris migrációval kapcsolatos adatok és a biztonság. In: Gaál Gyula és Hautzinger Zoltán (szerk.): A biztonság védelme a rendészetben, MHTT Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport, Pécs, 2023. p. 219-226.

6. Ritecz György (2014): IBM vagy nem IBM? Avagy gondolatok egy prédikátor nyomán. In: Magyar Rendészet 2014/3. p. - 55–75.
7. Ritecz György (2015): Külső Határok Alap projektjeinek hatékonysága. In: Határrendészeti Tanulmányok 2015/1. p 44-82.,
8. Ritecz György (2017): Az irreguláris migráció kezelés fejlődése, fejlődés-e? In: Gaál Gyula - Hautzinger Zoltán (szerk.): Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XIX. MHTT, Pécs, 2017. p 287-292.
9. Ritecz György (2017): Határőrizet a rendszerváltástól napjainkig. In: *Őrzők, vigyázatok a határra! Határvédelem, határőrizet, határvadászok a középkortól napjainkig.* (Szerk. PÓSÁN László, VESZPRÉMY László, BODA József, ISASZEGI János) Zrínyi Kiadó, Budapest, 2017. p. 642–673.
10. Ritecz György (2023): Irreguláris migrációval kapcsolatos adatok és a biztonság. In: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): A biztonság védelme a rendészetben, MHTT Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport, Pécs, 2023. p. 219-226.
11. Ritecz, György – Sallai, János (2016): A migráció trendjei, okai és kezelésének lehetőségei 2.0 – Hanns Seidel Alapítvány, Budaörs, 2016.
12. Szép, Ferenc (2024): A Magyarországra irányuló illegális migráció trendjei 2008–2023 között. MAGYAR RENDÉSZET 24. 2024/2. p. 17-37.
13. Szép, Ferenc (2022): Magyarország a tömeges méretű illegális migráció időszakában és a fizikai határzár létesítése. RENDŐRSÉGI TANULMÁNYOK 5. 2022/2. p. 80-103.
14. Vedó, Attila – Szabó, Tamás (2025): Lezárult a Belső Biztonsági Alap 2014-2020. pénzügyi időszaka. HATÁRRENDÉSZETI TANULMÁNYOK 22. 2025/1. p 38-94.
15. Vedó, Attila – Tóth, Judit (2024): Európai uniós források a határellenőrzés fejlődésének szolgálatában. In: Szabó Csaba (szerk.): Kiívások kapujában I.: Tanulmányok a határigazgatási és vízümpolitikai eszköz hazai programjának előkészítéséhez. Belügyminisztérium, Budapest, 2024. p. 9-32.
16. Documents concerning the accession of the Czech Republic, the Republic of Estonia, the Republic of Cyprus, the Republic of Latvia, the Republic of Lithuania, the Republic of Hungary, the Republic of Malta, the Republic of Poland, the Republic of Slovenia and the Slovak Republic to the European Union. Official Journal of the European Union, L 236, Volume 46. 23. september 2003.
17. Az Európai Parlament és a Tanács 2007/574/EK határozata
18. A Magyar Nemzeti Bank közleménye a KSH által megújításra kerülő maginflációs mutatóról (mnb.hu)

Felhasznált internetes források

1. <http://www.belugyialapok.hu/> és <http://solidalapok.hu/solid/> - Letöltve: 2025. 04. 27.
2. https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/schengen/old-border-crossing/eurosur_en - Letöltve: 2025. 04. 27.
3. <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2000:0183:FIN:EN:PDF> - Letöltve: 2025.04.20.
4. <https://retorki.hu/olvasoszoba/grosz-karoly-feherterroros-beszede> - Letöltve: 2025.04.20.
5. <https://kormany.hu/hirek/varjuk-a-magyarok-velemenyet-ukrajna-unios-csatlakozasarol> - Letöltve: 2025.04.20.
6. <https://hirado.hu/belfold/belpolitika/cikk/2021/11/02/orban-viktor-brusszel-teritse-meg-a-hatarvedelem-koltsegeit> – Letöltve: 2025. 04. 27.
7. <https://2015-2019.kormany.hu/hu/miniszterelnokseg/hirek/a-kormany-fenntartja-a-tomeges-bevandorlas-okozta-valsaghelyzetet> – Letöltve: 2025. 04. 27.
8. https://hu.wikipedia.org/wiki/Koszov%C3%B3i_h%C3%A1bor%C3%BA – Letöltve: 2025.04.27.
9. <https://24.hu/belfold/2025/04/15/miert-fagyasztotta-be-a-magyar-penzeket-eu/> - Letöltve: 2025.04.20.

Varga János: A határőr kultúra jelentősége

*Vitézek, mi lehet ez széles föld felett szebb dolog az végeknél?
Holott kikeletkor az sok szép madár szól, kivel ember ugyan él,
Mező jó illatot, az ég szép harmatot ád, ki kedves mindennél.¹*

A határőr kultúra meghatározása

A kultúra a leggyakrabban használt fogalmaink közé tartozik ám sokszor eltérő jelentéssel és tartalommal említjük. Nemcsak a mindennapi szóhasználatban, de az egyes tudományterületek fogalmi értelmezésében is nagy különbségeket fedezhetünk fel.

A tanulmány témájához illően célszerű elsőbbséget adni a történettudományi és filozófiai megközelítésnek, mely szerint a kultúra azoknak az anyagi és szellemi értékeknek az összessége, amelyeket az emberi társadalom létrehozott történelme folyamán; műveltség, művelődés.²

„A társadalomtudományban a kultúra egy adott társadalomra, társadalmi csoportra jellemző normák és értékek, mindennapi és tudományos ismeretek, irodalmi, művészeti, zenei alkotások és ember alkotta tárgyi környezet. A társadalmi élet alapfeltétele a kultúra megléte. A társadalom tagjai által ismert tudás, az általuk elfogadott normák és értékek hiányában a társadalom nem lenne működésképes. A kultúrát a társadalom tagjai szocializációjuk során sajátítják el, teszik magukévá. A szocializáció nagyobb része a gyermekkorban megy végbe, de az egész élet folyamán folytatódik.”³

Mivel a kultúra fogalmával kapcsolatban még koránt sincs közmegegyezés, s ráadásul a határőr kultúra fogalmával még egyáltalán nem rendelkezünk, a téma gondolatmenetének támogatására a tanulmány bevezetéseként teszünk egy fogalomalkotási kísérletet:

A határőr kultúra a nemzeti kultúra része, amelyben lehetővé válik a határőr identitás (önazonosság) és összetartozás kialakulása, megerősödése, s még a kötelező sorozott állományú, illetve az önként vállalt hivatásos szolgálat letöltése utáni megőrzése, ápolása is. Alapja a

¹ Balassi Bálint: Egy katonaének. <https://www.eternus.hu/vers/6262> Letöltés: 2025. 05. 07.

² A magyar nyelv értelmező szótára. Forrás: <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-magyar-nyelv-ertelmezo-szotara-1BE8B/k-359B8/kultura-3985D/> Letöltés: 2025. 05. 07.

³ Közszerológiai online lexikon. Forrás: <https://lexikon.uni-nke.hu/szocikk/kultura/> Letöltés: 2025. 05. 07.

határőrizeti tevékenység mély társadalmi beágyazottsága, valamint a határőr szervezeti értékekkel és normákkal való érzelmi és értelmi azonosulás.

A határőr kultúráról gondolkodva úgy vélem, hogy lényegét és jelentőségét csak akkor tudjuk valóságosan megítélni, ha nemcsak a határőrök életét és példáit vesszük számba, hanem annak társadalmi hatásait is vizsgáljuk. Ez a tanulmány a lehetőségek sokaságából választva csupán arra szorítkozik, hogy a magyar történelem három sorsdöntő időszakából kiragad egy-egy olyan momentumot, amelyben a kiemelkedő személyes és közösségi helytállás a magyar nemzeti kultúrának és a határőr kultúrának egyaránt része, s méltán követendő példája. Bízom abban, hogy a határőr kultúra jelentőségének érzékeltetése céljából felidézett múltbéli események és példák minden olvasó számára alkalmasak a továbbgondolásra és segítik a saját következtetéseik levonását is.

Nyelvében él a nemzet

A magyar nyelv értelmező szótára a közmondások között említi a „Nyelvében él a nemzet” kifejezést, s úgy értelmezi, hogy a nemzeti nyelv az önálló nemzeti lét fontos tényezője.⁴ Gyakran olyan fogalmazással is találkozunk, hogy a nyelv a népre jellemző gondolkodás tükré, s minden ország nyelve jól tükrözi az ott lakó nemzet észjárását és habitusát.⁵ Régi szavaink jelentését kutatva gyakran találkozunk olyanokkal, amelyekről nem is gondoltuk volna milyen mély történeti gyökerei, társadalmi, s jelen esetben éppen határőrizeti összefüggései is vannak. Mindannyiunk fülében ismerősként csengenek a szüleinktől hallott mesék bevezető mondatában elhangzott sejtelmes szavak: „Egyszer volt, hol nem volt, még az Óperenciás tengeren is túl, volt egy ...” A mai értelmezések korántsem egybehangzóak, de közülük leggyakrabban azzal találkozunk, hogy ez a nagyon távoli, ismeretlen hely, a világ szélét jelentő népmesei kifejezés az Ober-Enns (a Duna felső-ausztriai jobboldali mellékfolyója, az Enns felső vidéke), vagy az Ob der Enns (az Ennsen túli) területre való utalásból származik. Ennek a változatnak a valószínűségét erősítik a magyar honfoglalás eseményei is.⁶ Ezeket azért

⁴ Forrás: <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-magyar-nyelv-ertelmezo-szotara-1BE8B/ny-41A1B/nyelv-41C48/>. Letöltés: 2024. 04. 16.

⁵ Forrás: <https://mirolszol.com/mirol-szol-a-nyelveben-el-a-nemzet-kozmondas/> Letöltés: 2024. 04. 16.

⁶ Pl. Az Óperenciás tenger kifejezést a Magyar Néprajzi Lexikon (1977) szerint a Császári és Királyi hadsereg magyar katonái hozhatták be a köztudatba, mint a nagy víz fogalmát. Számukra az Ober Enns tartomány közelében lévő

érdeemes most is áttekinteni, mert már a honfoglalás körülményei is jól szemléltetik, hogy a magyar történelemben a határőrizeti tevékenységek és a határőrök fontos szerepet töltek be.

A honfoglalók hagyatéka

A magyar honfoglalás fokozatosan, több éves folyamat eredményeként teljesedett ki a Kárpát-medencében. Kurszán 900-ban foglalta el a Dunántúlt és a gyepűsáv keleti határai a Lajta/Fischa folyók vonalában alakultak ki. Meghatározták a gyepűn való áthaladást szabályozó kapuk helyét, ott megkezdték az ellenőrzést. A kapuk közül ebben az irányban fontos volt a (mai nevén) a Dévényi-kapu, a Soproni-kapu, s egy közöttük lévő kapu (amely köré később épített várról a Kapuvár nevet kapta). A gyepűelve a Duna-völgyében pedig egészen az Enns folyóig terjedhetett ki. A következő években gyors ütemben épültek meg a gyepűnek a terep adottságaihoz alkalmazkodó védelmi elemei. A határőrzés ebben az irányban a besenyők és a székelyek feladata volt.

S hogy hívták a honfoglalás kori határőröket? Ők az örök, a lövők, a lesők, a kémlelők, a dobosok, a hírvivők voltak. Végrehajtották a kapukon történő átléptetést, a kapuk közötti gyepű sávot megfigyelés alatt tartották, átlépését, állapotát ellenőrizték. A gyepű elvén a gyorsan mozgó lovas járőrök és kisebb csapatok portyázó, felderítő tevékenységet végeztek. Lest vetettek. Megfigyelték, kikémlelték a gyepű elvén túli tevékenységet, a megszerzett, összegyűjtött információt rendszeresen továbbították, illetve felhasználták a határon túlra indított támadások előkészítéséhez, biztosításához. Ilyen sikeres hadjáratra került sor 906-ban Szászországba (1. számú ábra). A térképi ábrázolás sajátosságának tekinthetjük azt is, hogy a mai értelemben vett államhatár jelölését még nem találjuk meg, ezért az egybefüggő vastag vonal a gyepű nagybani külső vonalát jelzi.

salzkammerguti tavak jelentették a nagy vizet, s mivel ez az elem az ősi hitvilág fontos része, így nem volt nehéz beépülnie a népmesékbe.

Frang Gizella: A tér és a magyar népmesei szimbólumok. Gyermeknevelés Tudományos Folyóirat 10. évf., 4. szám 268–299. (279) Forrás: <https://doi.org/10.31074/gyntf.2022.4.268.299> Letöltés: 2024.04.22. vagy <https://ojs.elte.hu/gyermekneveles/article/view/4951/4007> Letöltés: 2025. 05. 07.

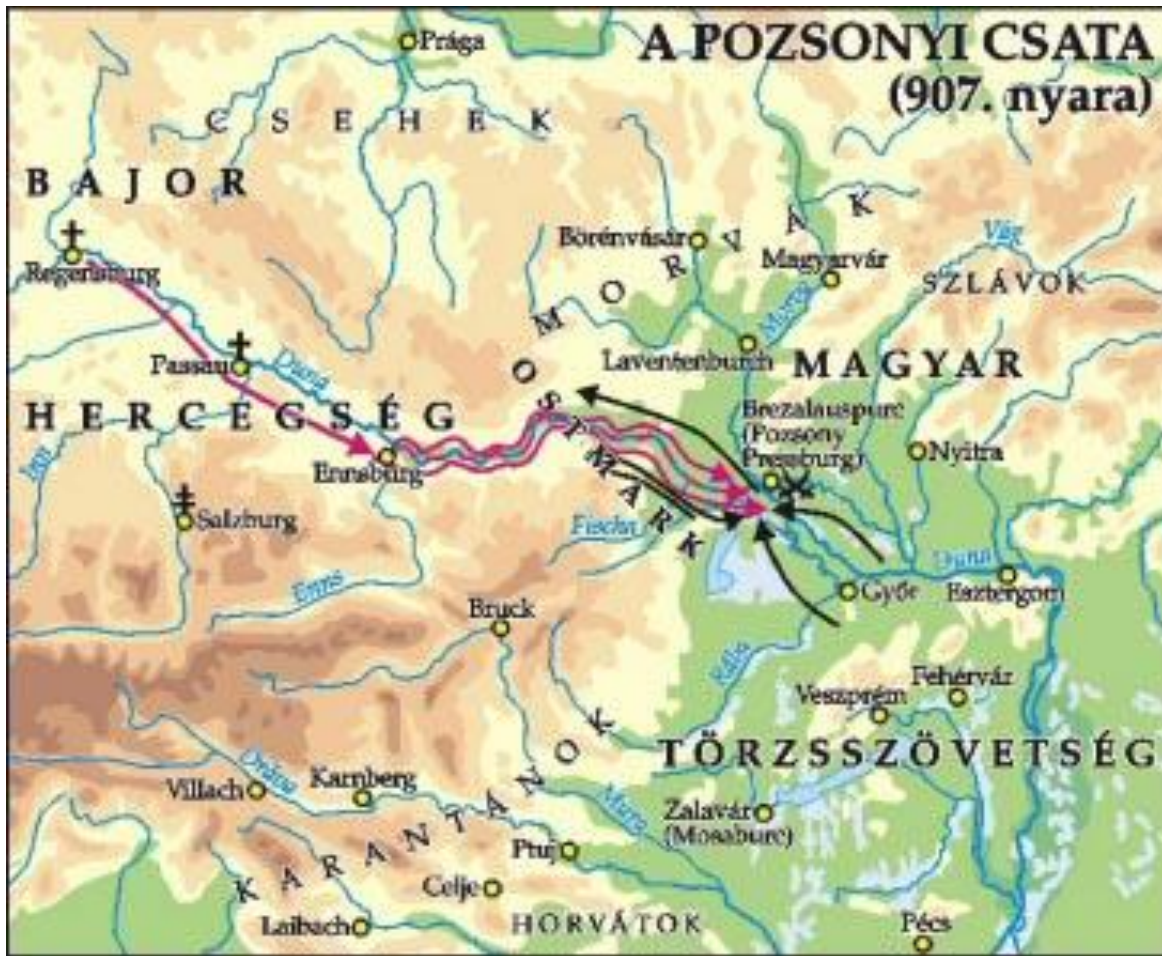
1. számú ábra: A magyarok honfoglalása.⁷

A Pannóniát továbbra is saját területének tekintő Keleti Frank Királyság gyorsan reagált a magyar előnyomulásra, s Ostmark védelmére 900-ra megerősítették erőrendszerüket, s ugyancsak 900-ban a Duna jobb partján az Enns torkolatától keletre már megépítették Ennsburg várát is.⁸ Felkészültek arra, hogy a lehető legrövidebb időn belül ellentámadást indítsanak, s nemcsak Pannóniát veszik vissza, hanem a magyarokat a Kárpát medence egészéből kiűzik. A hadjáratukat 907. június 17-én meg is indították. A törzsszövetség által működtetett jól szervezett, a gyeplélvén is átnyúló aktív felderítőrendszer azonban megteremtette a siker alapfeltételét, a magyar csapatok gyors mozgósítását és előrevonását. A gyeplélve hadszíntéri előkészítésére, berendezésére támaszkodó határőrök aktív, halogató

⁷ Forrás: <https://mindentudasboltja.hu/A-magyar-nep-vandorlasi-es-a-Honfoglalas-ketoldala> Letöltés: 2024.04.19.

⁸ Torma Béla Gyula (2008): A 907. évi pozsonyi csata katonapolitikai háttere és hadművészeti modellezése. In: Egy elfeledett diadal a 907. évi pozsonyi csata. © HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum, © Torma Béla Gyula – Veszprém László, Budapest, 2008, 18-19.

harctevékenysége is lassította az ellenség Ennsburg – Pozsony irányú előremozgását (2. számú ábra).

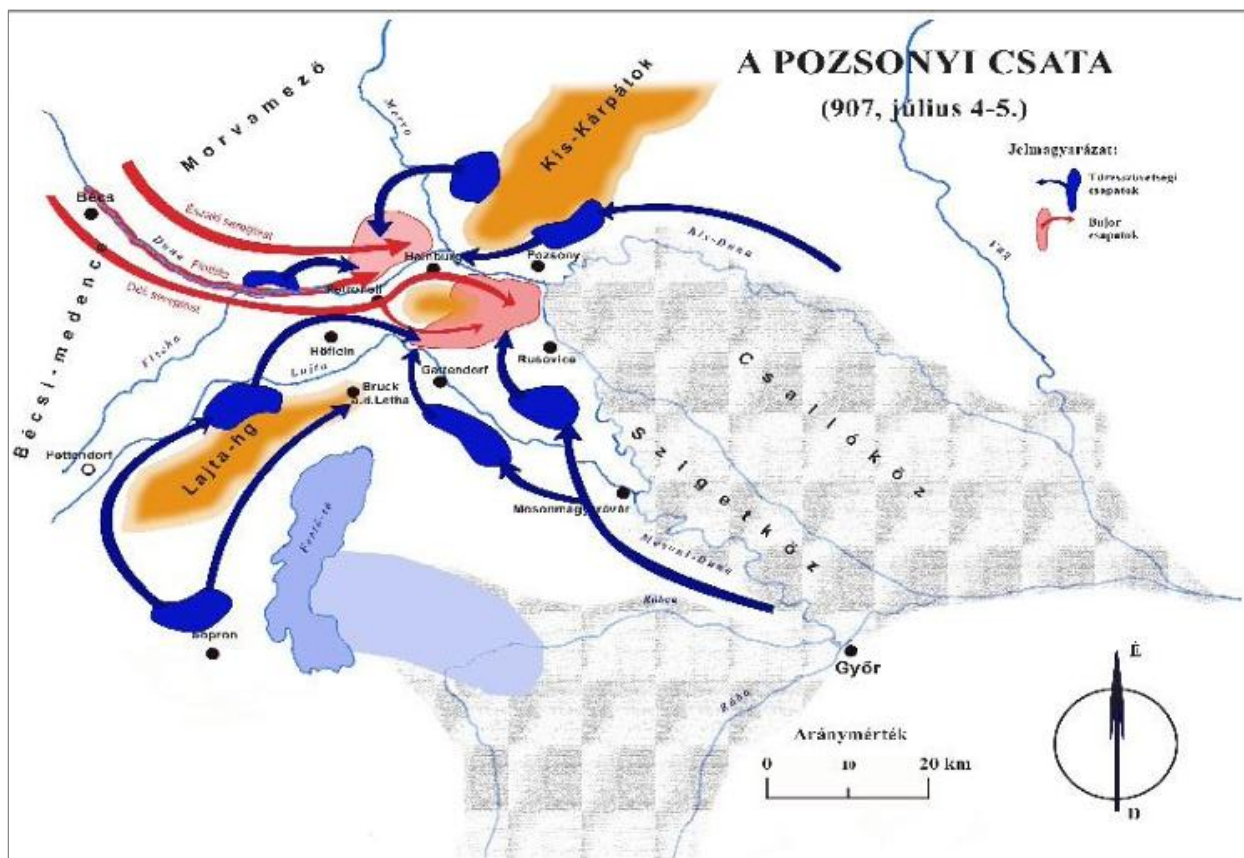

2. számú ábra: A pozsonyi csata áttekintő térképe.⁹

A pozsonyi csata valószínű lefolyása szerint a gyorsan mozgósított magyar csapatok a gyepű vonalát a felderítési adatok alapján megválasztott kapukon lépték át, s már a tervezett harctevékenységek megfelelő csoportosításban szervezeten, összehangoltan érkeztek ki a harctevékenység körzetébe. A további tevékenység tervezett irányában kijelölt várakozási körletekben rendezték soraikat, felkészültek a döntő ütközetre.

⁹ MEGYER TÖRZS DÉLI GYEPÜVÉDŐI LOVAS HAGYOMÁNYŐRZŐ EGYESÜLET.

<https://bogadilovasijasok.ewk.hu/--gyepu/> <https://bogadilovasijasok.ewk.hu/--gyepu/> 2025. 05. 07.

3. számú ábra: A pozsonyi csata lefolyása.¹⁰

A háromnapos csata során a magyarok részenként megsemmisítették a határon betörő ellenséget, s a győzelemmel véglegesen megteremtették a honfoglalás katonai feltételeit. „Az ütközet tanulságai alapján a gyepűelve rendeltetése a felderítésben, a riasztásban és a határvédelem szervezett egységében foglalható össze. Nagy valószínűséggel a felderítés is a határvédelem része volt, és sem a fogalmak, sem a mögöttük ma ismert tartalom akkor még nem vált el egymástól.”¹¹ A hagyomány szerint ebben a csatában kapott halálos sebet Árpád fejedelem és fiai közül három, Tarhos, Üllő és Jutas itt vesztette életét.¹²

¹⁰ Forrás: Felderítő Szemle. A Magyar Köztársaság Katonai Felderítő Hivatal kiadványa. Budapest. V. évfolyam 2. szám 142. ISSN 1588-242X.

¹¹ Forrás: Felderítő Szemle. A Magyar Köztársaság Katonai Felderítő Hivatal kiadványa. Budapest. V. évfolyam 3. szám 156. ISSN 1588-242X.

¹² mint 9.

Balassi Bálint és a végvári vitézek hagyatéka

Balassi Bálint *Egy katonaének* című verse önmagában is jól tükrözi a határőr kultúrának a magyar nép történelmében, s egy másik dimenzióban mondhatjuk azt is, hogy mindenkori életében betöltött jelentőségét. A *végek dicsérete*-ként (in laudem confinium) megírt vers kilenc fejezete közül az elsőt és az utolsót személyes hangvételben fogalmazza meg, míg a közöttük lévő fejezetekben színes életképekben mutatja be hazánk akkori határai védelmének, őrzésének feladatait ellátó végvári vitézek tevékenységét, életét. A vers kezdő és záró szakasza érzelmekkel mélyen telített, s kiválóan mutatja be a végvári vitézek közötti szoros személyes, bajtársi kapcsolatokat. A korabeli szokásoknak megfelelően a *búbánat* dallamára kellene nem csak olvashatták, az énekesektől hallhatták, róluk szóló művet, s is. Mai szóhasználattal élve bátorsággal talán azt is volt ismert.

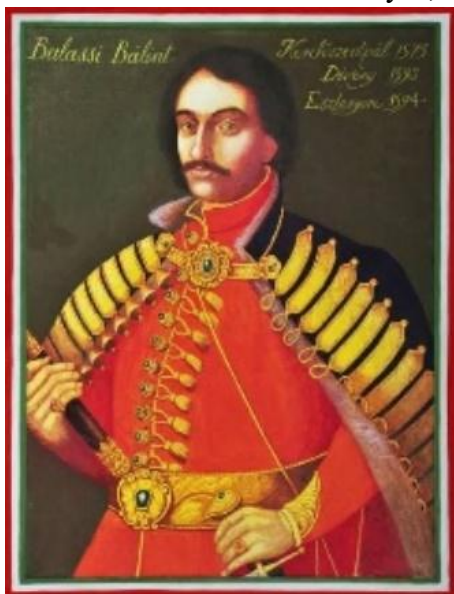
Úgy vélem, hogy ezek a tevékenységhez kapcsolódó ma is jelen vannak, s egyik

kultúra figyelemreméltó összképének és társadalmi hatásának. Balassi Bálint költeménye nemcsak magyar, de világirodalmi jelentőséggel is bír.

Az 1997-ben Budapesten alapított Balassi Bálint-emlékkard®, mint nemzetközi irodalmi díj is

emléket állít a XVI. századi Európa magyar költőóriásának. A díjat a magyar líra kiemelkedő alakjai: a magyar irodalmi életben évtizedek óta széles körben elismert költők, és a magyar irodalmat – benne Balassi költészetét – fordító európai szellemiségű külföldi poéták kaphatják meg. Az irodalmi díjat és az azzal járó XVI. századi magyar végvári szablya mintájára

vers dalnak készült, s a *Csak* előadni¹³, így a végvári vitézek hanem sokkal valószínűbben vagy maguk is énekelhették a elhangozhatott toborzódalként népszerű dalként, s némi mondhatnánk, hogy slágerként

határőr léthez és mély érzelmi viszonyulások okát adják a jelenkori határőr

¹³ Artes liberales. https://arteliberales.blog.hu/2019/07/07/egy_katonaenek_924 2024.04.24.

kovácsolt kardot a kardceremónián, minden év február 14-én, Bálint napján, vagy annak előestéjén Budán adják át.¹⁴

Balassi Bálint főúri családba született, kitűnő reneszánsz műveltséggel rendelkező, a magyar mellett még nyolc nyelven (latinul, szlovákul, horvátul, lengyelül, románul, törökül, németül és olaszul) beszélő végvári vitéz volt. Élete és hősi halála is bizonyossága annak, hogy azok közé tartozott, akikről a végek dicséretekor azt írta: „Emberségről példát, vitézségről formát mindeneknek ők adnak.”

Az esztergomi várat a töröktől visszavevő ostromról beszámoló kortárs történetíró, Istvánffy Miklós feljegyzése szerint: „az ostromot vezető Mátyás főherceg a vezérek tanácsának engedve a Kurtz-féle ezredből 800 katonát választott ki azzal, hogy az említett nyíláson át behatoljanak. Ezek vezetőinek önként ajánlkoztak Pálffy Miklós, Nádasdy Ferenc, Praun, a komáromi kapitány és maga Engelhart Kurtz is. A támadás május 19-én történt meg, azonban a rohamozókat mintegy

kétezer török sorfala és golyózápora fogadta, úgy, hogy a szörnyű öldöklésben legalább 200 ostromló meghalt. A támadók kénytelenek voltak meghátrálni. Maga Pálffy és mások is, akik a repülő lándzsák, robbanó cserépgránátok és golyózápor közt életüket kockáztatták és csak úgy menekültek meg, hogy egy kőből készült emlékmű mögött húzódtak meg. Ekkor sebesült meg Balassi Bálint is, kinek mindkét combját ólomgolyó ütötte át anélkül, hogy csontot sértett volna, és néhány nap múlva meghalt.”¹⁵ Kívánságára a hibbei katolikus templomba temették el apja és fivére mellé. Sírfelirata:” Gyarmathi Balassi Bálint vitéz főúr és nagy költő

Esztergomvár ostrománál 1594. május 19-én megsebesült, ugyanott 1594. május 25-én meghalt s e templomban temettetett el. Szerette hazáját, szerzett éneket, dalt, harcmezőn esett el. A hazáért élt, halt. E táblát Liptó vármegye közönsége állította.”

¹⁴ Balassi Bálint-emlékkard® <https://www.balassi.eu/> Letöltés: 2024. 04. 24.

¹⁵ Esztergom. <https://www.esztergom.hu/hirek/182-balassa-balint-halala> Letöltés: 2024. 04. 25.

Hagyatékára emlékeztet a Nagy János szobrászművész által készített, a végvári vitéz és költő végzetes sebesülésének közelében Esztergomban, a mai Katona István utcában 2004. május 29-én elhelyezett márványtábla is. „Azóta, évente koszorúzással, zenés-irodalmi és történelmi előadásokkal kiegészített emléksétán idézi fel régészek, történészek vezetésével a város közönsége Bálint úrfi végzetes sebesülésének történetét.”¹⁶ Szobra a Várhegy lábánál, a tanítóképző előtt áll.

Tuzson János és honvédei hagyatéka

A hadtörténeti kutatások sokszor mutatnak rá arra, hogy a határőrök az államhatár őrzése mellett kifejezetten katonai feladatokat is elláttak.

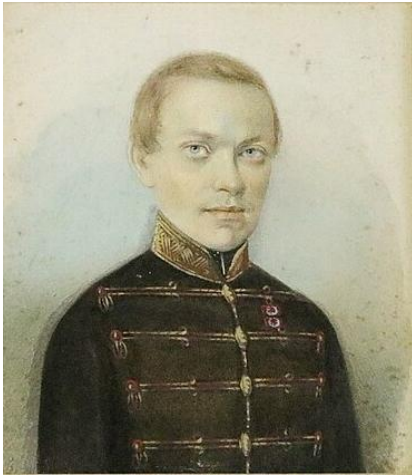
A székely határőrökről kevésbé kerül említésre, hogy gyakran vettek részt a reguláris haderő harcaiban. Márpedig erre számos példával rendelkezünk. Említésre méltó szerepet játszottak az utolsó török háborúban is. Sokat tudhatunk meg erről Csikány Tamás dandártábornok „A székely határőrök az utolsó török háborúban” című előadásából. A határőrök szolgálati kötelességeinek és a székely határőr jogainak ismertetését követően tárja elénk II. József császárnak az orosz cárral együtt indított utolsó török háborúját, kitérve az erdélyi hadtest feladatellátására is. Ennek lényege a Tölgyesi-, Gyimesi-, Ojtozi-, Bodzai-, Ósánci, Tömösi-, Törösvári-, Vöröstoronyi- és a Vulkán-szorosok védelme, illetve előrenyomulás Havasalföldre az Al-Dunáig, Bukarest elfoglalása. Ám erre a szerepre céltudatosan és tervszerűen fel is lettek készítve, hisz a székely határőrök szolgálati kötelezettségének csak egy részét tette ki a határőr szolgálat. Ez mellett havi 4 nap egyéni képzésben, évente kétszer egyhetes század kiképzésben, ősszel zászlóalj gyakorlásban, évente felváltva ezred gyakorlatokon kellett részt venniük. Tüzér és mesterlövész kiképzést kaptak. Részt vettek katonai építkezéseken, útépitéseken.¹⁷ „Mindezek mellett a határőröknek ismerniük kellett a zárt harcrendi mozgásokat, oszlopok és sorok alakítását, alakzat- és arcvonalváltásokat is. Ha kellett, képesek voltak össztűzet adni, s szuronyt szegezve rohamozni is. Az 1788–90-es török háborúban jól begyakorolták a négyszögek és a tömegalakzatok alakítását is.”¹⁸ Két székely ezred még a napóleoni háborúkban is részt vett. Ez a rövid áttekintés mintegy előzetes indoklásul szolgál

¹⁶ Emléktábla Balassi Bálintról. <https://www.kozterkep.hu/5259/emlektabla-balassa-balintrol>. Letöltés: 2024. 04. 24.

¹⁷ Csikány Tamás: A székely határőrök az utolsó török háborúban. Elhangzott a gyeptől a biztonsági határzárig c. tudományos konferencián 2023. január 31-én <https://www.youtube.com/watch?v=IhWWqvvNf7s>. Letöltés: 2024. 04. 30.

¹⁸ Csikány Tamás (2021): Háromszéki határőrök az 1813-as háborúban. Hadtörténelmi Közlemények 134. évfolyam Budapest, 2021. 4. szám 875-899. 876.

számunkra ahhoz, hogy megértsük milyen kiképzési körülmények alapozták meg a nyergestetői hősi helytállást.

A kézdivásárhelyi katonai nevelőintézetben végzett Tuzson János 1825. augusztus 25-én a háromszéki Bélafalván született. 1842-től szolgált hadfiként a 15. határőrezredben. 1848 augusztusától ezrede 1. zászlóaljával részt vesz a délvidéki, majd a Jellasics elleni harcokban. Október 18-tól hadnagy, december 27-től főhadnagy a honvédsereg oldalára álló zászlóaljánál. 1849. január 23-tól százados ugyanitt, majd a 86. zászlóaljban. Május 1-én 3. osztályú katonai érdemjelet kap. Június 15-től őrnagy, immár zászlóaljnak Bem József tábornok által

kinevezett parancsnoka. Július 30-án ismét kitüntetik a katonai érdemjel 3. osztályával. Zsibónál esik fogságba augusztus 24-én Közlegényként besorozzák a császári hadseregbe ...”¹⁹

A székely határőrök a kétirányú, határőrizeti szolgálati és reguláris katonai felkészültségüket az erdős-hegyes erdélyi határvédelemben is jól kamatoztatták. Ércnél maradandóbb tetteik között találjuk például a honvédnek állt csíki székelyek helytállását, akik 1849. augusztus 1-jén Csíkországból, a Nyergestetőn egy többezres túlerőben lévő orosz hadtestet megállítottak. Több rohamot visszavertek és az oroszok csak úgy tudtak föléjük kerekedni, hogy egy román paraszt rejtekúton a védők mögé vezette őket. A Tuzson János őrnagy által vezetett

székelyek közül több mint száz áldozta életét.

¹⁹ Bona Gábor (1983): Tábornokok és törzstisztek a szabadságharcban 1848-49. Zrínyi Katonai Kiadó Budapest, 1983. 324.

A Nyergestetőn álló kopjafák a magyar történelem thermopüli csatájának állítanak emléket. Kányádi Sándor 1964-ben írt verse szerint:

*„Végül csellel, árulással
délre körülvették őket,
meg nem adta magát székely,
mint a szálfa, kettétörték.
Elámult az ellenség is
ekkora bátorság láttán,
zászlót hajtva temette el
a hősokeket a hegy hátán.
Úgy haltak meg a székelyek,
mind egy szálig, olyan bátran,
mint az a görög háromszáz
Termopüle szorosában.”²⁰*

Befejezésül a határőr kultúra jelentőségéről, valamint a további művelésére, ápolására, gazdagítására ösztönző gondolatok zárásaként az egykori és a jelenlegi határőröknek útravalóként jó érzésekkel idézem fel Balassi Bálintnak a végek dicséretét záró sorait:

*Ó, végbelieknek, ifjú vitézeknek dicséretes serege,
Kiknek e világon szerte szerint vagyon mindeneknél jó neve,
Mint sok fát gyümölcscsel, sok jó szerencsével áldjon Isten mezőbe’.²¹*

²⁰ Kányádi Sándor (2024): Nyergestető (részlet) Forrás: <https://www.nyergesteto.hu/hu/kanyadi-sandor-verse/>
Letöltés: 2024. 04. 30.

²¹ uo. mint 1.

Felhasznált irodalomjegyzék

1. A magyar nyelv értelmező szótára. Forrás: <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-magyar-nyelv-ertelmezo-szotara-1BE8B/k-359B8/kultura-3985D/> Letöltés: 2025. 05. 07.
2. A magyar nyelv értelmező szótára. Forrás: <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-magyar-nyelv-ertelmezo-szotara-1BE8B/ny-41A1B/nyelv-41C48/>. Letöltés: 2024. 04. 16.
3. Artes liberales. https://arteliberales.blog.hu/2019/07/07/egy_katonaenek_924 2024.04.24.
4. Balassi Bálint: Egy katonaének. Forrás: <https://www.eternus.hu/vers/6262> Letöltés: 2025. 05. 07.
5. Balassi Bálint-mlékard® <https://www.balassi.eu/> Letöltés: 2024. 04. 24.
6. Bona Gábor (1983): Tábornokok és törzstisztek a szabadságharcban 1848-49. Zrínyi Katonai Kiadó Budapest, 1983. 324.
7. Csikány Tamás: A székely határőrök az utolsó török háborúban. Elhangzott a gyepűtől a biztonsági határárig c. tudományos konferencián 2023. január 31-én. Forrás: <https://www.youtube.com/watch?v=lhWWqvNf7s> Letöltés: 2024. 04. 30.
8. Csikány Tamás (2021): Háromszéki határőrök az 1813-as háborúban. Hadtörténelmi Közlemények 134. évfolyam. Budapest, 2021. 4. szám 875-899. 876.
9. Emléktábla Balassi Bálintról. Forrás: <https://www.kozterkep.hu/5259/emlektabla-balassa-balintrol> Letöltés: 2024. 04. 24.
10. Esztergom. Forrás: <https://www.esztergom.hu/hirek/182-balassa-balint-halala> Letöltés: 2024. 04. 25.
11. Frang Gizella: A tér és a magyar népmesei szimbólumok. Gyermeknevelés Tudományos Folyóirat 10. évf., 4. szám 268–299. (279) Forrás: <https://doi.org/10.31074/gyntf.2022.4.268.299> Letöltés: 2024.04.22. és <https://ojs.elte.hu/gyermeknevelés/article/view/4951/4007> Letöltés: 2025. 05. 07.
12. Kányádi Sándor: Nyergestető (részlet) Forrás: <https://www.nyergestető.hu/hu/kanyadi-sandor-verse/> Letöltés: 2024. 04. 30.
13. Közzolgálati online lexikon. Forrás: <https://lexikon.uni-nke.hu/szocikk/kultura/> Letöltés: 2025. 05. 07.

14. Megyer Törzs Déli Gyepűvédői Lovas Hagyományőrző Egyesület. Forrás: <https://bogadilovasijasok.ewk.hu/--gyepu/> Letöltés: 2025. 05. 07.
15. Mindentudás boltja. Forrás: <https://mindentudasboltja.hu/A-magyar-nep-vandorlasi-es-a-Honfoglalas-ketoldala> Letöltés: 2024.04.19.
16. Miről szól a "Nyelvében él a nemzet" szállóige? Forrás: <https://mirolszol.com/mirol-szol-a-nyelveben-el-a-nemzet-kozmondas/> Letöltés: 2024. 04. 16.
17. Torma Béla Gyula (2008): A 907. évi pozsonyi csata katonapolitikai háttere és hadművészeti modellezése. In: Egy elfeledett diadal a 907. évi pozsonyi csata. © HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum, © Torma Béla Gyula – Veszprémy László, Budapest, 2008, 18-19.